

CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **60**

Entrevista a Rosa Serrano, per Gonçal López-Pampló.
Articles de Bel Olid, Cristina Martí, Xavier Aliaga,
Pau Sanchis, Mònica Rius, Mercè Ibarz...

Xènia Dyakonova: «Interjecció endins» (sobre *Ai*,
de Rubén Luzón).

Josep Lluís Roig i Maria Josep Escrivà: «Al ventre de
la balena».

Simona Škrabec: «Emili Teixidor: paraules de la
frontera».

Màrius Serra: «En Tísner també novel·la».

Vicent Minguet: «Josep Maria Castellet o la raó lite-
rària» (sobre *Memòries confidencials d'un editor*,
de Josep Maria Castellet).

Damià Pons: «El sentit civí infatigable d'un erudit
de la cultura».

Gustau Muñoz: «Un far de l'edició catalana moder-
na. A propòsit dels cinquanta anys d'Edicions 62».

Vicent Alonso tria Louise Glück.

Pàgines centrals dedicades a Josep Massot i Muntaner

SEGONA ÈPOCA - ESTIU 2012

SEGONA ÈPOCA ESTIU 2012

núm. 60.

Edita:
Publicacions de la
Universitat de València

Direcció:
Begonya Pozo

Coordinació:
Francesc Calafat, Gonçal López-Pampló,
Gustau Muñoz, Francesco Ardolino

Col·laboradors:
Sam Abrams, Joan Elies Adell,
Rafael Alemany, Vicent Alonso,
Enric Balaguer, Carme Barceló,
Josep Lluís Barona, Arantxa Bea,
Adolf Beltran, Vicent Berenguer,
Josep Bernabeu, Assumpció Bernal,
Pere Calonge, Lluís Calvo, Juli Capilla,
Ferran Carbó, Emili Casanova,
Jordi Colomina, Agustí Colomines,
Germà Colón, Maria Josep Escrivà,
Ximo Espinós, Antoni Ferrando,
Josep Antoni Fluixà, Antoni Furió,
Ferran Garcia Oliver, Lluís Gimeno,
Marc Granell, Carme Gregori, Albert Hauf,
Maite Insa, Joan Josep Isern,
Lluïsa Julià, Ramon Lapiedra, Gemma Luch,
Josep Martines, Tomàs Martínez,
Josep Martínez Bisbal, Joan Manuel Matoses,
Lluís Meseguer, Abraham Mohino, Isabel
Clara Moll, Isabel Morant, Jacobo Muñoz,
Alexandre Navarro, Miquel Nicolás,
Vicent Olmos, Francesc Pérez Moragón,
Manuel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch, Pere
Antoni Pons, Joan Ponsoda, Susanna Rafart,
Vicent Raga, Eduard Ramírez, Ramon Rosselló,
Pedro Ruiz Torres, Josep Maria Sala Vallaura,
Vicent Salvador, Vicent Sanchis, Biel Sansano,
Vicent Simbor, Enric Sòria, Jaume Subirana,
Felip Tobar, Alicia Toledo, Lourdes Toledo,
Ferran Torrent, Vicent Usó, Francesc Viadel,
Pau Viciano, Rafael Xambó, Júlia Zabala.

Disseny:
Albert Ràfols-Casamada

Redacció:
C/ Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67
E-mail: caracters@uv.es
<http://www.uv.es/caracters>

Il·lustracions d'aquest número:
José Saborit Víguer

Distribució:
Gea llibres (València i Castelló),
tel. 96 166 52 56
Gaia llibres (Alacant), tel. 96 511 05 16
Midac llibres (Catalunya), tel. 93 746 41 10
Palma Distribucions (Illes Balears),
tel. 97 128 94 21

Maquetació i Impressió:
ARO/ Imprensa

PVP: 3 euros
ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

CARÀCTERS

LLIBRES RECOMANATS

En l'aspre vent del nou món (Vicent Alonso). Es diu que els llibres mai no s'acaben, ans ens abandonen. En aquest cas però sóc jo qui no vol ser abandonada pels poemes d'Alonso i, de fet, he tornat al llibre diverses vegades durant aquests últims mesos. Per això vull recomanar-lo especialment en aquesta secció: en primer lloc per la seua qualitat excepcional, en segon lloc per la fita que suposa dins de la seua consolidada trajectòria poètica. Antoni Clapés el va ressenyar a *Caràcters* 59, encertant moltíssim quan parava atenció en dos elements essencials que articulen el llibre: la llum i la memòria. Els textos proposats per al diàleg amb el públic són més

aviats pocs —o potser jo n'hagués volgut més—, tanmateix d'una densitat i profunditat altament evocadores, també decididament provocadores. El to de saviesa vital que amara cadascú dels poemes els hi dona una entitat polièdrica, vasta, compacta amb la qual cosa es fa necessària una lectura continuada, quasi permanent diria, del llibre. Feia temps que Vicent Alonso no ens regalava un poemari. Després de deu anys ha tingut la beneïda gosadia de tornar a publicar. És moment de felicitar-nos perquè l'espera ha sigut llarga, però ha valgut la pena.

Ai (Rubén Luzón). El tercer poemari de Rubén Luzón continua sorprenent: mai no ha estat la seua escriptura una proposta fàcil. Malgrat la joventut de l'autor és ben significatiu el domini del llenguatge o l'habilitat formal que es fa ben palesa al llarg de tot el poemari, sense oblidar el gran coneixement de la musicalitat de la tradició de la lírica catalana que fa servir amb rigor i emoció. Així ho han reconegut els diversos jurats que han premiat, fins ara, tots els seus llibres. Des de formes clàssicament tancades fins als versos quasi essencial i monosil·làbic d'alguns poemes, la poesia de Luzón fa de la música bandera i de la reflexió existencial un signe d'identitat. Tanmateix sembla que el poeta s'amague entre els versos, dedicant-li de vegades al lector un to de confidencialitat que es mou entre la burla, la ironia, el sarcasme i el dolor. El seu discurs és alhora profund, intel·ligent, tibant perquè cadascuna de les paraules ocupa l'espai exacte que li pertoca al poema, creant amb èxit un difícil equilibri. Tot plegat, una poesia força intensa, un univers ben suggerent que fa agafant forma amb cada publicació. Esperem doncs que l'objectiu de «deixar d'escriure» que es planteja a un dels poemes siga només part d'un joc fictici. La seua veu té la força que necessita la poesia catalana actual.

José Saborit Víguer és pintor i catedràtic de pintura a la facultat de Belles Arts de la Universitat Politècnica de València, on imparteix classes des de 1985. Després de diverses dècades d'activitat, la seua pintura balla en els límits que uneixen i separen el paisatge i l'abstracció, originant-se des d'una mirada al món poètica, intemporal, contemplativa, despullada d'anècdotes i teories: un mirar emocionat que desitja perdurar o trobar doble vida mitjançant una acurada combinatòria formal i tècnica de la matèria pictòrica sobre el llenç. L'editorial valenciana Pre-textos ha publicat els seus llibres de poemes *Flor de sal* i *La eternidad y un día*.

Entrevista a Rosa Serrano: «No vull que m'arribe mai la sensació que ja no val la pena»

Rosa Serrano (València, 1945) deixa la direcció de Tàndem Edicions després de 22 anys al capdavant d'aquesta editorial, fundada el setembre de 1990 amb la voluntat de fer llibres de qualitat per a xiquets. Al llarg de més de dues dècades, l'editorial ha crescut i ha ampliat el seu catàleg, alhora que ha creat una marca característica gràcies a l'empremta gràfica del dissenyador Paco Bascuñán i a la complicitat d'escriptors com Enric Valor. Rosa Serrano ens atén a la seu de l'editorial, al centre de València, on ha omplert una taula amb alguns dels llibres que més s'estima, ara que toca fer balanç i començar una nova etapa.

-Quan arriba el moment de la jubilació, quin aspecte de tota la teua trajectòria voldries destacar: l'edició, la docència, l'escriptura?

-Realment ha estat un continuïum en la meua biografia. En algun moment he arribat a pensar que sóc editora perquè abans he estat mestra i, sent mestra, he descobert la importància que tenia la lectura i la importància de disposar de bons llibres en els diferents trams educatius. Quan fundarem l'Escola Gavina el 1975 ja havia descobert el cuquet de la lectura, però disposàvem de pocs mitjans. La gent no s'ho creu, però hi havia vegades que anava a una conferència amb els llibres que, materialment, disposava per a la meua biblioteca d'aula, i n'eren quatre o cinc.

-Què us va dur a fundar Tàndem Edicions?

Gent de diversos àmbits, però tots amb interès per l'ensenyament i la literatura, vam formar un seminari que es reunia a la biblioteca de l'avinguda de la Plata de València, on treballava Teresa Llabata; allí, cadascú aportava llibres que acabava de descobrir, perquè havia anat a Barcelona o a París, i véiem que tot allò era envejable. Per a acabar d'arredonir-ho, un grup de mestres anàrem un any a la Fira de Bolonya i va ser dolorós constatar l'orfanat que tenien les nostres criatures en relació a uns altres llocs on les escoles sí que estaven ben dotades. En un primer moment, vam recórrer a l'estratègia de comprar els llibres de La Ga-

lera, que ja començava a publicar col·leccions magnífiques de contes populars i, amb aquells adhesius que s'usen per a posar els preus, vam canviar les desinències verbals. A poc a poc, les persones que assistíem a aquelles reunions vam interioritzar la necessitat urgent d'agrupar-nos. L'any 1990 posàvem en marxa Tàndem Edicions, al cap de quinze anys de començar l'Escola Gavina, i tot va anar molt ràpid, perquè ho teníem molt clar.

-Què aporta ara Tàndem i què pot continuar aportant?

-Crec que aporta la fidelitat a uns principis fundacionals que consistien a fer llibres de qualitat per a infants i materials per a l'ensenyament del valencià. En aquell moment ens constrenyíem als primers lectors. És veritat que existien altres editorials, com Tres i Quatre, Bromera o Marfil, però fins i tot Bromera, que ja feia juvenil, no treballava amb llibre infantil. A partir d'aquells principis fundacionals, que es mantenen, l'editorial i el catàleg havien de créixer, i hem anat agafant altres camins que pensàvem que també contribuïen a la formació de la ciutadania i a l'alimentació identitària, allò de dir: «Posem en marxa una col·lecció que es diga 'Tàndem de la Terra' i que un ciclista sàpiga que pot anar a la Mariola o a Aitana i què s'hi trobarà, que sàpiga que també hi ha excursionistes cultes que poden descriure uns paratges i esguitar les descripcions purament topogràfiques amb un 'tal com va dir Teodor Llorente' o 'com va escriure Enric Valor en una de les seues obres...'. Així vam fer «Tàndem de la Terra» i vam començar una de les col·leccions que porte més al cor, «Tàndem de la Memòria», una d'aquelles que justifiquen vint-i-dos anys de vida editorial. Poder condensar en pàgines l'essència de les trajectòries vitals, de l'ideari, dels coneixements, de la passió nacionalista i cultural que tenien les persones que integren aquesta col·lecció és molt satisfactori. Des de Matilde Salvador, fins a Enric Valor, Vicent Ventura, Joan Fuster o Josep Lluís Bausset. Gràcies als perio-

distes que van dedicar hores i hores de converses amb aquestes personalitats de la nostra cultura, però també del món de les finances, com Emili Tortosa, ara tenim un pòsit que passarà a la història i que serà consultat per estudiosos i investigadors. També hi ha la col·lecció «Filosofia per a profans», que a hores d'ara és una edició de referència, que ens demanen des de llocs diferents; fins i tot, una editorial argentina ha fet una publicació de *La sexualitat segons Michel Foucault*. Els lectors, que han acudit a la cita d'una manera puntual en cada llibre, n'esperen l'últim.

-*Quan apareixerà?*

-Probablement el curs vinent o l'altre, i clourà la col·lecció, perquè amb aquest projecte l'autora, la filòsofa Maite Larrauri, pretenia acostar als profans els deu filòsofs que, segons les seues pròpies paraules, portava al cor. El desé i darrer títol serà *La creació segons Bergson*. «Filosofia per a profans» ens ha donat moltes alegries, com també la col·lecció fundacional de Tàndem, «La rata Marieta».

-*Com va nàixer aquest personatge?*

-Marieta respon a un somni que es va gestar a la Fira de Bolonya, on estàvem les tres mares de la criatura: Fina Masgrau, Lourdes Bellver i jo mateixa. En un ambient de creativitat i de pluja d'idees, on véiem tantes propostes interessants

d'editorials grans i menudes, va sorgir la idea d'un personatge que captivara per igual a les criatures i als majors. I ho hem aconseguit: ho hem constatat a la fira del llibre, on hem tingut la satisfacció de conèixer en persona les lectores i lectors de «La rata Marieta». L'any passat vam cloure la col·lecció havent arribat als vint-i-cinc títols.

-*La qualitat gràfica de les col·leccions de Tàndem és un dels seus signes d'identitat, percebut per molts lectors. Darrere d'això hi ha, sens dubte, el paper de Paco Bascuñán...*

-Tàndem Edicions naix en el moment que Paco Bascuñán accepta ser el nostre dissenyador gràfic. Quan el vam visitar al seu estudi per primera vegada només ens va posar una condició: ocupar-se de tots els projectes de l'editorial per a consolidar-ne la imatge, per a donar-li una coherència i una unitat d'estil. Si escampàrem en una sala gran llibres d'editorials diferents, podríem triar-ne els que tenen l'encuny de Paco Bascuñán. Ser editora m'ha donat l'oportunitat de conèixer gent extraordinària, persones extraordinàries que a la llarga s'han convertit en els meus amics i les meues amigues, com Paco...

-*També hi ha Enric Valor...*

-La fe d'Enric Valor en Tàndem Edicions ha estat un motor. Tàndem comença en setembre de 1990 i, al desembre d'aquell mateix any, ja ens estava donant *Enllà de l'horitzó*. A casa, on estic ordenant l'estudi des que

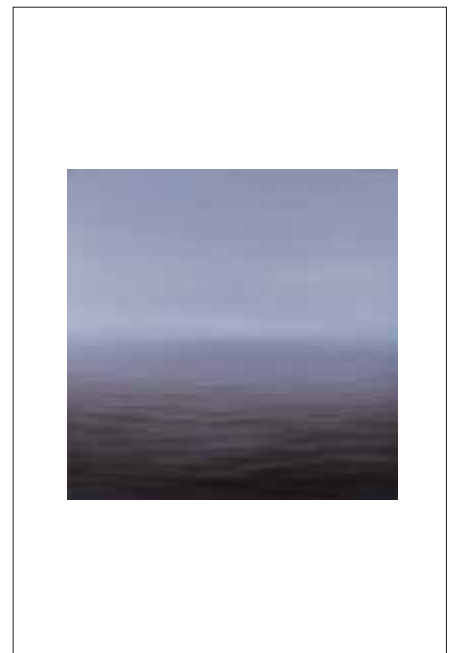
m'he jubilat, tinc una carta d'Enric Valor en què deia que a partir d'aleshores volia que tots els seus llibres es publicaren en Tàndem.

-*Sovint has parlat de la importància de la internacionalització: com es planteja a hores d'ara?*

-Tàndem Edicions va començar publicant només en valencià i va ser gràcies a *Les endevinalles de Llorenç*, que va rebre un premi del Ministeri de Cultura com a llibre millor il·lustrat de l'any, que el vam traduir i vam fer les primeres publicacions en castellà, ja que rebíem comandes de tot l'estat. No fa molt, Agnès de Ryckel, una alumna de Montse Gisbert, la il·lustradora, que viu i treballa a Brussel·les, ens envià una maqueta perfecta d'un àlbum il·lustrat, *Ziso saure*, escrit en neerlandés. Montse li havia dit que buscara una bona editorial holandesa on publicar-lo i que els diguera que la seua editora de València el publicaria segur en català i castellà. Un altre exemple és que el catàleg *The White Ravens*, que selecciona les millors obres de literatura infantil i juvenil, haja triat enguany *El quadern d'Àngela* de Raquel Ricart.

-*Com valoren uns altres elements clau del futur editorial, des de la digitalització fins a la crisi econòmica?*

-La veritat és que estem en un moment molt difícil. Les noves tecnologies ens situen en el món. Gràcies a Internet la

gent ens coneix millor, cosa que es veu, per exemple, quan anem a la fira de Guadalajara. D'altra banda, la digitalització ens aporta un llenguatge nou; fa un temps vam apostar per explorar aquests camins pel que fa a la música, convidats per un professor, usuari del nostre llibre *Siringa*, que s'havia llançat a fer-ho pel seu compte. Hem digitalitzat aquest llibre i estem donant-li molta difusió. És molt satisfactori, però també dóna molta feina i s'han de tenir els criteris molt clars. És una aposta, perquè està per veure el retorn. L'empresa Barcelona Multimèdia, per exemple, inclou en el seu catàleg per a iPad quatre contes de «La rata Marieta», en sis llengües diferents. La cosa avança molt lentament, però hi hem de ser. Hi ha qui parla d'un esclafit d'ací a un temps, hi ha qui dubta del model de negoci. El món editorial està passant per un moment molt difícil. Havíem arribat a la conclusió que no podíem viure de les subvencions, d'acord, però ha vingut tot de colp, han desaparegut ajudes i beques, no s'han abonat encara els bonollibres de l'any passat, hi ha la pirateria, la socialització de llibres de text... Hi ha en perill tot un sector i el risc que el llibre mateix s'acabe devaluant. És trist, perquè això fa minvar l'entusiasme de molts professionals implicats, de seguir buscant idees i projectes. Jo no vull que m'arribe mai la sensació, que li arribe a l'equip de Tàndem, que ja no val la pena, que amb aquestes polítiques ja no val la pena esforçar-nos.

-A mesura que vages deixant la primera línia de l'editorial, què tens pensat fer?

-La primera línia ja l'he deixada, des del convenciment que tenim un bon equip. Amparo Sena continua com a directora general i Àfrica Ramírez assumeix la direcció literària. I jo, què pense fer? M'he dedicat en cos i ànima a intentar ser una bona editora, a intentar-ho. Ara podré fer les coses que no havia tingut temps de fer. Escriure, traduir del gallec, una passió que he descobert fa poc... I tinc ganes d'un dia anar-me'n a comprar al Mercat Central o a passejar a vora mar molt d'horeta, o arribar a veure els meus néts, que en tinc sis, i no estar cansada, sinó fresca per a contestar i fer preguntes, per a interessar-me pel que ells s'interessen...

Gonçal López-Pampló

NOVETATS DE LA VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

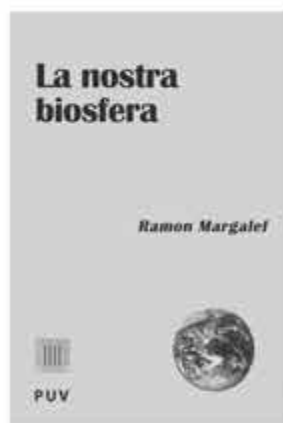

Gramàtica zero
El millor ús amb
la mínima gramàtica

El hambre en el mundo
Pasado y presente
Josep M. Sabrach

La impremta catalana i els seus protagonistes a l'inici de la societat liberal (1800-1833)
Montserrat Comas i Güell

La nostra biosfera
Ramon Margalef

Els peus que calciguen la terra
Els llauradors del País Valencià
a la fi de l'edat mitjana
Pau Viciano

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA PUV

PUBLICACIONS

c/ Arts Gràfiques, 13 ~ 46101 València ~ Tel. 963 864 115 • <http://puv.uv.es> ~ publicacions@uv.es

Vides desafinades

Xavier Aliaga
Vides desafinades
Edicions 62, Barcelona, 2012
252 pàgs.

Aquestes «vides desafinades» de Xavier Aliaga també són les nostres vides. I aquesta sensació identificativa entre les «seves» vides i les «nostres» és el que dota el llibre d'una força entre encuriosida i hipnòtica, el que ens atrapa des del primer moment, des de l'instant que una veu ens parla des de dins el vagó d'un tren que va de Barcelona a València. Ell és en Gerard, un informàtic destinat a València per treballar en un nou projecte, el company d'Àlicia, que no veu amb bons ulls la partida del seu xicot, ara que finalment ella ha trobat plaça de professora a Barcelona. En aquesta primera part de la novel·la —titulada «Els enderrocs»— també Vicky, una al·lota que juntament amb la seva amiga Marta porta les regnes d'una discogràfica mentre espera que en Jordi torni per viure amb ella, ens va desgranant les seves peripècies existencials: els problemes a l'empresa, la seva mare, a qui li han diagnosticat la sida, les dificultats de la seva relació a distància...

A la segona part —«Escombrant»—, els protagonistes són na Marta i en Francesc. Ella és la sòcia de na Vicky, parella de n'Antoni —un professor universitari que resultarà cabdal per al desenllaç—, que s'enrotlla amb n'Àlex, un dels músics de la banda que estan promocionant. I ell és el company de feina d'en Gerard, crític de música, eternament enamorat de na Marta, amb qui va sortir abans que ella conegués n'Antoni. I a «Les cendres», la darrera part del llibre, els qui ens parlen són en Jordi i n'Àlicia, sempre, com la resta de personatges, amb aquesta primera veu còmplice i directa, una veu que engloba els diàlegs més superficials i les introspeccions més fondes. Es pot definir *Vides desafinades* com les històries creuades d'uns homes i unes dones que es troben més o menys a la meitat del camí, ja no joves però tampoc prou madurs com per formar part de l'edat adulta. Per emmarcar la seva existència, potser ens convé esmentar Peter Pan i arribar fins a Z. Bauman. Alguns d'ells no volen madurar perquè els espanta el que es poden trobar enllà del que fins ara han viscut. La responsabilitat i l'esforç els creen un conflicte. Volen canviar la seva

situació actual però no troben l'ajuda o el coratge suficient per fer-ho. Tots tenen clar que «El plaer és el motor de la vida, la trampa hedonista amb què la naturalesa ens enganxa i ens atrapa en la xarxa». Però, com evitar caure en el parany? Com aconseguir el que volem i desitjам —parella, bona feina, doblers, diversió...— sense haver de pagar un preu massa alt? Com enganyar la vida per arribar a la felicitat? Aquesta és la pregunta clau. Kierkegaard, avançant-se a Marcuse i Adorno, fins i tot a Debord i la seva teoria dels sentiments d'alienació, ja ens féu saber que l'home està totalment condicionat pels seus actes i les seves accions. I d'aquí en sorgeix una figura inconsistent i voluble, dispersa i capritxosa, diversa i múltiple. Finalment, Bauman n'agafa el testimoni per

endinsar-nos en la modernitat líquida.

Avui dia, la felicitat, més que una aspiració col·lectiva és un desig individual, una voluntat constant i infatigable d'abastar quelcom abstracte, impenetrable, efímer i vague. Ara entenem que la felicitat no és una situació estable sinó que l'hem d'anar construint i refermant a través d'una recerca activa, contínua, adaptable a les circumstàncies. I a on s'aferran per fer-ho? A la festa, al sexe, a la beguda, a la música... Sobretot a la música, és clar, una de les gran passions d'Aliaga. Per això mateix la banda sonora ens emociona i ens captiva. Ens fa estremir i ens fa vibrar. Los Planetas i Micah P. Hinson. Franz Ferdinand i Nick Cave. REM i Tom Waits. Mishima i Antònia Font. Strokes i Happy Mondays... I encara molts més. I sobretot els Radio Free Europe, el grup, molt indie i molt jove, que na Vicky i na Marta editen i porten a concerts per tal de tirar endavant el seu segell discogràfic. També hi trobam les noves tecnologies —l'iPod, MySpace, les xarxes porno...—, que es mesclen amb sales històriques com l'Apolo i ens remeten a alguns baretos del Raval barceloní o del Carme valencià. Estudiants Erasmus i executius progressistes, polítics i «cultures», professors i «pijies», tot s'entrellaça amb un toc de mà mestre, rotund de cara al lector per tractar el tema —més de forma soterrada que no com a eix central de la trama— del maltractament, la violència de gènere, que deixa la seva fonda empremta i conflueix amb la resta de motius desencadenants: l'amor i el desamor, l'amistat i la traïció, la recerca d'un lloc al món, la tria entre el batec de les passions o el llast dels compromisos, el dubte davant les noves possibilitats o els vells costums. Amb aquest nou llibre, una novel·la de veus i de noms, de lluita i de redempció, d'actualitat i de revolta, Xavier Aliaga ens congratula amb el plaer de la lectura, emprant una prosa amena i desinhibida, dúctil i eficaç, fent servir les històries creuades d'unes vides que es mouen entre l'abisme i la incertesa.

Pere Joan Martorell

Algú que em coneix bé m'ha posat entre les mans *The Time of the Assassins*, un estudi de Henry Miller sobre Rimbaud. Sempre que llegeixo crítica literària penso en Cortázar i en la seva estupefacció per algunes interpretacions de contes com *Casa tomada*, però Miller no fa ben bé crítica; Rimbaud és més aviat una excusa per fer-nos arribar les seves idees, les seves obsessions, retalls de la seva vida. Una mica com fa a l'obra «de ficció».

Al prefaci que va escriure deu anys després de la primera edició del text, entre moltes altres coses, parla de la manca de somiadors als Estats Units. «Vivim totalment en el passat, ens alimentem de pensaments morts, de creences mortes, de ciències mortes». Compara llavors l'obra de Rimbaud i la dels grans innovadors religiosos, que ens exhorten a crear noves visions del món (i del paradís). «Si no convertim el desig d'una vida nova en una convicció viva per a tots nosaltres, sense excep-

El futur és dels poetes

ció, l'existència terrenal no pot ser res més que un purgatori o un infern».

Ara semblarà un triple salt mortal colar, just després de Miller, una teòloga *queer*, però la veritat és que hi té molt a veure. En una de les seves intervencions a les Jornades d'Estudis Feministes en Religió que van tenir lloc a Palma el juliol passat, Ulrike Auga, professora de la Universitat Humboldt de Berlín, parlava precisament de la necessitat de crear nous discursos. Sabem que els discursos hegemònics serveixen uns interessos que no acostumen a coincidir amb els generals, i

fa molt que una quantitat considerable de gent reacciona a aquests discursos, mira de denunciar-los, de criticar-los, d'atacar-los des de tots els fronts possibles. Però Auga, igual que Miller, igual que Rimbaud, proposa que anem més enllà. Que deixem d'alimentar-nos de pensaments morts (o que volen matar-nos) i imaginem altres maneres de relacionar-nos. A la vella cantarella de «el capitalisme és el mal menor» (i qui diu capitalisme, diu democràcia representativa o retallades dels governs diversos), hem de respondre amb veu ferma que no volem cap mal, ni gran ni petit. Que és possible un altre món, que no més cal inventar-lo.

Com diu Miller, doncs, el futur és dels poetes, dels visionaris, dels que són capaços de crear alguna cosa més enllà del que ja coneixem. Llàstima que el seu prefaci acabi dient «El futur és tot seu, encara no hi hagi futur».

Bel Olid

La velocitat de penetració dels processos digitals en el camp de la cultura no sols ens està obligant a agafar incerts tramvies al vol, un darrere d'un altre, en una esbojarrada carrera per no perdre el fil. Alguns debats implícits ens empenyen a més a posicionaments apresats, sense recer ni reflexió, a una perversa dialèctica de blancs i negres que invalida les visions de cruïlla, l'observació acurada dels esdeveniments i la seva evolució.

Amb la qüestió del llibre electrònic hi ha una mica d'això. En la indústria editorial i les seves rodalies s'ha instal·lat una discussió no resolta sobre la intensitat, rapidesa i preu de la digitalització. Hi ha un cert determinisme segons el qual el llibre de paper, tard o d'hora, està destinat a desaparèixer. I això obliga, a contracor o amb convicció, a actuar en conseqüència. Però posicionar-s'hi amb deler per la desaparició segura del llibre no deixa de ser una actitud tan agosarada com la contrària, la convicció absoluta que l'objecte no morirà mai. Si algú vol convèncer d'això una criatura de setze o disset

La mística del llibre electrònic

anys li desitge tota la sort i la vehemència del món.

Res no està escrit. I els canvis d'hàbits són imprevisibles. ¿Qui anava a dir que els discos de vinil anaven a viure una —modesta— segona joventut? Les noves generacions digitals no tenen cap tipus de vinculació sentimental amb l'objecte «llibre de paper». Però tampoc no convé caminar descalços sobre una graella candent. ¿Què empenya a autors que han difós la seua obra en la xarxa a buscar més tard el caliu de la lletra impresa, la publicació analògica? Si el procés és indefugible, que no ho sabem, la transició serà dolorosament llarga. La cadenciosa pro-

gressió de la lectura de llibres en dispositius digitals —des de l'any 2009, la producció ha augmentat un 547%, però l'edició digital és encara un 3% del mercat— n'és una mostra. I la feixuga transició digital a la premsa escrita també n'és un indicador.

Sense oblidar un factor de distorsió: molts d'aquells que clamen per accelerar la digitalització —amb IVA reduït o sense— el que esperen amb indissimulada golafreteria és una desfeta com la de la indústria musical, la circulació massiva, accessible i, per descomptat gratuïta, de tota la producció editorial, el clímax de la «cultura lliure» per decret. Per aquesta gent, el llibre en paper és un símbol del passat analògic que s'ha de consumir en el foc. I un argument més sofisticat: sobre aquestes cendres sorgirà l'au fènix de l'art per l'art, de la literatura no prostituïda pels mercaders, un amateurisme pur i virtuós on regnarà la qualitat i l'excel·lència. La mística digital. Ja em sabreu perdonar la caricatura.

Xavier Aliaga 7

Diàlegs inacabats: literatura i música

Paraules i sons

No tinc tècnica, no he après mai a escriure. A llegir sí, potser per això al cap tinc fotografies de paraules, de frases. En termes musicals diria que escric «d'orella». Algun dia aprendré. A tot no es pot arribar en la vida, si no puc ser digne amant, doncs, de moment, seré només un vianant. Com que escric d'orella em costa fer via pel marge creatiu del «riu que amaga l'arbre», transite molt més segur pel marge recreatiu. Sóc un usuari feliç de la literatura. Sense rancúnies: en aquesta vida cal triar i, si és possible, passar-s'ho bé. Sóc, això sí, raonablement feliç amb el meu ofici: l'ofici de cantaor.

Vaig triar fer música, ja ho sabeu, matemàtiques i física aplicades: garbellar sons, silencis i ritmes. Fer música «reclamant la custòdia dels meus somnis» des de «l'antiga memòria, assedegada de llums, erta en polsims»; aplicant el codi musical valencià, un codi mil·lenari que fa part del subconscient col·lectiu. M'interessa mirar cap endavant i fer-ho des dels arrels. Provocar el joc/xoc de textures i sonoritats contemporànies amb les formes entranyables de la transmissió oral. M'interessa el passat per a entendre el present i dibuixar el futur. Fa quasi quaranta anys que vaig començar el viatge: en el trajecte he editat més de vint treballs en formats de llarga durada, més de cent cinquanta treballs per encàrrec, col·laboracions amb artistes de les més diverses procedències, reculls, etc. Continue amb la sensació d'estar gratant superficialment l'escorça del meló, amb la curiositat intacta.

La música sense literatura podria existir, la literatura sense música també, però són còmplices que molt sovint «s'ajunten, s'empenyen, van a rodolons per terra entre abraços i arraps»... amants, com aquests, en són parits ben pocs! Dels festejos entre les dues arts naixen romanços i cançons, des de sempre, des que la humanitat és la humanitat. Una història cantada és una història contada, però, amb més condiments. Al remat, es això: una història, una cançó, un manat d'emocions i sentiments «lliga-

dets amb un fil», amb fil de vint musical. Com l'hidrogen i l'oxigen, lletra i música poden substanciar-se, si cal, en matèria explosiva i incendiària i, si convé, en fluid extintor de focs i sets. Química imaterial, artística, però al capdavall química: «com si abraçares mar», «com si l'aigua».

No puc llevar-me del damunt una certa sensació de vampir. Xuclador de sang de poetes. Digueu-me egoista, però, em va molt bé que hi haja bona poesia a l'abast acabada d'escriure amb olor a tinta fresca, amb emocions contemporànies, que suggerisca un ritme, o una melodia, que et transporte déu sap on... No em pregunteu com és possible, però, amb la que està caient, ara mateix hi ha molts i molts bons poetes. Serà que, com la poesia sempre ha estat en crisi, ho nota menys. Remenar, remenes des de les paraules i els sentiments d'altri, d'acord, però mentre remenes vas impregnant-te d'alguna substància nova. No deixa de ser com trasplantar una garba d'arròs de l'horta a la marjal: «una part de mi que no es meua... un vers trencat que no em pertany... un ritme que no acoïbla, una síl·laba que sempre es misteri.

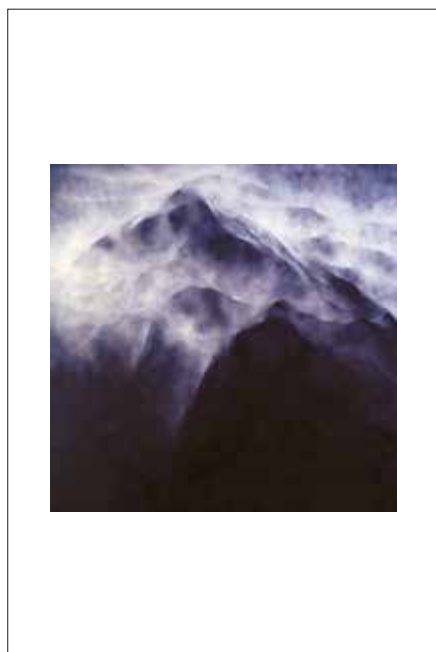
Un cor». Quan pose música a un poema em queda incorporat, es transforma en una part de mi que no és meua, empeltat. No és que el poema emigre, en tot cas ha de transmutar. Jo diria que no ha de canviar de territori, en tot cas canvia de dimensió. En definitiva hauria de ser allò de «si te quiero es porque sos mi amor, mi cómplice y todo y en la calle, codo con codo, somos mucho más que dos».

No hi ha un senyal definitiu que t'avis de la possible química entre ingredients. Paraules, paraules convenientment ordenades que provoquen coses al llegir. No hi ha més, no sabria dir què és el que em provoca a acostar-me a un poema per a musicar-lo. «Com uns ulls de granota, entre el llapó»: infància, sèquia, estiu, horta. «La vida anar paint», «L'amor és déu en barca»: imatges potents, madures. «El moll lluu lívid de lluna»: xarxes, port, pesquera, salobre, pòsit. És que van provocant!

Tot i que no tinc una fórmula fixa per a musicar poemes, llegir en veu alta, gravar-ho i escoltar-ho, és una fórmula de partida que em funciona, escoltar el ritme, la veu de les paraules. Escoltar. Apareixen pistes, fils per a estirar. Un vertigen de melodies, cadències, usos sonors, teories, propòsits; idees que s'amunteguen, que s'associen, que es van modelant amb les paraules. Aquest ball associatiu, per mi, és un camí sense retorn, per sempre més. La música ha entrat a formar part del significat, s'ha fos amb les paraules. Lletra i música han transmutat en cançó, ara és «mucho más que dos», ara tots dos elements en són un: són una cançó.

Dit això, un altre dia parlarem de literatura tradicional, de sant Antoni i el dimoni o de la Xata merenguera. Ara m'abellia parlar de les meues intimitats amb la poesia, amb la complicitat d'Anna Montero, Manel R. Castelló, Feliu Ventura, Estellés, Ramon Guillem, Teresa Pasqual, Benedetti, Enric Cassas, Isidre Martínez, Tono Fornes...

Miquel Gil

Música, poesia, emoció

La reflexió central d'aquest article gira al voltant d'una qüestió: quin és el lloc que ocupa la música en un espectacle poètic i musical. La música se subordina a la poesia? La gran majoria de les vegades, sí. Música i poesia, es complementen per amplificar la transmissió i la percepció de qui escolta? En la meua opinió, sempre.

L'art té la capacitat de traspasar les fronteres de la comunicació. En la meua experiència com a musicoterapeuta he tingut la possibilitat d'observar com la música sorteja lleugera els filtres de la racionalitat i actua directament en l'emoció, més enllà de la consciència.

A banda de transmetre, la poesia també és capaç de *despertar*. I és en aquest punt on resideix la clau, on sorgeix la màgia. *Desperta* emocions, sensacions, sentiments, records, pensaments... i tot, d'una manera subjectiva, única, perquè cada lector/oient és irrepètible i té un món interior propi, un psiquisme irrepètible. Aquest procés és independent i distint al que va viure i sentir el creador, perquè en el moment en què arriba a l'oient, el re-crea i el fa seu.

El debat sobre el fet de conjugar música i poesia, així com de versionar poemes per a convertir-los en cançons és inesgotable. Hi ha qui pensa que la poesia ha d'ésser pura i queda desvirtuada en el moment en què es musica o s'acompanya amb música; hi ha qui manté que la música apropa la poesia al poble, sobretot a la gent no iniciada. Siga com siga, sempre s'ha de tenir en compte la qualitat del poeta i del músic.

Si fem un poc d'història recordarem que la poesia va nàixer totalment unida a la música. Fins al segle XVII, pràcticament tota la creació poètica es musicava i gran part dels poemes dels clàssics que avui lloem estaven indissolublement units a una música. Com totes les arts, ni la literatura ni la música no acomplien funcions específicament estètiques, sinó que varen tenir primer una funció pragmàtica. La poesia va nàixer unida a la música i la música estava destinada al ball. La cançó servia per

gravar en la memòria dels membres de cada comunitat els valors morals, les pautes i normes que organitzaven la vida i la convivència dels pobles.

Per a mi, la música té un potencial immens per despertar emoció i, unida a la poesia, esdevé un canal que amplifica la percepció d'allò que desperta la poesia. En el terreny personal, jo mateixa em plantejo: com musicar els poemes? La resposta és la intuïció. La intuïció com a acte creatiu. El fet que llegir un poema em suggerisca compondre una música o triar-ne una altra ja escrita és un acte purament intuïtiu que duu implícites tres qüestions fonamentals. El suggeriment subjectiu, que passa pel món d'allò emocional i sensitiu; el meu bagatge vital, que està relacionat amb el món de la formació i el saber; i la decisió d'incardinar o no l'obra en un context determinat.

El meu món interior és complex i, potser, s'explica molt millor a través de la música que no de les paraules. El meu bagatge va acumulant-se des dels sis anys, quan vaig començar a tocar la guitarra en la rondalla del meu poble; després, escoltant el meu avi que tocava l'acordió; estudiant la carrera de

guitarra i fent una immersió en el món de la dolçaina que ha acabat canviant-me la vida i convertint-se en la meua gran font d'expressió; fent el màster de musicoteràpia; acompanyant molts poetes i rapsodes amb els quals, més enllà de la professió, he pogut compartir moments de vida; tocant en distints grups de música clàssica; formant part d'altres de música folk. I, en fi, assumint molts atreviments que han conformat l'ésser que sóc avui.

Per fi, incardinar o no l'obra en el context és una decisió relativa. Depèn. Moltes vegades, els poemes estan lligats a una època i a un temps que és difícil separar de la música que els acompanyava. Un exemple pot ser quan decidisc escollir música antiga per acompanyar poemes d'Ausiàs March i Jordi de Sant Jordi o música flamenca per llegir el *Poema del cante jondo* de Federico García Lorca. En tots ells, al meu parer, per a una millor comprensió i gaudi, a més del valor literari, és important saber-ne valorar el component musical subjacent.

Tots tres pilars, l'atzar i les circumstàncies acaben confluint en la decisió i en la composició o elecció de la música que fem servir en els nostres espectacles. Un dels últims, per exemple, titulat *L'Home del Capell de Palla*, és un projecte col·lectiu que combina la música de piano d'Àlex Velàzquez i de dolçaina (interpretada per mi mateixa) amb una animació plàstica amb arena que parteix de les mans d'Amadeu Vives i es projecta sobre una pantalla, i que discorre al llarg del fil conductor d'un text narratiu de l'escriptora Maria Josep Escrivà. Així, música, plàstica i literatura s'harmonitzen damunt d'un escenari, amb un objectiu estètic i lúdic que, si jutgem per la magnífica resposta de públic que trobà en la seua estrena a Pedreguer el passat mes d'abril, vaticina un enriquidor camí on els diversos llenguatges artístics conflueixen en un objectiu comú: la reivindicació del plaer estètic com una manera de créixer com a persones.

Un cànon per a dues veus

Pius Alibek
El dol del quetzal
Columna, Barcelona, 2012
176 pàgs.

Pius Alibek, amb el *El dol del quetzal*, ens regala la seva primera novel·la. En realitat, Alibek ja havia fet una incursió a la literatura en català, *Arrels nòmades*, on relatava de manera autobiogràfica la seva infantesa a l'Iraq. L'autor, que ha explicat en nombroses entrevistes la seva relació d'amor amb la llengua catalana (que considera una *homely language*), també és conegut per la seva labor de traductor del supervendes egipci Alaa al-Aswani.

No cal buscar gaire continuïtat entre els dos llibres: si el primer era una col·lecció de memòries, *El dol del quetzal* entra de ple en la ficció; si l'escenari d'*Arrels* era l'Iraq dels anys cinquanta a setanta, *El dol* està situat en el Mèxic actual. El narrador, a més a més, ha «crescut» i, per tant, ja no ens parla el nen trapella o el jove que es vol menjar el món, sinó un adult. D'altra banda, tenim davant no un monòleg, sinó un diàleg. Un cànon per a dues veus que, en algun moment de la trama, canten la mateixa melodia. I és que el protagonista masculí comparteix pantalla amb la protagonista femenina, Citlali, una noia mexicana. No obstant les diferències, és difícil no trobar un regust del Pius autobiogràfic en el Sargon de ficció, un iraquí resident a Madrid que decideix creuar l'Atlàntic per fer unes vacances i que, quan vol regalar alguna cosa valuosa, el que fa es preparar un sopar.

L'autor i el narrador —confosos en una sola persona— l'únic que fan és seguir els personatges. I aquesta és la proposta que ens fa Alibek, que caminem nosaltres també al costat de Sargon i Citlali i els acompanyem mentre fan ruta vers un objectiu comú que té molt d'autoconeixement. En efecte, també Citlali ha emprès un viatge,

encara que ella ho fa a la recerca de les seves arrels, potser perquè, seguint Raimon, pensa que «qui perd els orígens, perd identitat». En aquest relat, el fil no és el *maktub*, el destí inexorable que, per estar ja escrit, impedeix que els humans tinguin la més mínima iniciativa. En aquest relat, els protagonistes escriuen la seva pròpia història, això sí, condicionada pel seus inicis. En un cantó de la balança hi tenim l'herència rebuda, a l'altra hi ha el descobriment.

Essent un text treballat amb minuciositat, en cap cas l'instrument literari es vehicula exclusivament a l'estètica, sinó que l'autor pretén aportar emoció i reflexió, que ens ha de menar a un posicionament. En efecte, tot i que l'argument, si es mirés des d'un punt de vista superficial, seria el de la història del «noi que troba noia», Sargon i Citlali —o Mesopotàmia i Mèxic— són els conductors d'una cerimònia intel·lectual que ofereix el lector un assaig sobre conceptes com la pertinença. Cadascun dels personatges —no només la parella protagonista— pertany a un autèntic mostrar d'opcions identitàries. Així, idees com ètnia, pàtria i religió són representades de forma diversa per tal que sigui el lector el qui obtingui la seva pròpia conclusió. Alibek —que considera que la religió és un tabú per als occidentals— ens parla de com el monoteisme comporta l'exclusió religiosa. Però també ens mostra com, en realitat, la necessitat d'espiritualitat és universal, de com déu —sigui com sigui— és una cerca, un camí. En aquest anar i venir, des de l'Iraq a Mèxic passant per la Península Ibèrica, Orient i Occident es barregen en aventura que beu —sense manies— de totes les fonts possibles.

El paisatge de l'estat mexicà de Chiapas, amb la seva natura excessiva, i una arquitectura civil i religiosa tan peculiar serveixen de mirall per a uns protagonistes que es qüestionen qui són i on van. Així doncs, el que se'ns planteja és un joc en què la literatura serveix per formular unes preguntes que no per conegudes són menys vigents. Tot fent camí, doncs, aquí tenim una *road movie* a la cerca del Grial. O a l'espera de trobar un quetzal que no estigui de dol i torni a cantar amb llibertat.

Mònica Rius

Quatre pares

Empar Talens i Grau
Jo sóc aquell que em dic
VIII Premi Benvingut Oliver
de Narrativa Juvenil
Perifèric Edicions, Catarroja, 2012
148 pàgs.

Empar Talens, hereva directa de la novel·la d'«institut», elabora una història sobre la vida d'un dels molts nadons robats durant el franquisme i els primers anys de la democràcia, i l'emmarca en un ambient d'adolescents.

Si bé el tema de les adopcions irregulars —tan actual i present en els mitjans de comunicació— s'acostuma a plasmar en la literatura des de la visió del fill o de la mare, l'autora assumeix una posició trencadora perquè l'aborda successivament des del punt de vista dels diferents individus que hi prenen part. És a dir, fa ús d'una veu narrativa polifònica perquè cada capítol està explicat en tercera persona, però des de la perspectiva d'algun dels personatges. Aquest tret —propi de la narració de misteri— és efectiu perquè el lector coneix les motivacions de cada individu per actuar de certa manera, cosa que facilita que els justifiqui, hi senti empatia i, fins i tot, s'hi pugui identificar. Tot i ser un relat sobre la descoberta d'una adopció, aviat deduirem l'origen d'en Pep, el personatge principal, i sovint tenim més informació que la veu que narra. En canvi, sí que es transmet la intriga sobre el present d'en Pep: com aconseguirà treure a la llum el passat?, podrà retrobar la família biològica?

El temps principal de la novel·la se situa en l'edat adulta del protagonista, però s'hi integren relats sobre el passat. El present s'exposa linealment, amb el·lipsis temporals ben resoltes, i s'alternen encertadament els capítols de la història central amb els que n'expliquen una de secundària. Atès que el lector va coneixent les dues històries de manera progressiva i paral·lela, les

sap unir i encaixa les diferents peces del trencaclosques abans que els personatges. Fins i tot, pot desentrellar una de les incògnites que no aclareix cap dels narradors: a la nota introductòria i la final un personatge inconex dona pistes sobre un membre desconegut de la família biològica d'en Pep, sense que els altres se n'assabentin. Però aquestes notes són una mostra de la falta de simplicitat discursiva que caracteritza aquesta novel·la. Si bé certa complexitat de veus narratives es defensa per l'efecte d'empatia que provoca al lector, s'abusa d'aquesta tècnica per fer-hi entrar cops melodramàtics, esdeveniments exposats repetidament per diferents personatges, retalls de diaris íntims amb una forma poc versemblant i notícies de la premsa incorporades al mig dels capítols, que són massa llargues i enciclopèdiques. Aquesta falta d'equilibri es veu augmentada per uns diàlegs amb informacions crucials però carregoses —que es podrien alleugerir amb més fragments narratius— i digressions amb detalls irrelevants per a la trama, com ara les dades sobre indrets de València i Madrid. En canvi, es troba a faltar que s'expandeixi en els detalls sobre la descoberta d'en Joan, el pare d'en Pep, per exemple, o que no es doni més importància a la història d'amor entre la Laia i en Ferran, els més joves de la colla. Aquesta relació sentimental fa arrencar el primer capítol, en un inici típic de novel·la d'institut, i crea expectatives falses sobre el to de l'obra. Ara bé, dos elements simbòlics enforteixen els lligams entre capítols: la poesia d'Ausiàs March i una cadeneteta de la Mare de Déu dels Desemparats, única herència dels pares i peces clau per revelar l'origen d'en Pep. La presència d'aquests components evoca aquell tros de paper amb el nom de la protagonista d'*El carrer de les Camèlies*, de Rodoreda, la història més emblemàtica d'una adopció dins de la literatura catalana.

Malauradament, aquest text, que ha estat guardonat amb el VIII Premi Benvingut Oliver de Narrativa Juvenil, queda desmillorat per la presència constant de faltes d'ortografia i de puntuació.

Maria Pujol i Valls

editorial afers

 <p>Sardènia, una història pròxima El regne sardà a l'època moderna LLUÍS GUIA MARIN</p> <p>Lluís GUIA MARIN <i>Sardènia, una història pròxima</i> <i>El regne sardà a l'època moderna</i> 400 pp.</p>	 <p>Una singularitat amarga Ferran Archilés Cardona FERRAN ARCHILÉS CARDONA</p> <p>Ferran ARCHILÉS CARDONA <i>Una singularitat amarga</i> <i>Joan Fuster i el relat de la identitat valenciana</i> 432 pp.</p>	 <p>El Sindicat de Metges de Catalunya Josep Lluís Martín Berbois JOSEP LLUÍS MARTÍN BERBOIS</p> <p>Josep Lluís MARTÍN BERBOIS <i>El Sindicat de Metges de Catalunya</i> 148 pp.</p>
 <p>NACIONALISME BANAL Michael Billig</p> <p>Michael BILLIG <i>Nacionalisme banal</i> 308 pp.</p>	 <p>TEMPS D'INCERTITUDS Assaigs sobre el federalisme i la diversitat nacional Alain-G. Gagnon</p> <p>Alain-G. GAGNON <i>Temps d'incertituds</i> <i>Assaigs sobre el federalisme i la diversitat nacional</i> 210 pp.</p>	 <p>ELS ORIGENS ÈTNICS DE LES NACIONS Anthony D. Smith</p> <p>Anthony D. SMITH <i>Els orígens ètnics de les nacions</i> 472 pp.</p>
 <p>afers</p> <p>71/72 Nosaltres, els valencians, 50 anys després (1962-2012)</p> <p>Afers 71/72 <i>Nosaltres, els valencians, 50 anys després (1962-2012)</i> 452 pp.</p>	 <p>LA TERTÚLIA DE JOAN FUSTER Xavier Serra</p> <p>Xavier SERRA <i>La tertúlia de Joan Fuster</i> 60 pp.</p>	 <p>escrits de Xavier Serra A PEU DE FOTO fotografies de Francesc Vera</p> <p>Xavier SERRA & Francesc VERA <i>A peu de foto</i> 142 pp.</p>

Informació i subscripcions: Editorial Afers, s.l. / Apartat de Correus 267
46470 Catarroja (País Valencià) / tel. 961 26 93 94
E-mail: afers@editorialafers.cat / <http://www.editorialafers.cat>

Exploració dels límits

Muriel Villanueva i Perarnau
La gatera
Amsterdam Llibres, Badalona, 2012
149 pàgs.

Amb les seues tres novel·les publicades *Mares*, *i si sortim de l'armari*, *Jo toco i tu balles* i *Baracoa*, Muriel Villanueva forma part d'eixa generació de joves narradors valencians que a poc a poc estan consolidant un espai propi en les llibreries del nostre país. Una generació que parla de les seues neures, de les seues inquietuds, de les seues frustracions, dels seus paisatges quotidians desolats per una societat-aparador que ho prometia tot i que ara ho nega cruelment. En aquesta forçada, cadascú intentar trobar la seua perspectiva. I a *La gatera*, que va mereixer el premi Just M. Casero de novel·la curta, Villanueva l'aborda mitjançant un text que té el mèrit de semblar el que no és: una història que pot parèixer senzilla però que amaga una trama complexa i commovedora, uns personatges que se'ns presenten com superficials però que resulten ambigus i inquietants i un estil directe i planer però sorprenent i elaborat.

És precisament aquest esforç per posar la tècnica al servei de la història un dels trets més destacats de *La gatera* i de la mateixa autora. A la presentació del llibre a València, Muriel Villanueva afirmà que allò que la motivava a escriure no és tant la necessitat d'explicar històries sinó l'ànima d'explorar els límits de la manera de narrar-les. Un empeny personal que treballa amb cura i passió des de la seua privilegiada talaia de l'Escola d'Escriptura de l'Ateneu Barcelonès on exerceix de professora. I a cada nova obra que ens presenta queda més patent que aquest combat quotidià amb alumnes i textos aliens l'ajuden a trobar el seu propi caràcter a l'hora d'assolir l'objectiu principal: transmetre, commoure, emocionar.

A *La gatera*, l'autora ataca aquests fronts mitjançant l'arma de l'ambigüitat que caracteritza la Raquel, una jove que ja no ho és tant i que tracta que trobar el seu lloc al món després d'uns fets tràgics que la fan anar a raure en dos pisos buits, simètrics i enormes que ha heretat dels seus oncles bessons. En la recerca, la Raquel obre una gatera, un forat a la paret, una via que connecta aquests dos espais. I com una trapezista que bascula delicadament per la corda fluixa, la protagonista transita entre els dos abismes de la seua dualitat angoixant: passat i present, masculinitat i feminitat, realitat i ficció, vida i mort. Aquesta tensió vehicula una història que en realitat és un dietari on la Raquel deixa constància de la fragmentació de la seua vida, dels seus pensaments, del seu jo. Potser és aquest recurs el que ens impedeix aprofundir en la història. I de vegades trobem a faltar saber més coses de la Raquel i dels personatges que l'envolten: el Ricard, l'Arnau, la Natàlia, els seus pares i els seus oncles bessons. Però també és cert que aquests fragments de pensaments desordenats ens obliguen a reflexionar a omplir els buits, a tornar enrere per entendre el perquè dels fets i a qüestionar-nos una vegada i una altra tot el que ens ha explicat la Raquel.

És aquest exercici de relectura el que ens fa empatitzar amb la protagonista. Però també la seua manera de vestir, de viure i de relacionar-se amb els altres tan pròpia del temps d'avui. També, és clar, les constants citacions a la cultura pop, a sèries com *Lost* o *Los Soprano* o als llibres de Murakami. Perquè *La gatera* de Muriel Villanueva és una història d'ara amb referents d'ara com ho és, per exemple, la també suggerent *Vides desafinades* de Xavier Aliaga. Però a diferència del darrer llibre de l'escriptor de Xàtiva, *La gatera* no furga en les superficialitats dels personatges per arribar al fons dels seus problemes vitals sinó que ens convida a veure la llum des de la foscor del cervell de la protagonista. Un llibre escrit des del lllindar, des de la claustrofòbia dels paisatges interiors on les persones lluiten contra la comunicació, la soledat, l'aïllament a través del refugi sempre segur del món de les paraules. I no és això el que fem tants de nosaltres?

Xavi Sarrià

Una criatura salvatge i encantadora

Willa Cather
El meu enemic mortal
Traducció de Laura Baena i Garcia
Edicions de 1984, Barcelona, 2012
124 pàgs.

Els materials amb què està feta *El meu enemic mortal*, la novel·la breu de Willa Cather (Winchester, 1873-Nova York, 1947) que acaba de publicar Edicions de 1984, resulten poderosament familiars. Si hagués estat publicada ara mateix, o fa només un parell de dècades, no seria del tot injust parlar de *déjà vu*, o de reciclatge de llocs comuns, o de recreació d'uns temes ja molt suats en la història de la literatura, però com que va aparèixer per primera vegada l'any 1926, em sembla evident que ens trobem davant d'una obra d'aires més originals o pioners que no pas epigònics o rutinàriament mimètics.

Tampoc no és que, amb aquesta novel·leta, Cather fes cap gran innovació. Ni tan sols és segur que pretengués oferir un relat profeminista que sacsegés les convencions de la seva època —segons diuen els experts, l'autora de *My Ántonia* es va distingir tota la vida per desdenyar la majoria de les altres dones escriptores i per intentar assimilar-se als autors masculins. És gairebé segur, en qualsevol cas, que quan Willa Cather va escriure *El meu enemic mortal*, la història que hi explica i la figura femenina que la protagonitza no havien estat desgastades per l'ús, la qual cosa no vol dir que, si ens poséssim a escorcollar el passat, no li trobéssim més d'un precedent, i més de dos.

La novel·la funciona, sobretot, com un retrat —sintètic, condensat, de traç suau, a moments en *sfumato* i ple de taques borroses o de significatives el·lipsis— de la Myra Driscoll, una dona iconoclasta, temperamental i complicada que, de jove, va decidir fugir a Nova York amb el seu enamorat, Oswald Henshawe, i renunciar a la imensa fortuna que li havia de llegar el

Narrativa en expansió

seu oncle si es quedava a Parthia, la seva ciutat natal, al sud d'Illinois. La seva fugida romàntica, i la vida tan agitada que porta a Nova York, on va a concerts i al teatre, i on es relaciona amb diferents artistes, escriptors, actors i músics, li confereixen una aurèola gairebé llegendària. Qui més admirativament la veu, almenys en un principi, és la Nellie Birdseye, la narradora de la novel·la, que evoca des del futur —amb un punt de fatalisme nostàlgic— les seves dues trobades amb la Myra.

Dividida en dues parts d'extensió similar, en la primera assistim —a través de la mirada ingènua i retuda, de quinze anys, de la Nellie— a la plenitud de la Myra i a l'espectacle fascinant de la seva vida novaiorquesa. Desperta, atrevida, individualista i desconcertant, prou intel·ligent i segura d'ella mateixa per no haver de demostrar res a ningú, i fins i tot per fer-se la frívola i la desmenjada, la Myra se'ns presenta com una dona satisfeta amb la seva vida i enamorada del seu marit, «incoregiblement excèntrica» però plena de generositat i de vitalisme. La segona part transcorre deu anys després i, previsiblement, ens mostra la cara fosca del que hem vist en la pàgines precedents. El matrimoni Henshawe ha caigut en hores baixes, i la Myra està malalta, i tot el que abans era alegria de viure i lluminositat, ara és desesperança, decepció, dubte: ¿va fer bé de triar la vida que ha dut?, es pregunta la Myra, ¿o hauria estat més feliç havent-se quedat a Parthia? Ella té clara la resposta, però Cather no aclareix si el que diu i sent és veritat o només una conseqüència de les negres circumstàncies en què es troba. En aquest sentit, el final de la novel·la és un petit prodigi d'ambigüitat inquietant.

La novel·la, plena de sensibilitat i de vigor, està escrita amb una prosa gràcil i suggestiva, a la qual potser li falta, en ocasions, una mica de grapa i de potència, o més ben dit de capacitat per electritzar les escenes més determinants. És, diguem-ho així, una prosa pudorosa, que prefereix ser suau i flonja abans que caure en l'estridència del melodrama. Tot i que no és una obra de primera categoria, *El meu enemic mortal* aconsegueix el que es proposa: oferir el retrat d'una «criatura salvatge i encantadora», víctima de les paradoxes i les ondulacions de la vida que ella, experimentada i molt sàvia, coneix tan bé.

Pere Antoni Pons

Urbà Lozano
La trampa del desig
Premi Ciutat d'Alzira de Novel·la
Bromera, Alzira, 2012
382 pàgs.

Des de la seua irrupció en el panorama literari amb l'apreciable *La màquina ronca* (Brosquil, 2006), la narrativa d'Urbà Lozano (Alginet, 1967) ha anat creixent en solvència i interès. *Femení singular* (Bromera, 2007), es convertí en un engrescador pont cap a la cimera provisional de *Plagis* (Bromera, 2008), una estupenda novel·la amb la qual Lozano explora diferents mecanismes narratius, incorpora ferramentes a l'ofici de novel·lista i refina el discurs i una gojosa i bastant particular manera de mastegar la ironia, marca de fàbrica que ha desenvolupat també a obres col·lectives com ara *Subsòl* (Bromera, 2010). Hi havia expectació per saber quin seria el següent pas.

La resposta ha estat *La trampa del desig* (Bromera, 2012), la seua novel·la més ambiciosa, completa i arriscada, guardonada amb el Ciutat d'Alzira. Partint d'una trobada casual entre Daniel, un home madur que reconstrueix la seva vida després d'una estada a la presó, i Mirsada, una enigmàtica refugiada bosniana mare d'un fill menut, l'autor basteix una reconstrucció encruada del periple vital d'ambdós personatges. Amb salts geogràfics i temporals: de l'Alginet de la Transició a les rodalies de Sarajevo els mesos previs a la guerra. D'allà, al present, on veurem com evoluciona la relació. I de nou a la guerra. Canvis d'eix que, encertadament, condueixen a diversos canvis de registre, de la reproducció amb bona punteria del llenguatge col·loquial valencià a la narració més distanciada dels fragments balcànics.

Amb la història de Mirsada i Daniel ja hi havia material per a una bona novel·la. Fruit de la pròpia autoexigència, però, o de la voluntat d'encaixar en el relat unes altres històries que vagareja-

ven pel seu cap, o ambdues coses, l'escriptor hi incorpora les vides d'uns altres personatges. Per moments, la novel·la retarda les coordenades de la màquina del temps i ens transporta als temps previs a la Guerra Civil, a la mateixa confrontació o als anys de plom de la postguerra. Pedaços vitals que Lozano va deixant caure i que, en arribar als fulls finals, solda de forma satisfactòria. Un joc de diversos finals, incloent-hi algun de suggerit i que, per tant, apel·la a la intel·ligència del lector.

Malgrat l'ofici adquirit, mantenir la potència de la narració al llarg de tot el trajecte és faena de titans. No manquen fragments d'una potència literària inqüestionable, com ara el bany de realitat que Daniel rep en incorporar-se a l'activitat política, en els anys daurats del partit del puny i la rosa, contat de forma magistral. O l'esfereïdora narració de les brutals experiències de Mirsada en la guerra, amb dos o tres moments d'innegable pegada i un en concret que fa miques l'ànima. Així mateix, és destacable la saviesa, l'acurada administració del temps del relat amb què es conta l'ascens social i la caiguda als inferns del personatge de Daniel, amb fragments d'esplendorosa carnalitat associada al *leit motiv* de la narració, el desig com a motor de l'existència i, alhora, com a camp de mines. Per no oblidar el demolidor i eficaç retrat dels nous rics dels temps de vi i roses i moltes de les històries dels personatges secundaris.

Menys interessants i redons, per contra, són els fragments dels anys de joventut de Daniel a Alginet, que serveixen per dibuixar amb perícia però de forma una mica reiterativa una societat llastrada pel franquisme sociològic. I tampoc no acaba d'estar engreixat el relat iniciàtic de la vida de Mirsada anterior a la guerra, lleu i esquemàtic malgrat contenir algunes pinzellades precises de realisme social. Aquests fragments són adients com a transició i estan ben trenats, però pateixen en el contrast amb les parts de major volada. Desequilibris lleus i insignificants, lògics, si tenim en consideració l'amplitud i el metratge de la proposta. Globalment, de fet, Lozano resol amb suficiència els reptes autoimposats i despatxa una novel·la interessant, ambiciosa, llegidora i absorbent. Una camallada literària ben llarga. Una narrativa en evident expansió.

Xavier Aliaga

L'última vegada que vaig anar a Salamanca em vaig perdre encisat pel fons d'algunes llibreries. La ciutat del Tormes compta amb un bon grapat d'establiments que fan honor al seu caràcter lletrat i universitari. Fa temps d'això, i no sóc capaç de recordar-ne cap en concret, però no importa perquè a València n'hi ha un bon grapat de llibreries salmantines. Són bones llibreries amb bons llibreters, fons admirables i taules de novetats ben triades. N'hi ha de vell i de nou, i també hi ha franquícies. Aquestes, més que salmantines, podríem dir que semblen llibreries madrilenyes. M'agraden aquestes llibreries on puc trobar novetats de poetes que publiquen en editorials com les barcelonines *La poesia señor hidalgo* i la molt tristament desapareguda DVD, la tarragonina *Igitur* que ens ha donat diverses traduccions de la gran Szymborska, entre altres bells plaers, la sevillana Renacimiento que fa molt de cas als bons poetes valencians que escriuen en castellà o l'exquisida editorial valenciana Pre-Textos.

Llibreries salmantines

Ara bé, el que resulta difícil d'entendre és que aquestes llibreries no tinguin seccions de llibres en català al mateix nivell que les de castellà. Fixeu-vos-hi bé. Algunes destinen només algun prestatge, amb sort tot un mòdul, a allò que anomenen ambigüament «Literatura en català i valencià», no fos cas —aquesta etiqueta és més de franquícia que de llibreria independent, tot s'ha de dir. En aquest reduït espai destinat a la llengua indígena costa de trobar, ja que hem parlat de poesia, un fons tan complet i un gust tan refinat com el de les lleixes destinades a la poesia en castellà. De vegades no hi arriben, ja no llibres editats a Ma-

llorca, Lleida o Barcelona, sinó a Catorroja, la Pobla Llarga o Benicarló. I quan arriben no duren gaire, si no són el *Llibre de meravelles* d'Estellés. El negoci és el negoci podrien dir-nos, i aquest n'és un de complicat. És cert, però si els llibres estan amagats, ningú no els veurà, els hauríem de respondre i volem llegir tant l'Eliot que edita Lumen o Tusquets, com el que edita Columna o laBreu.

El passat juliol, amb motiu de la greu situació econòmica en què es trobava la llibreria Robafaves de Mataró, Bernat Puigtobella publicava un article al digital de cultura que dirigeix: www.nuvol.com. Parlant dels efectes de la crisi sobre les llibreries catalanes afirmava: «cada vegada costa més trobar una taula de novetats pensada des del català i per al públic català». A València el mal ja està fet i podem comptar amb els dits d'una mà les llibreries pensades en català. La resta, tant podrien ser a la ciutat del Túria com a la del Tormes, que no canviaria res.

Pau Sanchis

Revista de referència de la

Xarxa Vives

d'universitats

Nova monografia Mètode, reserva-la ja!

Per a celebrar la publicació del seu número 75 la pròxima tardor, la revista Mètode publica un nou número de la seua col·lecció «Monografies Mètode»: *Herbari: L'home i les plantes*, de **Daniel Climent** i **Ferran Zurriaga**, un recull d'articles sobre les plantes del nostre entorn des d'un punt de vista botànic, cultural i social. Amb la col·laboració de l'artista **Antoni Miró**.

www.metode.cat

Preu Subscripció anual (4 números l'any): 25€ per a Espanya, 40€ per a l'estranger

Els records sempre són fragmentaris, i per això d'un llarg viatge a vegades en recordem amb una vivesa especial només una expressió d'algú que passava pel carrer; o només una peça de roba vista durant un segon en un aparcador; o la llum d'un fanal que es reflectia a la finestra de la nostra habitació d'hotel; o vés a saber quina altra cosa petita que, de cop i volta, condensa i aglutina tota la resta d'impressions. La nostra memòria, com una càmera digital d'aficionat, enfoca molt millor un detall que no pas una panoràmica. És exactament això el que em passa quan acabo de llegir un poemari: tinc una percepció difuminada del conjunt, i el rastre que la lectura deixa en mi es concreta en forma d'un poema determinat, que germina amb el temps i pren més vida en el meu interior. Tot sovint, aquest poema que intuïtivament destaca em sedueix perquè em revela alguna cosa important sobre la persona que s'hi amaga. Probablement, en això hi hagi un cert romanticisme candorós, però a mi m'agrada llegir poesia amb una predisposició una mica romàntica. Perquè en el fons, el que més agraeixo a un poema és que remogui algun dels meus somnis o records, o me n'ofereixi un altre, o faci d'enllaç entre els meus i els del seu autor.

Sempre celebros amb una emoció especial que aquest poema preferit, que per a mi sintetitza l'essència del llibre, sigui el primer amb què he topat per atzar tot fullejant el llibre per primera vegada. Em va passar això justament amb *Ai*, el tercer poemari —després de *Cames ajudeu-me* i *Baladapirina*— del jove valencià Rubén Luzón. Encara més que la gran varietat

Interjecció endins

Rubén Luzón

Ai

Premi Vicent Andrés Estellés
de Poesia de Burjassot
Bromera, Alzira, 2012
88 pàgs.

formal, temàtica i de registre dels poemes que l'integren, i més que la riquesa envejable del seu vocabulari, i més que el misteriós laconisme del títol, em va impactar el poema que em va fer de porta d'entrada al recull, el número vint-i-set. Va ser instantani, obrir-lo i llegir això: «Qui m'ho havia de dir, que acabaria pres / del desconcert, que encara avui m'ocuparien / les mateixes pregàries. Temps era temps, l'atzar / em ballava entre els llavis, i compasava gresca / on estrenyia més la força del costum. / Inundava els camins d'afalacs impossibles / i tastava la mort en cada carabassa / que m'ensenyava a viure. Amb jocs inconsistents / que tanmateix m'omplien el clatell d'embranchides, / invocava la pluja que em fes germinar els somnis/ (i certament, de somnis, n'anava ben sobrat.) / Recollia alenades, clarors i musaranyes, / i les guardava en capsos que numerava amb cura./ I fotografia-

va cada racó d'infern, / perquè la visió de més nafres obertes em netegés l'orgull. / (...) Tenia amics, és clar. Els podia comptar / amb els dits d'una mà, però em feien costat / quan de debò em calien, i jo els plantava esqueixos / per veure si florien. Sobretot, em rentava / molt cautelós les dents, per por d'agafar sífilis.»

De seguida em va cridar l'atenció el to sincer, viu i conversacional, que tan poques vegades trobo en la poesia jove; el ritme pausat i reflexiu dels alexandrins, en què es recolza la música interior del poema, àgil i lliure com una improvisació; les capes àgilment superposades del temps en els tres primers versos; també aquest equilibri entre ironia i tendresa amb què el poeta es mira el passat i descriu els anys —tèrbols per definició— de l'adolescència; la graciosa enumeració heterogènia —«alenades, clarors i musaranyes»— que contrasta amb la racionalitat de les capsos numerades; l'al·lusió subtil a la força terapèutica de la contemplació del patiment aliè; i sobretot la frase final, una pinzellada que retrata amb una precisió sarcàstica un jove ingenu i aprensiu. El que més m'agrada d'aquest poema és que tingui la gosadia de parlar —encara que sigui en passat— des de la perspectiva d'algú feble, insegur, que pateix la pròpia immaduresa. Només un autor molt intel·ligent i molt honest amb si mateix s'hi arriscaria. I estic convençuda que un autor capaç d'escriure un poema així és capaç de pensar i dir moltes més coses, belles, atrevides i sorprenents.

Xènia Dyakonova

Ja es pot consultar el contingut íntegre de Caràcters 1 a 50, en PDF, a l'adreça:

<http://characters.uv.es>

UN NOU INSTRUMENT AL VOSTRE SERVEI!

No han estat pocs els reculls que han volgut oferir el bo i millor dels joves poetes valencians: des d'*Els darrers. Generació dels 70* (València, L'Eixam, 1972) o *Carn Fresca. Poesia valenciana jove 1974* (València, L'Estel, 1974), passant per *La vella pell de l'alba. Poesia catalana al País Valencià 1973-1985* (València, 3i4, 1985), fins a *Dotze poetes joves valencians* (València, Tàndem, 2001), s'ha pretés fer visible un relleu generacional amb límits concrets, «brossa nova» que assegurés la pervivència de la literatura i que valorés l'estat del que hi havia i del que podria esdevenir-se.

Elies Barberà, Juli Capilla, Christelle Enguix, Maite Insa, Sergi Torró, Alexandre Navarro, Eduard Ramírez, Susanna Lliberós, Josep Porcar, Alfons Navarret, Begonya Pozo, Pere Císcar, Iban Leon, Manel Marí, Joan Miquel Navarro, Júlia Zabala, Josep Vicent Cabrera, Eduard Marco, Ivan Brull, Lorena Cayuela, Pau Sif, Andreu Galan, Vicent Almela, Isabel Garcia Canet, Rubén Luzón, Àngels Gregori i Alba Camarasa són els 27 autors d'aquest recull, publicat per Tria Llibres, que no pretén ser exhaustiu però sí representatiu d'un aplec de poetes nascuts entre els anys 70, amb les propostes més consolidades quant a publicacions i premis ressenyats, i els 80, on ja observem trajectòries considerables, materialitzades també en llibres publicats. Diversitat de procedències, de destinacions, de preferències però la mateixa recerca d'un llenguatge propi, un itinerari poètic en construcció, dins una galàxia particular amb límits difusos —el País Valencià existeix? I com és la poesia en valencià?

L'antologador, l'actiu Alfons Navarret, insisteix que no es tracta d'una antologia a l'ús, marcada per la pertinença a un corrent estètic o grup literari sinó d'una «panoràmica» amb vocació inclusiva, que situe l'atenció del lector sobre una part de la literatura feta en la nostra llengua, sovint subterrània. Contra la diàspora i l'aïllament propis, malgrat tot, dels temps que corren, s'hi proposa la visibilitat i la interconnexió d'un humus fèrtil, capaç de donar bons fruits, i la voluntat de fer créixer una xarxa literària perquè s'estenga.

Tibar l'arc, o 27 joves poetes valencians

Tibar l'arc
Edició a cura d'Alfons Navarret
Tria Llibres, Barcelona, 2012
192 pàgs.

L'interessant pròleg, signat per Enric Sòria, fa un repàs del que ha estat la poesia en valencià a la segona meitat del segle XX: a banda de Fuster i Estellés, la Generació dels setanta, les propostes i l'actitud de la qual encara continuen vigents, es converteixen en la base que dona lloc a un panorama poètic valencià amb certes concomitàncies quant a la resta de l'escenari literari català, sobretot pel que fa a qüestions d'ordre estructural. Alhora presenta particularitats, trets definidors a tenir en compte, com la presència d'una «voluntat d'eficàcia expressiva», tot burxant les possibilitats del llenguatge, o d'una actitud amerada de mediterraneïtat, que es capbussa en les arrels grecollatines i aràbigues i que dona peu a una connexió especial amb el territori, amb

el paisatge, no només com a terme purament geogràfic: ¿una antologia tan diversa com *For Sale* o *50 veus de la terra* (Carcaixent, Edicions 96, 2010), en la qual hi ha bona part dels poetes presents en aquest nou recull, seria possible a un altre «lloc» que no fóra el País Valencià?

Els poetes recollits per Navarret, tal com hi assenyala Enric Sòria, destaquen per la diversitat a l'hora d'elaborar les seues propostes poètiques, que van des d'un punt de vista íntim, lligat al fet amorós o familiar, fins a la poesia vinculada a l'experiència o al joc amb el llenguatge i l'experimentació. Aquest conjunt de poetes ha viatjat, ha vist món, s'ha distanciat del lloc on ha crescut, s'ha emmirallat en la música i el cinema, tradueixen, han estat traduïts, entenen els seus poemes com a paraula viva, única, performativa, són blocaires, s'autopubliquen, esdevenen activistes literaris, etc. En aquest sentit, són un grup que no difereix dels seus coetanis que escriuen poesia en castellà, en francès, en anglès o en basc, però, d'alguna manera sí que açò els situa en un entorn diferent a les generacions literàries precedents, tot i que no s'hi oposen —sovint hi conviuen— de manera frontal i contundent. Així, assumeixen l'Estellés, Vinyoli, Marc Granell, Eduard Verger, Salvador Jàfer al costat dels clàssics medievals catalans, però també Wisława Szymborska, Beckett, Maria Mercè Marçal, Joseph Brodsky o Cesare Pavese. I potser escolten els Artur Caravan i Pep Gimeno o Sènior i el cor brutal.

En definitiva, una mostra que fa palès un planter de joves poetes que, sorgits d'un territori concret, es miren el món des de la literatura i observen un espill amb imatges multiformes, sagetes enlairades tallant l'alè de les paraules. Els versos d'Eduard Ramírez, com els de la resta del recull, esdevenen llums en l'obscuritat, així: «Mentrestant, que el dubte no done excusa / ni amagatall a paors i ruïnes / car sols el retrobament du un relat. / L'esperança és espadanya i camí, / i créixer incerts el guany que s'escola».

Jordi Oviedo Seguer

Sperone Speroni, acadèmic de la primera meitat del segle XVI, manifestava un dubte personal: «Digue'm qui és més divina, / Cassandra o Gasparina?». En aquest díptic, s'hi troben enfrontades les dues germanes Stampa, paduanes de naixement, que es van traslladar a Venècia després de la mort del pare: cantant refinada, la primera; poeta, la segona. Tanmateix, a aquella pregunta Speroni n'afegia una altra, que invitava a descobrir qui era més landra —això és, «puta»—, si Gasparina o Cassandra. L'epigrama és indicatiu fefaent —i irreverent— de la situació d'una època. A Itàlia, al llarg d'un grapat d'anys s'imposa, dins les societats urbanes i les Corts, un grup consistent de veus líriques femenines, que tenien com a punt comú la fidelitat al codi petrarquista: dones escriptors sempre n'hi havia hagut; tanmateix, la difusió de la impremta i la creació d'uns espais culturals relativament lliures —que sobreviurien fins a la Contrareforma— els va permetre, per primer cop a la història literària italiana, la circulació dels seus textos i un cert reconeixement públic. Naturalment, el terreny era movedís: per una banda, «cortesana» esdevenia també sinònim de prostituta; per altra banda, hi havia el risc de fer el ridícul, atès que l'esposa amb fills no podia pas invocar un «home angelicat» —i ho sabia molt bé Vittoria Colonna, que dedicà les

Una poètica de l'amor

seves rimes amoroses al marit mort. Perquè, quan la *imitatio* de Petrarca, invocada per Bembo, es declina al femení, comporta sempre una càrrega, si no pas revolucionària, com a mínim desestabilitzadora.

El cas de Gaspara Stampa és emblemàtic: els seus sonets recalquen magistralment el model petrarquista; amb la qual cosa, els canvis que hi introdueix esdevenen bombes de rellotgeria preparades per esclatar contra un paradigma poètic i cultural que s'havia tornat hegemònic. Petrarca es plany i demana perdó pels seus errors, és a dir, la glòria representada pel lloer —*lauro*, en italià—, i l'erotisme representat per Laura; i completa l'equació que domina el centre neuràlgic del *Cançoner* amb l'aire —*l'aura*— que, en fer onejar les fulles de l'arbre, li recorda el moviment dels cabells color de l'or —*l'auro*— de l'estimada. Stampa també plora, però no demana disculpa a ningú. Ans, tot el contrari: a la seva lírica la lloança de l'amant és una excusa perquè l'escriptora parli de si mateixa i reivindiqui constantment la pròpia capacitat poètica. Així, doncs, la seva producció, que en un primer moment sembla tan fidel a l'epigonisme del seu temps, es configura a poc a poc com una palinòdia —a vegades sagaç, a vegades fins i tot agressiva— de Petrarca mateix.

Susanna Rafart ha agafat, per afinitats electives, la poeta del Renaixement i ha obert amb ella un diàleg a través dels segles. L'escriptora catalana viatja per la capital vèneta a la recerca dels vestigis de Gaspara, amb una llibreta que es torna quadern

de bitàcola i brúixola per orientar-se enmig dels canals: hi apunta, tradueix, cerca correspondències, demana ajut als seus autors preferits i a la pròpia poesia per treure una fórmula que, com un mantra, li obri la porta a una comunicació ultraterrenal, mística, amb la protagonista del breu estiu de la lírica italiana escrita per dones al Cinquecento. Estudia el personatge històric, travessa l'oblit crític sedimentat durant dos segles, l'efímera reedició del segle XVIII, la recuperació romàntica, l'exaltació dannunziana —un vers de Stampa, descontextualitzat, és declamat pel protagonista d'*El foc*— i la nova exegesi contemporània. Finalment, el resultat dels esforços de Rafart es concreta en un volum que és obra de creació i assaig, biografia i autobiografia, poesia original i traducció alhora.

Un llibre que es passeja entre els gèneres literaris, un *unicum* que té, com a parents més directes, alguns textos —igualmente inclassificables— de Josep Piera. Un primer maó per a una nova arquitectura personal de l'autora catalana o un experiment aïllat dins la seva producció. Un tast exquisit per paladars refinats i, això sí, un escrit no apte per a ànimes senzilles. En fi, una obra mestra.

Francesco Ardolino

Susanna Rafart
Gaspara i jo. Sobre l'amor
 Tarragona, Arola Editors, 2011
 146 pàgs.

Vetlla és el darrer poemari de Jordi Llavina. Sens dubte, el més ambiciós i de més alta volada fins ara —i cal dir que ja n'ha escrit uns quants, i guardonats amb bons premis: *La corda del gronxador* (Ciutat de Palma-Joan Alcover de poesia, 2006), *Diari d'un setembrista* (València-Alfons el Magnànim de poesia, 2007) i *País de vent* (Vila de Martorell de poesia, 2010), entre altres. Ara Llavina ha tibats encara més la corda del funambulista líric per despenjar-se'n i oferir-nos tot d'una aquest *Vetlla* que l'ha d'empènyer, definitivament, cap a la consagració dins de la poesia nostrada. Hem dit de bon començament que *Vetlla*, guardonat amb el Premi Vicent Andrés Estellés de poesia 2011, és ambiciós; ara veurem per què. De primeres, cal dir que és una obra unitària i extensa, escrita segons els patrons tradicionals de la mesura sil·làbica. *Vetlla* es divideix en tres parts diferenciades. La primera, que constitueix el gruix del llibre, està escrita en octosíl·labs. A la segona i a la tercera, en canvi, molt més breus, l'autor hi fa servir, respectivament, l'alexandrí i el decasíl·lab. Se n'han fet tants, de versos, en català, amb aquests patrons mètrics! I Llavina la coneix tan bé, aquesta tradició tan universal i ensems tan nostra, que quan se'n serveix ho fa de la manera més escaient i excelsa. Llavina recorre a la mètrica dels clàssics que li són més adients per a un llibre que és d'amor... millor encara, de desamor, com els millors versos dels *cants d'amor* d'un Ausiàs March que Llavina coneix fil per randa, perquè en deu ser un lector habitual i acèrrim.

Heus ací el format, el contingut d'una obra d'un escriptor exigent. Ara cal que ens hi endinsem —que indaguem i ens delectem— en el contingut. *Vetlla* és un poema sobre la pèrdua d'una persona estimada: una «amiga» que Llavina esmenta des del principi i, sobre la qual, o a partir de la qual, gira tot el poemari, o tots els records del jo poètic —i de l'autor— sobre una època, la de la primera joventut, ja pretèrita i superada, per bé que no «finiquitada» del tot —«la nafra encara cou, tinc mala carnadura». Una amiga, doncs, que és com dir l'*aimia* dels antics trobadors: un amor impossible, perdut per sempre més. Records «d'una ànima desfocada», «vint-i-sis anys / després de vida consumida»,

Taüt

Jordi Llavina
Vetlla
 Premi de Poesia Vicent Andrés Estellés
 XL Premis Octubre de 2011
 3i4, València, 2012
 93 pàgs.

com diu explícitament el poeta. Records de «la grisor i l'or dels primers anys / vuitanta», amb unes lectures, unes cançons i uns autors de cinema que el van marcar inexorablement: Vinyoli, Rohmer, Fabian, Rilke, Quasimodo, Carner, Mann, Petrarca, Éluard, Pavese, Joni Mitchell... I, per sobre de tot, un llibre inoblidable, *The Pillow Book*, que li va regalar l'amiga —amic e amat— gairebé a traïdoria, amb una dedicatòria espúria: «Jo no hi seré, i tu em vetllaràs». Un llibre que ha esdevingut el testimoni ferreny d'una història del passat que va suposar un punt d'inflexió en la vida de l'autor; un abans i un després en l'enamorat —ara potser es tracta ja, com

no podia ser d'una altra manera, d'un *desenamorat* que, malgrat tot, no se n'ha pogut oblidar del tot, de l'«amiga», poeta i «animal de records» com és. El poeta fa recompte, doncs, d'aquells anys iniciàtics que el van marcar i que potser l'han fornit un tarannà ben concret, que l'han fet ser com és ara. En fa balanç també, d'aquells anys i de les persones que hi va conèixer de prop, i el resultat n'és, ben sovint, d'una desolació palmària, sobretot pel que fa a antigues coneixences. Perquè n'hi ha que fa temps que no hi són, com les «dues morts amb el mateix / cognom —el noi; després la noia—». I d'altres, per sort, se n'ha perdut el rastre. Ens referim a gent estrafolària, com ara aquell «filosop» ignorant que també «pretenia» l'amiga, i a qui, per dir-ho a la manera valenciana, «li deien Pep». Un amic depressiu... L'Eva Ràfols... Tot plegat, el món que ara evoca el poeta en el poema, no és pas, ni de bon tros, cap paradís, sinó més aviat el contrari: «un jardí arrasat». O un «paradís perdut» que mai no ha de tornar a ser present, per bé que simulem reviure'l en l'espai minúscul, encotillat i asfixiant del poema: «No hi ha res a salvar amb un vers. / Només hi deixo el que conec. / I el que conec s'ha fet sovint / un llit de cendra, un mar de pols».

«L'amiga és morta o lluny, no ho sé», diu el poeta. Han passat molts anys, però encara se sap dèbil i vulnerable: «La joia / ens extasia: ens agermana [...] el dolor, en canvi, és una plaga / que mai deixa de supurar: / la sang xopa la crosta vella». I hi insisteix, ben avançat el llibre: «No ens trobarem mai més. L'amiga és lluny o morta». I hi torna: «Tot el que em va deixar —i no era poca herència— / va ser un llibre de versos. Aquella nit de juny, / vaig viure el meu bateig de foc real, l'absència /. Jo, un bou ferit i trist; i ella, un peix que s'esmuny». Per a reblar el clau del poemari i tancar del tot la història —o el taüt— amb un expeditiu —i edificat— epitafi que en fa de llosa o tapadora: «Vivifiquem els morts. Escrivim versos. [...] Tants anys després, llegeixo encara el llibre / i ja no espero el que no ha de tornar».

Juli Capilla

El veritable protagonista d'*El romanço d'Anna Tirant* és el mateix Josep Pedrals, el personatge que, com un Dant de pega, camina per Barcelona amb l'esperpent de sí mateix, el seu alter ego o heterònim o amic imaginari, és a dir, el seu peculiar Virgili: Quim Porta, l'autor d'aquells *Diaris de Bolló*, la primera part dels quals fou *El furgatori* i la segona, aquesta novel·la episòdica amb estructura de tragèdia grega i comentari peripatètic en paral·lel.

A *El romanço d'Anna Tirant* Pedrals torna a insistir en la combinació de prosa i vers i es torna a posar en el paper d'editor. Ara, però, el Pedrals personatge guanya presència i sembla que, finalment, agafa les regnes. Cal celebrar-ho, perquè un dels grans encerts d'aquest llibre són les passejades —gairebé sempre en prosa— del poeta i Quim Porta que, guiats per la casualitat de la toponímia urbana, van descabdel·lant el fil d'un diàleg irònic, pseudometafísic i metaliterari: «Ara anem bé: cites d'autoritat suscitades per la toponímia dels carrers!». A aquest encert inicial l'acompanya també el fet que l'obra està molt ben construïda. *El romanço d'Anna Tirant* és, fins ara, el llibre més rodó del seu autor. La segona part, doncs, supera a la primera.

Cal advertir, però, que més que una segona part d'*El furgatori*, *Anna Tirant* és la història d'una reparació. Quim Porta, ofès, envia una lletra a Pedrals i l'acusa d'haver ordenat de mala manera els seus papers per engendrar una obra monstruosa i li exigeix que esme-

El Bildungsroman de Josep Pedrals

Josep Pedrals
El romanço d'Anna Tirant
 LaBreu Edicions, Barcelona, 2012
 200 pàgs.

ne la pífia. Amb aquest punt de partida, assistim en paral·lel al desenvolupament de la narració en vers —novel·la iniciàtica, episòdica, picaresca...— que protagonitzen Anna Tirant i els seus companys d'aventures, en Mercader i en Gosset, a les susdites converses peripatètiques. L'estructura de tragèdia grega permet a Pedrals, en els estàsims, de desviar-se de la qüestió i incloure-hi enginyosos i punyents entremesos en forma de sextina, sonets o dècimes que constitueixen alguns dels millors moments del llibre —impagable la «Sexy Tina», el «Marro Humit» i el relat policíac en quintetes d'hexasíl·labs «El palpable culpable». En aquests tres nivells, com a mínim, de l'obra es desplega la mestria de Pedrals, l'habilitat amb el joc de paraules, amb la rima, varietat de metres i estrofes, amb la

picada d'ulls al lector atent a les citacions i als referents —des dels Ramon Llull, Verdaguer, Maragall, Rilke o Sant Francesc d'Assís, passant pel *Tirant lo Blanc* del títol, a l'*Alícia* de Carroll, Pedrolo, Rodoreda, Joan Sales, etc.

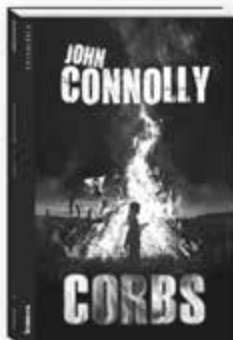
Tot això fa d'aquesta obra un llibre que cal llegir, en silenci i a casa, després, si pot ser, d'haver-lo sentit recitar. Perquè cal tenir en compte la doble condició de Pedrals, de poeta i recitador, de trobador i de joglar. Ens enganyaríem si pensàrem que havent escoltat recitar al joglar, ja n'hi ha prou i que la poesia és tan efímera com la seua posada en escena. Res més lluny de la veritat, la poesia de Pedrals és plaent i divertida i proçaç tant quan hom l'escolta en directe, com quan li para l'atenció deguda de la lectura amb els cinc sentits i un diccionari. És aleshores quan el joc és més interessant, quan el lector pot jugar també a trobar-hi relacions, a mirar d'esbrinar com funciona la ment del poeta que sembla que bote d'una rima a l'altra, d'un calembour al següent, amb facilitat aparent. El joc, però, «significa» i va trenant tot un seguit d'històries —magnífics els relats que fa en Mercader de la vida d'Izmir o de Marc Aureli Pelegrí— que formen part d'un tot que és el veritable *Bildungsroman*, el relat iniciàtic que s'amaga rere aquest romanço, no tant d'Anna Tirant, sinó del mateix Pedrals, autèntic protagonista de l'anagnòrisi d'aquesta tragèdia arromançada, d'aquest elogi de l'anar tirant.

Pau Sanchis

Novetats tardor

Un viatge al Japó fa coincidir Jordi amb Hanako, amb qui descobrirà noves fites del plaer.

Un nou repte per al detectiu Charlie Parker que amaga una història retorçada de violència i engany amb un final explosiu.

Una novel·la enlluernadora on conflueixen l'obsessió i l'egoisme de l'amor de joventut i el terrible impacte d'una pena profunda.

Què sent un escriptor de novel·la negra quan descobreix que les seues fantasies atroces estan fent-se realitat?

Un marc difícil

No podem començar a parlar de poesia a les Illes Balears sense fer esment a la ignorància supina de la societat en general i a la falta de cultura i motivacions de la gent. Si bé les vendes de llibres han disminuït considerablement arreu dels dominis dels Països Catalans, aquesta dada aplicada a les Illes no fa més tocar de mort també a les editorials. Només fent una ullada ràpida, ens trobam amb un buit poètic a Menorca i Eivissa i un procés de desmantellament de la indústria a Mallorca: l'Editorial Moll en suspensió de pagaments; l'Editorial Salobre inactiva; Ensiola publica amb peu ferm, però amb comptagotes; Documenta Balear desapareguda del circuit després de desprendre's de la col·lecció La Cantàrida de poesia jove; i només Leonard Muntaner continua abastint el mercat amb algunes novetats de primera línia poètica. No cal parlar ja dels múltiples problemes de la crisi i de tot el que suposa, però també hem de notar una sensació latent d'inseguretat i de desmotivació.

Les noves propostes des de les arrels

Algunes iniciatives noves han anat apareixent des del nucli dur de l'activisme poètic de Mallorca. El *Col·lectiu Pèl Capell*, que aquests darrers mesos ha publicat gairebé simultàniament dos números nous de la seva revista, el 15 i el 16 —el primer dedicat a Josep Palàncies i el segon amb un dossier de poesia italiana—, i ja prepara un especial molt esperat dedicat monogràficament a Blai Bonet. El desembre es commemorarà el 15è aniversari de la seva mort i el col·lectiu prepara una sèrie d'actuacions.

També han aparegut recentment les plaquettes *Un glop de brutor dins el ventre*. Aquesta publicació, d'unes poques pàgines, conté a cada número una dotzena de poemes i il·lustracions d'algun artista. És una edició casolana de cinquanta exemplars numerats que surt cada dos mesos. En els dos últims números s'han publicat poemes d'Antoni Clapés amb il·lustracions de Benet Rossell en un i poemes de Lluís Calvo, David Caño, Blanca Llum Vidal, Jordi Vintró, Vinyet Panyella i fotografies de

De la desolació a la renovació. Petits nous espais de versos a les Illes

Joan Vidal a l'altre —vegeu <http://unglopoesia.blogspot.com.es>. Tot i la seva senzillesa, formen part d'una tradició molt arrelada a la cultura catalana i a la poesia. S'editen a Calonge (Mallorca) i a final d'any hauran estat el precedent de la col·lecció Ossos de Sol de poesia que s'inaugurarà amb la publicació de dos volums poètics amb AdiA edicions.

Així mateix s'ha anunciat recentment que la col·lecció La Cantàrida ressorgirà de la mà d'un nou segell, Xicra, creat per a l'ocasió.

Una passa endavant en l'acció: el FLOM

Si bé les Illes comptem amb alguns festivals poètics rellevants, com poden ser el Festival de Poesia de la Mediterrània de Palma, el Festival de Poesia de Lloseta, Illa en Vers de Menorca; o recitals destacats al llarg de l'any, com la programació estable de la Casa Museu Llorenç Vilallonga de Binissalem, Solstici d'Estiu d'ACA a Búger,

el Rompre Barrots que organitza el PEN català, Veus Paral·leles de l'AELC, etc., aquest any va aparèixer un novedós FLOM —Festival Life on març. Festival dels Mots, a <http://liveonmars-festival.blogspot.com.es>. Es tracta d'un festival de la paraula on hi ha poesia, música, disseny, glosa, etc., durant tres dies i en un recinte aïllat del món. La primera edició ha comptat amb els escriptors de l'avantguarda catalana i espanyola. Una nova manera d'auto-gestió i risc que ha funcionat per a sorpresa de molts.

La denúncia i la constància com a eix vertebrador d'una espiral poètica

La fractura social a les Illes és ara mateix una realitat. La manca de visió i de realisme de les institucions que governen i el descontentament generalitzat de la població han de servir de punt de partida de moltes iniciatives culturals importants. La denúncia de les injustícies sempre ha estat present en la poesia popular a través de la glosa. Ha arribat el moment en què el poeta ha de participar altra vegada dels canvis, de les poques possibilitats que encara ens poden salvar d'una desfeta total, de llengua, de cultura i de país. Una mostra d'això són els llibres publicats recentment per tres joves poetes: *Anatema* de Pere Perelló (col·lecció La Cantàrida); *De com un poema és sempre el mateix poema, o pedres, o llengües, o qualsevol murgó, o, potser, no hi ha temps que no torni* de Pau Castanyer —una autoedició excepcional— o el debutant Antoni Caldentey de Portocolom amb *Galactoscòpia mirall* de la reapareguda col·lecció Capaltard. Tres volums que, d'una manera molt personal i diferent, capten les problemàtiques actuals i hi proposen la seva visió.

Només en temps de revolta com aquests és un bon moment per a la poesia. És un moment per a les noves propostes i les noves aventures. Els Països Catalans tenen un potencial molt important de creativitat i idees; ara cal la iniciativa i les ganes de canviar tantes coses que han perviscut i han returat la literatura i la poesia. Aprofitem l'avinentesa per fer vessar versos a la mar.

Pau Vadell i Vallbona

Ai ventre de la balena

En els últims temps han sorgit col·leccions, editorials modestes, que funcionen al marge dels circuits comercials convencionals i que reserven, amb atencions quasi devocionals, el seu espai per a la lírica impresa. Segurament això ha passat com a reacció a l'abandó de la poesia per part dels grans grups. N'hi hauria molt a parlar, però una manera d'observar aquest panorama en clau realista podria passar per reconèixer que, possiblement, la poesia torna a ocupar el lloc específic que li pertoca: el d'un gènere no de masses, però sí irrenunciable per a un públic fidel, incondicional. En aquest ventre immens i fecund que podria ser el d'una balena metafòrica, caben molts llibres, i els autors corresponents. Ací en fem una selecció —tres, en aquest cas—, que probablement transitaran sense fer massa soroll pels aparadors de les llibreries, però que, al nostre parer, no hauríem de deixar passar de llarg.

Vicent Olasso va accedir a la publicació als 47 anys, i és aquest, quatre anys després, el seu segon llibre. La indicació no és gratuïta perquè en aquest *El soroll de la pedra* (3i4, 2012) ens trobem un autor que repassa les diferents etapes de la vida —infantesa, adolescència, joventut...— fins al present de maduresa i acceptació entre serena i feliç de les actuals circumstàncies personals.

El poemari és sobri. El mateix autor s'autodefineix com a home de paraules justes. I, dins d'aquesta sobrietat, el simbolisme es mescla amb facilitat amb l'anecdòtic concret, en una de les millors virtuts del llibre. Així, la foscor —del franquisme— s'alia amb les bombetes de potència escassa i les pors infantils per a retratar-nos una infantesa no estimada; una adolescència reprimida pel règim polític i religiós que s'hi fa present sense ésser anomenat —un altre dels mèrits—; una joventut, i les ganes de provar-ho tot, els amics desapareguts en aquest intent de forçar tots els límits, els amors —amb llurs desamors—; i finalment el temps present, on hi ha la figura de la dona i, per sobre de tot, la filla, en un procés que va des d'un jo clarament referenciat, fins a un tu que defineix l'actitud del poeta, en un procés d'acceptació i de sorpresa per haver sobreviscut.

Sandra Domínguez Roig (Barcelona, 1974) és, en primer lloc, poeta. Des-

prés, és una activista cultural: ha muntat, entre d'altres coses, una antologia de poetes actuals, manté un bloc, fa recitals... I, recentment, ha fet el pas a la lletra impresa, en un procés que cada cop es repeteix més: del bloc al paper. Una altra constant, si més no, curiosa, aquesta aspiració irrenunciable al paper, a pesar de la multiplicació de l'activitat i de les possibilitats electròniques.

De blanc setí (Germania, 2012) reuneix un conjunt de poemes de temàtica amorosa que oscil·len entre l'erotisme i la innocència, amb una tendresa gairebé programàtica, reivindicativa. Però no ens equivoquem: malgrat que de vegades ho puga semblar, no és un llibre naïf. Sí que hi ha una voluntat de creure en els sentiments, però també hi trobem, a banda dels desenganys inevitables, les matisacions que arriben per sorpresa, com una noia bona que, alhora, et pega puntades, inesperadament, per sota la taula. I pel que fa a la construcció dels poemes, una de les característiques més interessants és el

trencament, ocasional, amb la sintaxi tradicional. Una opció atrevida capaç d'alliberar el vers de les seues rutines: «M'irromps / entre la pell i les calces / i m'embriaga l'afonia / fins que acabo / dient el nom, teu / de vidre trencat.» Segur que no som justos si expliquem aquesta manera de procedir des del caràcter àgil i des de l'autonomia absoluta que proporciona el format blocaire, però tampoc no ens quedem del tot satisfets si no ho apuntem almenys.

De la mateixa manera que hem constatat des de fa temps que la tirada del o de la poeta envers l'oralitat atorga als poemes —generalment abocats al destí final d'una impremta, insistim— un caràcter de desinhibició formal, multiplica els recursos sonors o aguditza els efectes de reclam de l'atenció de l'oient-lector. Passava en Sandra Domínguez, però és molt més evident en l'últim llibre de Pau Gener Galin (Sant Celoni, 1977), cinquè ja en la seua producció: *Home a l'aigua* (Tushita edicions, 2012). Gener Galin és, en denominació que extraiem de la nota biogràfica del llibre, un «trapella» de la poesia, que hauria de conèixer tot aquell que vulga estar al dia de les tendències més enèrgiques i més originals de la jove poesia actual: «L'harmoniosa plora com si demanés teta». No espereu poemes a l'ús. *Home a l'aigua* navega, com pot, determinat per les pròpies circumstàncies i per les del seu temps, des d'un discurs que s'acosta, ara a la poesia, ara a la narrativa. No n'hi ha cap diferència que no hi vulga imposar la pròpia voluntat. I la de Pau Gener és dir, expressar sense embuts, viure sense restriccions, compromès amb el món, amb els seus plers i amb les seues tares: «Encara més tard la trama seria tenir un govern mundial perquè una elit pugui camelarse el món com bufar i fer argolles». Un jove capaç de reconèixer l'herència rebuda dels grans, allà allotjat entre tants a dintre del ventre de la balena: «Amb el temps descobreixes que no ets el primer. / Que n'han fet falta molts per arribar fins aquí. / I això et dóna un sentit i una concòrdia. / De Virgili a Dante. / I Pavese. I altres.» Aquesta demostració d'honestedat és —pensem— una sòlida garantia de futur.

Josep Lluís Roig
Maria Josep Escrivà

Un pragmàtic per damunt de tota sospita?

Ens trobam amb una aportació important pel coneixement dels planejaments culturals i polítics de Jaume Vicens Vives i d'un conjunt d'iniciatives prou rellevants dels anys quaranta i cinquanta del segle XX durant una etapa de forta dictadura.

La recerca efectuada és abundant i profunda. Se'ns presenta en deu apartats que segueixen un ordre cronològic estricte des de 1927 fins 1960. Tot i que l'obra no es planteja com a biografia, aporta molts d'elements que complementen i completen anteriors aportacions en aquest sentit.

Pel que fa a les fonts documentals, la consulta efectuada és molt exhaustiva pel que fa a arxius particulars i de les institucions públiques. Les correspondències que s'esmenten són molt sucses i bàsiques per entendre l'evolució ideològica, però també per entendre la situació política del moment i un dels eixos centrals de l'obra que fa referència a les relacions amb personatges del règim franquista amb poder real a Madrid, amb l'exili entorn el president Tarradellas i amb diversos personatges del món de la cultura, intel·lectuals i professionals, fent especial èmfasi en el catalanisme i en el paper de Catalunya. Acompanya un seleccionat annex documental amb els textos Aliança pel redreç de Catalunya de 1956, l'Avantprojecte de Constitució del Consell de Coordinació Social Catalana de 1958, ambdós textos redactats per Jaume Vicens Vives, correspondència amb l'exiliat Josep Trueta, de 1953 a 1958, correspondència amb Josep Pla de 1952 a 1960 i l'exhaustiu i significatiu informe de Josep Pla sobre les seves converses amb Josep Tarradellas, amb tota probabilitat dels inicis de 1960.

Pel que fa a la consulta de publicacions especialitzades, hem de destacar la consulta exhaustiva de les col·laboracions a *Destino* en dues etapes ben diferenciades, la primera com a col·laborador habitual, i la segona amb col·laboracions més esporàdiques. A més d'aquests articles que marquen el

Cristina Gatell i Glòria Soler
Amb el corrent de proa. Les vides polítiques de Jaume Vicens Vives
Quaderns Crema, Barcelona, 2012
688 pàgs.

dia a dia però també aspectes estratègics en el pensament i l'actuació de l'autor, hem d'assenyalar la importància del fet que les autores del llibre també han consultat les publicacions d'àmbits més reduïts però molt significatives durant el règim franquista com és ara *Arbor*, *Hispania* i *Ateneo*.

Resulta important a l'obra com s'observa que es va desfent l'esperança de l'autor respecte a una possible obertura del règim franquista. De resultes de tot un conjunt de debats a través dels quals es pretén superar l'experiència amarga de la guerra civil i la trista realitat del franquisme, s'arriba a una conclusió decebedora de les possibilitats reals. L'activisme de l'autor i la seva capacitat de recerca i de feina queda palesa.

Cal remarcar el conjunt d'iniciatives que pretenien plantejar el catalanisme en tots els seus aspectes a sectors socials diversos, amb un horitzó associatiu i que de fet prepararia en aquells anys difícils de la dictadura cap a canvis polítics i culturals.

A l'obra es fa una important anàlisi d'un conjunt d'obres de l'historiador. Sobretot destaquem l'anàlisi de *Notícia de Catalunya* del 1954, que havia d'aparèixer amb el títol de *Nosaltres els catalans*, i en la seva influència cap a les obres *Nosaltres els valencians* de Joan Fuster del 1962 i *Els mallorquins* de Josep Melià del 1964, *Industrials i polítics del segle XIX*, *Aproximación a la Historia de España del 1952*, *L'Espanya dins L'Europe du XIXè siècle (1914 - aujourd'hui)* apareguda el 1964, i la recentment editada amb el títol *Espanya contemporània (1814-1953)*. La tasca del professor i de l'investigador d'His-

tòria sobretot contemporània i medieval queda molt ben reflectida.

A partir dels plantejaments culturals el pas a la política sembla evident al llarg de tota l'obra, encara que el procés és sinuós i els projectes polítics que es presenten estan plens de matisos i en algunes ocasions de contradiccions. El pragmatisme de Vicens Vives es posa de relleu amb alguns dels contactes amb sectors professionals, empresarials i de l'Església, concretament amb Montserrat, i els seus projectes modernitzadors, cercant el despertar social, i una minoria creadora i influent, que anaven donant diversos fruits. A partir de moltes de les activitats realitzades i de les obres publicades es va passant cap a l'activitat política, que al final de la seva vida sembla confluïr en gran part amb el que significava la Generalitat a l'exili, personificada en el projecte de Tarradellas, definit en el llibre com a «conspirant amb Josep Tarradellas». Certament, Vicens desitjava la caiguda de la dictadura sense una explosió nacionalista i obrerista, amb un paper rellevant per a Catalunya en el context d'Europa i de l'Estat espanyol, amb un catalanisme sòlid negociant amb l'Estat.

A l'obra es dedica especial esment al món universitari, a les dificultats corporatives per aconseguir un paper rellevant pels membres de la seva escola, a les misèries en definitiva socials i polítiques de l'època.

Molt significatives són les referències detallades als conflictes laborals, a les vagues de tramvies, als conflictes universitaris... La reivindicació que fa és de negociació entre les parts en litigi, treballadors, estudiants, burgesia i autoritats polítiques. Aspecte que la dictadura no va estar disposada mai a acceptar. Llàstima que l'obra no hagi pogut tractar amb més detall, en part per la cronologia, l'ascens al poder i els seus efectes dels anomenats tecnòcrates del règim franquista amb tres ministres catalans.

Sebastià Serra Busquets

Llengua, literatura: nació

La construcció d'un circuit literari és conseqüència de factors sociopolítics i d'implicacions intel·lectuals. En tractar d'aquestes implicacions, el mot «intel·lectual» es veu circumscrit a les condicions de possibilitat de l'estàndard lingüístic, sotmès en gran part a l'articulació interterritorial. És a dir, la base del circuit literari —concepcions, idees i projectes— s'assenta en l'estructura cívica nacional —garantia de l'abast territorial d'una llengua—, la qual, tot i no esgotar l'acció política en l'època tractada per l'autor —anys quaranta-seixanta—, en feia les funcions.

L'estudi de Vicent Simbor és important perquè integra els dos àmbits explicatius que donen sentit a la trajectòria més representativa de Joan Fuster: el context —relacions entre Sueca, Barcelona i Mallorca— i les concepcions «tàctiques» per a concretar un model de llengua literària per a una nació policèntrica. Calia, doncs, un estudi com aquest, que relacionés la funció nacional del pensador i el seu programa de realització teòrica. O, com estableix el treball, la síntesi entre acció i pedagogia. Obviar —o minoritzar— l'anàlisi del Fuster organitzador d'empreses patriòtiques impedeix de capir el sentit de determinades recerques i escrits d'aquest assagista.

Per a complementar aquest marc d'actuació fusteriana, Simbor dedica els capítols successius del volum a aprofundir en el debat sobre el model d'estàndard lingüístic que calia construir amb simultaneïtat al context socioliterari viscut —anys cinquanta i seixanta—, i a fer paleses les recerques que calia endegar per a construir un imaginari sociohistòric col·lectiu.

Pel que fa a l'estàndard literari, Simbor mostra com la ideologia lingüística ho és en tant que es veu condicionada pels enfocaments valencianistes de la immediata postgue-

Vicent Simbor
*Joan Fuster: el projecte de
normalització del circuit literari*
PUV, València, 2012
310 pàgs.

rra i per la relació de Fuster amb revistes de la diàspora —principalment amb *Pont Blau* (1952-1963) de Mèxic. Així, el model bífid de llengua nacional de què parla Simbor en definir la «tàctica» fusteriana —entre el policentrisme convergent i l'estàndard nacional— s'ha de comprendre en el context definit per la represa valencianista interior i per la projecció de la qüestió valenciana a Barcelona i a l'exili. Primer, doncs, calia salvar els mots. Però aquest era un debat quasi intern. Simbor segueix el raonament i l'estén fins a l'actualitat: quin estàndard? Fuster aleshores, en l'època dels *media* —i amb les interferències sociolingüísti-

ques de llengües en contacte amb estat—, defensava la lluita per la dignificació de la llengua —versus la substitució lingüística—, atès que el model d'estàndard hi estava supeditat.

Amb referència a les recerques a emprendre en realitzar la cohesió d'una comunitat nacional, *Nosaltres, els valencians* aconseguí la fita de definir l'imaginari esmentat, com ho féu Fuster amb la història de la literatura: analitzar l'abast de la Renaixença valenciana i confegir la *Literatura catalana contemporània*.

És molt remarcable, doncs, l'enfocament metodològic de Simbor en valorar aquests estudis fusterians a partir d'allò que tingueren de més substancial i innovador en el seu moment. És a dir, com a primeres reflexions estructurades i de conjunt entorn de l'abast dels moviments literaris i dels autors que s'hi comprenen després de la ruptura política de 1939. Aquest reconeixement, recolzat oportunament sobre la valoració que féu Joan-Lluís Marfany de *Literatura catalana contemporània*, és seguit d'un estat de la qüestió que actualitza els avenços en la matèria a partir de moltes de les hipòtesis, o intuïcions, de Fuster.

Simbor, doncs, suggereix, amb encert, que caldria contextualitzar gran part dels estudis fusterians establerts entre els anys seixanta i setanta dins la substanciació de la condició nacional dels valencians i principatins: un marc nacional compartit, resultant de la praxi, l'estratègia social i la legitimació intel·lectual de la seva historicitat.

De nou —en aquest sentit, el text de Simbor esdevé un referent—, la unitat de mètode dels «dos» Fusters: l'emprender i el sistematitzador, vectors indestruïbles a l'hora de confegir-ne una biografia intel·lectual.

JOSEP MASSOT I MUNTANER

Josep Massot i Muntaner, nascut a Palma de Mallorca el 1941, es va llicenciar es filologia romànica a la Universitat de Barcelona i és monjo de Montserrat des del 1962. Des del 1971 hi dirigeix les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. És director també de les revistes *Serra d'Or*, *Randa i Llengua i Literatura*, i codirector de la *Catalan Historical Review*. És membre de l'Institut d'Estudis Catalans i de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, vicepresident de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, i responsable de publicacions de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Ha publicat una seixantena de llibres i més de mil articles, pròlegs i ressenyes extenses sobre temes de llengua, literatura i història dels Països Catalans. És doctor honoris causa per la Universitat de les Illes Balears i ha rebut un bon nombre de premis, entre ells aquest mateix any 2012, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

BIBLIOGRAFIA:

SELECCIÓ DE LLIBRES PUBLICATS

Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània, Publicacions Abadia Montserrat, 1973.

L'Església catalana al segle XX, Curial Edicions Catalanes, 1975.

La guerra civil a Mallorca, Publicacions Abadia Montserrat, 1976.

Església i societat a la Mallorca del segle XX, Curial Edicions Catalanes, Barcelona 1977.

Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950), Publicacions Abadia Montserrat, 1978.

L'Església catalana entre la guerra i la postguerra, Rafael Dalmau Editor, 1978.

Els creadors del Montserrat modern, Publicacions Abadia Montserrat, 1979.

Trenta anys d'estudis sobre la llengua i la literatura catalanes (1950-1980). La literatura (de l'Edat Mitjana a la Renaixença) (1980).

Antoni M. Alcover i la llengua catalana, Publicacions Abadia Montserrat, 1985.

El desembarcament de Bayo a Mallorca, Publicacions Abadia Montserrat, Barcelona, 1987.

Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània, Publicacions Abadia Montserrat, 1993.

Teatre medieval i del Renaixement, Edicions 62, Barcelona, 1994.

El cònsol Alan Hillgarth i les Illes Balears (1936-1939), Publicacions Abadia Montserrat, 1995.

El primer franquisme a Mallorca, Publicacions Abadia Montserrat, 1996.

Escriptors i erudits contemporanis, Publicacions Abadia Montserrat, 1996.

Guerra civil i repressió a Mallorca, Publicacions Abadia Montserrat, 1997.

Els bombardeigs de Mallorca durant la guerra civil (1936-1938), Publicacions Abadia Montserrat, Barcelona, 1998.

Tres escriptors davant la guerra civil. Georges Bernanos, Joan Estelrich, Llorenç Villalonga, Publicacions Abadia Montserrat, 1998.

Semblances i comentaris, Publicacions Abadia Montserrat, 1999.

Antoni M. Sbert, intel·lectual i polític, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2000.

De la guerra i de l'exili. Mallorca, Montserrat, França, Mèxic (1936-1975), Publicacions Abadia Montserrat, 2000.

Aspectes de la Guerra Civil a les Illes Balears, Publicacions Abadia Montserrat, 2002.

Església i societat a la Catalunya contemporània, Publicacions Abadia Montserrat, 2003.

Sobre Georges Bernanos i altres temes polèmics, Publicacions Abadia Montserrat, 2004.

Menorca dins el domini mediterrani (1936-1939), Publicacions Abadia Montserrat, 2009.

A LA CIUTAT DELS LLIBRES

Quan estudiava el batxillerat al col·legi dels jesuïtes de Palma, a Montis-ion —parlo de quan tenia tretze o catorze anys— vaig tenir dos professors que em van animar a escriure i em van expressar de moltes maneres el seu suport. Un era un llicenciat en Lletres, que ens ensenyava història de la literatura, amic de Llorenç Villalonga i més aviat inclinat als escriptors castellans que havia estudiat a la Universitat i que venia en una llibreria que tenia a la ciutat vella. L'altre era un jesuïta que ens feia classe de diverses matèries —religió, per exemple—, mallorquí però més aviat castellanista, enormement interessat per la literatura i que ens llegia fragments d'obres que l'havien impressionat o ens demanava si podíem deixar-li llibres que desitjava conèixer —si no vaig errat, jo li vaig deixar les obres completes d'Oscar Wilde, que corrien per la biblioteca del meu pare, o si més no un volum similar de l'editorial Aguilar. Tots dos ens feien fer de tant en tant «redaccions» sobre diversos temes. El de literatura me les tornava posant-m'hi notes on em feia lloances com «qué bonito y qué cultura», perquè el noi repel·lent que jo era aleshores —que, segons els seus companys de curs, havia nascut amb un llibre sota el braç— «incrustava» dins les redaccions en espanyol versos de Costa i Llobera o de Joan Alcover, que sabia de memòria des de petit —quan tot just començava a parlar, la meua mare ja em va fer aprendre els primers versos de la traducció d'*El corb* d'E. A. Poe, que acabava de publicar el nostre amic poeta-enginyer Miquel Forteza! El de religió o del que fos m'hi va posar una vegada un comentari que se'm va quedar gravat per sempre: «Tienes un estilo ágil, que se lee de un tirón. Son cualidades. ¡Cultívalas!». La veritat és que no necessitava cap estímul per a penetrar en el que mossèn Llorenç Riber, a *La minyonia d'un infant orat* —un altre dels múltiples records de lectures engrescadores de la meua infantesa—, anomenava «la ciutat dels llibres». Des de menut vaig ser una «rata de biblioteca» —de la de casa, de la dels meus oncles que feien reunions literàries amb escriptors de tots els Països Catalans, de la Pública que en aquell moment era al mateix col·legi on estudiava, de la de la Caixa de Pensions, de la de l'Ajuntament — i no és estrany que més d'un cop pensés en la possibilitat d'esdevenir bibliotecari. Finalment em vaig decidir per la carrera que aleshores s'anomenava «Filosofia i Lletres», amb la intenció d'esdevenir professor de literatura castellana o de francès, atès que el català en aquell moment només s'estudiava en cercles reduïts i d'una manera gairebé clandestina. Els fets, però, em dugueren a endinsar-me en la llengua i la literatura catalanes, primer gràcies als contactes familiars amb Francesc de B. Moll, a Mallorca mateix, i després, un cop a Barcelona, gràcies a la relació amb l'Institut d'Estudis Catalans i els Estudis Universitaris Catalans i a l'amistat amb el director de l'Editorial Barcino, Josep M. de Casacuberta, al qual m'adreçà el meu mestre Martí de Riquer. Quan uns altres inesperats fets em dugueren al monestir de Montserrat, ara fa exactament cinquanta anys, ja tenia clar el meu camí, que no havia d'abandonar mai. Els meus dos primers articles, apareguts quan encara era a la Universitat —en espanyol perquè no era possible fer-ho d'una altra manera—, iniciaven una activitat intel·lectual que ja no abandonaria mai: un tractava del romancer tradicional espanyol a Mallorca —i em va donar la satisfacció de poder mantenir un amable intercanvi epistolar amb el mestre dels mestres d'aquell moment, Ramón Menéndez Pidal—; l'altre era la biografia d'un bisbe benedictí de Mallorca del segle XVIII, nascut a Vilafranca del Penedès i monjo i abat de Sant Feliu de Guíxols.

La cançó popular d'arreu dels Països Catalans, la història de la literatura de totes les èpoques i la història moderna i contemporània, especialment la història religiosa i la història de la guerra civil i del primer franquisme a les Illes Balears i a Catalunya, han estat els eixos d'una activitat que he anat duent a terme a empentes i rodolons, aprofitant estones perdudes, traient hores de descans i fent servir les tres o quatre setmanes escasses de vacances d'estiu. La resta del temps disponible l'he haguda de dedicar sempre a l'ensenyament —de català i de literatura sobretot, a Montserrat i d'una manera més escadussera a diverses universitats i a múltiples institucions de tot el domini lingüístic i de l'estranger— i, a partir de 1971, a la direcció de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, una editorial que demana un esforç constant i que exigeix una dedicació total.

A vegades tinc la sensació de formar part d'aquells escriptors que fa temps anomenaven «de diumenge a la tarda», és a dir, que no vivien de la ploma i que només escrivien els caps de setmana, quan no tenien altres ocupacions indispensables. I no cal dir que formo part d'un altre grup una mica heterodox d'escriptors: els qui no es dediquen a la ficció, sinó que treballen a partir de dates i dades objectives i mirant d'arribar a unes conclusions per a les quals han d'aportar arguments i que han de documentar amb notes a peu de pàgina i amb bibliografies més o menys exhaustives. La veritat és que m'ha fet molt feliç veure que, una colla de vegades, escriptors mallorquins o eivissencs de debò hagin dit, fins i tot per escrit, que la meua biografia del conde Rossi, el sinistre Arconovaldo Bonacorsi enviat per Mussolini a Mallorca el 1936, o bé la síntesi que vaig dedicar a *Menorca dins el domini mediterrani* —entre el 1936 i el 1939— es llegeixen com novel·les d'intriga. Deu ser que m'ha quedat alguna cosa de les moltes novel·les, negres o blanques, que he llegit en anys menys atzarosos que els actuals... Com diuen els francesos, *tout se tient*.

Pàgines patrocinades per la
Institució de les Lletres Catalanes

Josep Massot i Muntaner: entre la investigació i la gestió cultural

Si haguéssim de presentar Josep Massot i Muntaner en una mena de retrat robot d'urgència, fariem bé de no oblidar dos angles bàsics que conformen i defineixen la seua personalitat: gestor i promotor cultural i estudiós humanista.

L'any 1962, un any abans d'acabar la llicenciatura en Filologia Romànica, va entrar a formar part de la comunitat benedictina de l'Abadia de Montserrat. I només tres anys després ja era nomenat director de la revista internacional *Studia Monastica* (1965-1994). L'any 1971 era ordenat sacerdot i, com a premi —i quin premi!— va rebre l'encàrrec de dirigir l'editorial del monestir: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Tenia només trenta anys i se li encomanava la responsabilitat de redreçar i assentar l'editorial més antiga del món en actiu —nascuda en el segle XV. Després de la dura travessia de l'època dictatorial, ara en mans del jove director i en una nova etapa democràtica, va rebre una embranzida renovadora que la va transfigurar. El resultat és ben visible: una empresa econòmicament consolidada i culturalment irreprotxable. De fet és ara com ara el centre editor català més important per a les obres d'investigació humanística. És el refugi servicial dels estudiosos i la plataforma difusora de les seues obres.

Aquesta enorme tasca al front de l'editorial va acompanyada de mil activitats culturals paral·leles. Ha assumit la direcció, a més de la revista citada, de les revistes *Serra d'Or* (consell de redacció 1974; direcció 1994), *Randa* (1975) i *Llengua & Literatura* (1986-2010). És codirector de *Catalan Historical Review* (2008). És membre del consell de redacció de l'esmentada *Llengua & Literatura* i *Estudis Romànics*. És membre del consell editor del *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona* i de la col·lecció *Els Nostres Clàssics*. I és membre del consell assessor de diverses revistes nacionals i estrangeres.

Finalment m'agradaria recordar la importantíssima labor exercida al si d'una gran diversitat de societats culturals. Va tenir un paper decisiu en el naixement l'any 1978 de la North

American Catalan Society; va ser l'ànima i primer president (1985-1991) de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, de la qual és vicepresident en l'actualitat; membre des de la seua fundació l'any 1991 de la Societat Verdaguèria; i ha acomplert un paper decisiu en la consolidació de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, nascuda l'any 1968 i constituïda oficialment l'any 1973, quan va ser-ne elegit secretari, càrrec que va exercir sense interrupció fins 1993.

Si gegantina és la seua dedicació en les tasques de gestió i promoció, més sorprenent encara resulta la seua obra d'investigador. Les xifres, fredes i objectives, que resumeixen la seua aportació fan gairebé por: uns 1.200 treballs, entre llibres, articles, recensions i notes de lectura. Una xifra increïble, sí. Només cal recordar que, deixant, per exemple, a banda els volums editats de l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, entre aquestes

publicacions hem de comptar almenys una cinquantena de llibres, obres menors i opuscles no inclosos.

Propose d'agrupar aquesta allau productiva en els següents apartats dominants, encara que no exclusius: la cançó i la cultura popular, la història de l'Església, la història de la literatura, la història de la llengua i la història política.

Dins el primer apartat és obligat destacar el treball de revisió i edició de l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, d'una importància cultural i fins i tot nacional de primer ordre. Entre els llibres dedicats a la història de l'Església podem recordar, entre altres, l'inicial *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània* (1973). Dels llibres escrits sobre la història de la llengua cal ressenyar, entre altres, *Els mallorquins i la llengua autòctona* (1972 i 1985 augmentada) o *Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània* (1993).

Segurament l'àmbit privilegiat de la seua dedicació investigadora és el dels estudis sobre història de la literatura, amb el benentès que molts inclouen també aspectes que caldria adscriure a la història cultural general. No és possible reproduir en aquests fulls tan breus una llista ni aproximada dels seus llibres, tan sols n'esmentaré un parell: *Els escriptors i la guerra civil a les Illes Balears* (1990) i *Tres escriptors davant la guerra civil: Georges Bernanos-Joan Estelrich-Llorenç Villalonga* (1998). Al seu costat hi ha els estudis sobre història política, com ara *El desembarcament de Bayo a Mallorca. Agost-setembre de 1936* (1987).

En tots els àmbits, tanmateix, trobarem idèntic mètode: escorcoll infatigable de tota mena de fonts documentals, inclosa la comunicació oral i el buidatge exhaustiu de tota la bibliografia preexistent, i aplicació sistemàtica d'una interpretació d'intel·ligència provada. Una fórmula que no falla. Josep Massot i Muntaner no és sols un polígraf de creativitat excepcional. És sobretot un savi.

Vicent Simbor Roig

Josep Massot, erudició i mestratge intel·lectual

L'aportació intel·lectual de Josep Massot assoleix unes proporcions d'una tal magnitud que algú que en senta parlar per primera vegada pot pensar que les dades i les valoracions han estat hiperbolitzades, fent ús de la llicència pròpia del gènere literari que es coneix amb el nom de ditirambe. El que, en relació a altres, només és una magnificació amb voluntat d'elogi, aplicat a l'obra de Josep Massot és una estricta descripció objectiva. Ens trobem al davant d'una obra monumental a través de la qual ha anat prenent cos un dels projectes intel·lectuals més solvents i ambiciosos de l'àmbit cultural català en l'època contemporània.

Dins l'ampli conjunt d'activitats i d'interessos culturals als quals s'ha dedicat el pare Massot, els àmbits d'estudi preferent de la seua dedicació investigadora han estat la història, i més concretament, els estudis sobre la Guerra Civil, i la literatura, sobretot la dels segles XIX i XX, amb el benentès que, en Josep Massot, l'interès per la literatura va sempre unit a l'interès per la història. Els seus treballs sobre literatura ens ofereixen una visió dels escriptors i de les obres des d'una perspectiva històrica i social i una interpretació del fet literari dins de l'àmbit de la història cultural.

En alguns dels seus primers llibres ja es pot observar quins seran els objectes d'estudi privilegiats al llarg de tota la trajectòria investigadora de Josep Massot; de fet, aquests llibres inicials són la base d'un programa d'investigació que hi apareix perfectament dissenyat i que l'autor anirà desenvolupant progressivament, de manera metòdica i a la llum d'una documentació i unes anàlisis constantment ampliades i renovades. Llibres com *Els mallorquins i la llengua autòctona*, *La Guerra Civil a Mallorca*, *Església i societat a la Mallorca del segle XX* i *Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra* (1930-1950) contenen les primeres aproxi-

macions a una recerca que Massot sap i vol permanentment oberta, d'enorme rellevància des de l'inici per la novetat que representaven en encetar uns temes inèdits en la bibliografia científica i per la solvència del mètode de treball.

Els nombrosos treballs de Massot sobre la Guerra Civil han anat aclarint tot de malentesos i d'interpretacions errònies i han anat perfilant els personatges i els esdeveniments d'uns episodis que s'han revelat tan decisius com apassionants. En llibres com *Vida i miracles del conde Rossi*, *Els bombardeigs de Mallorca durant la Guerra Civil 1936-1938*, *George Bernanos i la Guerra Civil*, o *De la guerra i de l'exili. Mallorca, Montserrat, França, Mèxic (1936-1975)*, per esmentar-ne només una petita mostra, els tòpics han estat substituïts per la reconstrucció exacta dels fets ocorreguts i dels diversos comportaments, avalada per documentació i per testimonis fiables, i amb els matisos necessaris.

Pel que fa als estudis més específicament dedicats a la literatura contemporània, l'extensa bibliografia de Josep Massot sobre els escriptors mallorquins aporta una anàlisi en profunditat de les relacions entre literatura i societat des de la Renaixença i tot al llarg del segle XX, amb estudis sobre autors tan diversos com Antoni M. Alcover, Marià Aguiló, Llorenç Villalonga, Costa i Llobera, Joan Estelrich, Baltasar Samper o Baltasar Porcel.

L'erudició de Josep Massot no consisteix senzillament a exhumar documents i fornir dades. El seu mestratge descansa en una metodologia de treball d'altíssima exigència, modèlica. Sotmet el treball a un procés de revisió constant, des d'una perspectiva d'investigació oberta, en construcció permanent. A la base hi ha un model d'investigació impecable que guia el lector pels envitricollats camins de la bibliografia pròpia o aliena, planteja honestament els dubtes i ombres sense resoldre i, en definitiva, adopta el

posicionament equànime de qui sap que no és lícit jutjar de manera partidista la història.

Caldria encara referir-se a la col·lecció *Escriptors i erudits contemporanis*, encetada el 1996, amb milers de pàgines, agrupades en deu volums, d'estudis aparentment fragmentaris i dispersos però que, en realitat, han anat construint una interpretació històrica de l'era contemporània. La varietat dels treballs aplegats en cada volum no n'emascara la interrelació subjacent, alhora que cada nou llibre contribueix a completar el programa general de l'obra de l'autor entesa en la seua globalitat. Els propòsits d'aquesta sèrie inclouen la necessitat de fer accessibles estudis de consulta difícil o fer agrupacions significatives de treballs aïllats, però per sobre d'aquests objectius, importants per ells mateixos, hi ha encara una manera de gestionar i organitzar la pròpia obra, de contribuir a ordenar el llegat que deixa Josep Massot a la cultura catalana, entès com a aportacions al coneixement de temes i autors, però també en la seua qualitat de mètode i de model. La posteritat dels qui escriuen és, com va advertir Joan Fuster, de paper; així, la personalitat intel·lectual de Josep Massot va quedant definida i reflectida en aquest projecte d'obra que creix amb cada llibre i manifesta una coherència que es revela programàtica.

La importància de l'obra d'aquest savi infatigable, que és com ha estat ben sovint anomenat, no ens ha de conduir a l'error de considerar que es tracta d'un erudit allunyat de la realitat del món. Josep Massot és un intel·lectual que entén la pròpia obra com una forma de servei, des d'un compromís insubornable amb la construcció de la història i del present del país. Ha viscut per a salvar-nos els mots i preservar-nos la memòria que ens han de permetre tenir futur.

És tot un luxe poder comptar amb la figura intel·lectual de Josep Massot i Muntaner en el món editorial actual. La confluència dels coneixements i del rigor practicat en els estudis històrics i filològics que realitza —recentment ha conclòs la catalogació de *l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*— i l'ambició —o millor, ideal— per construir un catàleg sòlid han fet que en els darrers decennis Publicacions de l'Abadia de Montserrat s'hagi convertit en central i imprescindible per als estudis de cultura catalana. Entre els focus d'interès que contenen les múltiples col·leccions que ha anat creant, ocupen un lloc destacat les dedicades a la llengua i literatura catalanes, sobretot en la col·lecció *Biblioteca Serra d'Or*, monografies sobre autors i autores moderns i contemporanis amb més de 450 títols, així com la *Biblioteca Abat Oliba* creada el 1972, tot just quan un jove Josep Massot es posava al davant de l'editorial. Pensada en la línia d'«Estudis i documents» d'Edicions 62, fins llavors l'únic segell català d'amplí resso, la col·lecció ha anat incorporant els estudiosos i estudioses de més prestigi, tant en monografies de consulta indispensable entorn d'un tema literari o històric com en volums col·lectius que apleguen les investigacions donades a conèixer en congressos i jornades. També cal assenyalar la col·lecció *Textos i estudis de la cultura catalana*, creada, en una primera etapa, conjuntament amb Curial edicions de Max Cahner, amic personal d'en Massot amb qui comparteix una mateixa exigència intel·lectual; també hi tenen un pes específic les edicions en col·laboració amb les Universitats i entitats culturals d'arreu dels Països Catalans, com la *Biblioteca Sanchis Guarnier*, actualment editada amb l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana o la *Biblioteca Miquel dels Sants Oliver*, amb la Universitat de les Illes Balears; unes i altres signifiquen un volum de publicacions molt elevat, que a més a més han creat una xarxa —d'estudiosos i centres de recerca— que apunta clarament a la idea que té Josep Massot i Muntaner de construcció de la cultura catalana.

Josep Massot i Muntaner, editor humanista i pancatalanista

D'altra banda, s'arreglaren llibres d'història —la guerra civil a Mallorca ha estat estudiada a fons per Massot i Muntaner—, les edicions de memòries i biografies de personatges històrics ben diversos, entre molts altres volums d'edició d'obres clàssiques com les de Ramon Llull, actes de catalanística, recuperació de manuscrits inèdits o introbables, diaris i epistolaris, al costat de volums divulgatius sobre història de Catalunya, d'altres dedicats a la cultura popular i l'etnografia, així com les col·leccions adreçades als infants, a l'aprenentatge de la música i de la llengua.

Aquesta aventura, explica el mateix Josep Massot i Muntaner, es va iniciar el 1971, quan l'abat Cassià M. Just li va demanar que «es fes càrrec de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat i que les amplíes i revitalitzés» (*Escriptors i erudits contemporanis*, 1, 1996: 253). Val a dir que la relació del Monestir de Montserrat amb l'edició es remunta al 1499, any en què s'hi estampà el primer volum i es con-

vertia així en una de les primeres impremtes d'Europa destinada majorment als llibres i opuscles de pietat i d'història en diverses llengües. Sense trencar la visió europea ni abandonar el llibre religiós, Josep Massot plantejà una nova dinàmica: treballar eficaçment per una cultura catalana que tot just sortia de la clandestinitat.

Cal entendre el nou impuls que Josep Massot va donar a «Publicacions» en el marc de reconstrucció cultural i nacional que es vivia als anys seixanta i en la qual Montserrat havia tingut un pes decisiu. És prou significatiu, com recordava Jordi Castellanos en celebrar els 40 anys de la revista *Serra d'Or*, (*Serra d'Or*, octubre 1999) que Ramon Bastardes i Max Cahner, els impulsors de la revista el 1959, fossin al cap de poc els fundadors d'Edicions 62 i de Curial Edicions. Potser el valor que cal agrair al director de «Publicacions» és haver persistit en la consciència històrica i de país fins avui.

D'altra banda, el concepte d'edició porta l'empremta de Josep M. de Cascuberta (1897-1985), fundador de l'editorial Barcino, i de qui Josep Massot i Muntaner es declara obertament deixeble. Massot i Muntaner en recull el doble vessant de «patriota de pedra picada, que estimava el seu país, la seva llengua i la seva cultura», com el definia pel gener de 2011 a l'Institut d'Estudis Catalans, així com la voluntat de rigor intel·lectual i d'obra ben feta, tot i aplicant-hi també els mètodes de Joaquim Molas, professor seu en els estudis universitaris. Massot no hi plany hores de lectura i correcció, als volums que publica; se'n sent responsable. No és d'estranyar, doncs, que els qui investiguem hi hem trobat sempre l'interlocutor sagaç que escolta i proposa. Fa poc es referia a la tasca d'editor amb aquests mots: és una feina «difícil i sovint ingrata, però alhora engrescadora i plena de compensacions». (Palau de la Música Catalana, 13. 6. 2012). Som nosaltres els qui li estem agraïts.

El 1995 també es feia càrrec de la direcció de la revista *Serra d'Or*. Però això ja és tota una altra aventura.

Lluïsa Julià

El sentit civí infatigable d'un erudit de la cultura

El guanyador del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes d'aquest 2012 té la particularitat de concentrar en la seva persona múltiples i diverses facetes que, en general, no acostumen a manifestar-se conjuntament. Josep Massot i Muntaner és alhora, i amb una continuïtat de prop de cinquanta anys, un estudiós de la llengua i de la literatura tradicional, és un historiador de la cultura, dels fets polítics i de l'església, és un biògraf de personatges d'èpoques i de dedicacions professionals molt diferents, és el gestor d'una empresa editorial que té un nivell ben considerable de producció anual, ha estat o és el director de diferents publicacions periòdiques, ha exercit d'editor curós d'una gran quantitat d'obres d'autors que són molt rellevants en un o altre àmbit —per exemple, Antoni Rubió i Balaguer, Josep Torras i Bages, Miquel Coll i Alentorn o el *Cançoner popular de Catalunya*—, i ha contribuït a la creació i al bon funcionament d'una quantitat important d'entitats associatives dedicades a la promoció de la llengua i la cultura catalanes. I etcètera.

La pregunta del milió és la següent: com és possible que qui és autor en exclusiva de més d'una cinquantena de llibres i que dirigeix una editorial que en publica entre 125 i 150 a l'any, pugui ser capaç a la vegada de disposar de temps i de forces per contribuir pròdigament a què la maquinària civiocultural dels nostres països vagi fent el seu camí dia a dia? En el cas de Massot i Muntaner, la resposta pot ésser relativament senzilla: perquè té les virtuts de la laboriositat inexhaurible, de l'eficiència màxima en la utilització del temps que té disponible, i del rigor més exigent a l'hora d'aplicar els seus mètodes de recerca i d'organitzar els materials informatius que controla, amb els quals sempre acaba configurant un relat ben articulat, precís i clar. Tot i així, les tres virtuts ante-

riors probablement haurien estat menys eficients si no s'hagués donat una altra circumstància: té dins el cap una idea global ben definida del que convendria que fos el sistema cultural dels nostres països. Sap les diferents peces particulars que l'haurien de formar, la funció que cada una d'elles hauria de fer i els objectius que en cada moment i circumstància caldria que fossin considerats prioritaris. I sempre amb una fita final ben clara: aconseguir que la llengua i la cultura catalanes assoleixin la situació de plenitud i de normalitat que els correspon per la seva condició de nacionals. Em sembla ben evident que tota l'activitat, sigui l'erudita o la cívica, que desenvolupa el nostre personatge adquireix el seu sentit més pregon si la concebem emmarcada en el seu projecte de sistema cultural, del qual ell en pretén ésser una peça molt activa, de vegades posant-hi la cara i d'altres des d'una posició més modesta.

La intervenció cívica de Massot i Muntaner en el camp de la cultura inclou un ventall ben ampli i ben heterogeni d'activitats. Ara no es tracta de fer-ne un inventari exhaustiu, simplement d'oferir-ne algunes mostres. En el terreny associatiu, va ser especialment important la seva contribució a la consolidació i al creixement de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. En fou el secretari del 1973 al 1993 i el responsable de les publicacions que l'entitat va anar generant a partir dels seus congressos trianuals —les Actes— i amb la sèrie de volums titulats «Estudis de llengua i literatura catalanes», iniciada el 1980. Amb l'AILLC, la catalanística ha disposat d'un instrument molt eficaç per a la creació de xarxes de complicitat i de treball, fins al punt d'arribar a ser la casa comuna d'un miler de socis repartits pels cinc continents.

Així mateix, Massot i Muntaner ha

dedicat el seu temps i la seva capacitat organitzativa a contribuir al bon funcionament d'una quantitat ben considerable d'entitats i de publicacions, fent-hi la majoria de vegades un treball volgudament poc perceptible: ha estat —i en el darrer cas encara ho és— el director de les revistes *Studia monàstica*, *Randa*, *Llengua & Literatura* i *Serra d'Or*; també ha format part, entre altres, dels equips directius de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, de la Secció Històrico-Arqueològica, igualment de l'IEC, de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de la Societat Verdager. En tots els casos, hi ha aportat idees i treballs. Així mateix, ha contribuït amb una quantitat ben notable d'articles a tota una sèrie d'obres de gran envergadura que tenen la condició d'infraestructures bibliogràfiques bàsiques de la cultura catalana: m'estic referint a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, al *Diccionari de la literatura catalana* (1979), a la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* o al *Diccionari biogràfic de l'Acadèmia de Bones Lletres*.

A més a més, aquest Massot i Muntaner que és un historiador erudit, un gestor d'empreses culturals i un practicante infatigable de l'associacionisme cívica en l'àmbit de l'alta cultura, és també un conferenciant que en tot moment està predisposat a anar a explicar pels diferents indrets dels nostres països —difícilment podem trobar en aquests moments cap altre intel·lectual que circuli tan intensament pel mapa complet de la nostra llengua— els seus múltiples sabers, davant auditoris ben diversos i fent ús de registres que oscil·len entre el discurs acadèmic més rigorós i el propi de les intervencions fetes en la presentació, per exemple, d'un llibre de microhistòria local.

Damià Pons

D'entre els llibres que analitzen l'obra de Joan Fuster recentment publicats, amb pretensions de matisació, revisió, «transformació» i fins i tot d'«autòpsia», hi ha *Una singularitat amarga*, de Ferran Archilés. Es tracta d'una obra d'impecable factura acadèmica, que va en la línia de la solidesa bibliogràfica i analítica de *Dialèctica de la ironia* de Guillem Calaforra, tot i que amb enormes diferències perquè Calaforra analitza les insuficiències i les potencialitats dels aspectes filosòfics de Fuster sense entrar en el debat polític per tractar de refutar les propostes nacionals o culturals dels Països Catalans. En canvi, això és el que fa Archilés de manera insistent i amb voluntat demolidora, tot i que reconega *in extremis* alguna aportació positiva de Fuster com el dret al pluralisme o haver construït el País Valencià com a «comunitat imaginada». Però el fet fonamental és que declara gairebé caduc del tot el «paradigma fusterià» en un assaig que sotmet el pensament de l'assagista a una deconstrucció severa i implacable que, en ocasions, arriba a un acarnissament que desdiu la neutralitat política que s'atribueix l'autor. Hi trobem les acusacions acadèmiques a l'ús sobre l'essencialisme lingüístic, l'etnicisme, el rebuig del mestissatge, des del paradigma multiculturalista actual. Però no es té en compte el propòsit central de Fuster, que no era un altre que diagnosticar la greu situació de la llengua, la cultura i el país en general, per tractar de «salvar-lo» d'un nacionalisme espanyol letal. I sense aquest context històric «extratextual» no es pot entendre el sentit de la proposta fusteriana.

Ferran Archilés confessa que, quan de molt jove, va llegir per primera vegada *Nosaltres, els valencians*, no va comprendre res, i és aquesta «no intel·ligibilitat» inicial el que l'ha dut a fer una tesi per entendre'l i explicar-lo als altres. Després d'elogiar l'enorme esforç bibliogràfic i analític de l'historiador, hem de qüestionar algunes de les seues contundents crítiques a la «narrativa fusteriana», que suggereixen que encara no ha arribat a entendre del tot l'assagista. Al meu parer, podria haver corregit algunes apreciacions discutides pel mateix Fuster i, posteriorment, per historiadors, sociòlegs i economistes, i mantenir la legitimitat d'una proposta política catalanis-

El relat de Fuster de la 'identitat', segons Ferran Archilés

Ferran Archilés
Una singularitat amarga
 Afers, Catarroja, 2012
 432 pàgs.

ta tan vàlida almenys com l'opció estrictament valenciana. Archilés insisteix en el fet que el seu llibre no entra en el debat polític, afirmant que tan legítima és la proposta nacional dels Països Catalans com la regionalista i/o l'estatal espanyola, però això ho diu després d'haver volgut liquidar les bases intel·lectuals del paradigma fusterià, assimilant-les a les del pitjor nacionalisme espanyol dels intel·lectuals del 98, que Fuster hauria tractat d'impugnar però que acabarien contaminant-lo del seu essencialisme. En opinió d'Archilés, Fuster «forçava» els arguments i les dades, intentava superar apories, contradiccions i atzucacs, evidenciava una certa miopia per copsar la realitat valenciana perquè teleològicament volia justificar la necessitat «redemptora» de la seua proposta nacional,

essencialista, etnicista i contrària a l'heterogeneïtat. Amb tot, ha de reconèixer que l'assagista no queia en la xenofòbia, ni escoltava veus ancestrals, perquè el seu és fonamentalment un relat contra les imposicions d'un nacionalisme espanyol genocida. Podem preguntar-nos, així, si Archilés s'entén allò essencial de Fuster, que és la lluita, completament democràtica i antitotalitària, des d'un «liberalisme polític d'esquerres», per la supervivència d'un poble oprimat, d'una llengua i una cultura en el context històric d'una dictadura —i després d'una «democràcia»— espanyolista excoent. Clar que Fuster amb *Nosaltres, els valencians* inventaria el passat i s'inventa la nació catalana, però amb molts menys mites, símbols i heroïcitats de les que fan servir els nacionalismes espanyol o francès per inventar-se i forjar les seues respectives nacions.

Una singularitat amarga es presenta revestida de la neutralitat i el rigor acadèmic, però estem obligats a interrogar-nos sobre les conseqüències d'aquesta «relectura» de Fuster, perquè qualsevol interpretació pot ser funcional a les forces hegemòniques o, al contrari, pot servir a les minoritàries que s'hi oposen en l'escenari històric contemporani. No pot obviar-se que si el llibre desperta un interès públic no és per la seua erudició historiogràfica, sinó pel seu significat polític: la deslegitimació, de fet, del projecte nacional dels Països Catalans. L'obra demana, doncs, al seu torn, una deconstrucció que hauria d'explicar per què es construeix un relat antifusterià que, anacrònicament, utilitza eines com les ulleres multiculturalistes per impugnar textos escrits fa 50 anys, abans de l'emergència d'aquests mateixos paradigmes. Els reptes del multiculturalisme, la postmodernitat, les crisis ecològiques, la globalització o les qüestions de gènere, obliguen a «repensar Fuster», però, al meu parer, no invaliden la seua proposta bàsica de contribuir a la supervivència i el desplegament de la llengua i de la cultura del País Valencià en un marc nacional català. Més encara: davant les conseqüències de la globalització i d'uns nacionalismes espanyol i francès aclaparadors, la proposta de Fuster esdevé més atractiva i necessària que mai.

Sal·lus Herrero

En el funeral que el va acomiadar, a Roda de Ter, la marmita inicial on tot va començar quan hi va nàixer el 1933, van ressonar les paraules que Emili Teixidor ens llega: «Pau, lucidesa, cordialitat, llibertat.» Era el mes de juny ben avançat d'aquest 2012 que restarà en la memòria com un dels anys més difícils, tensos i embolicats de la història recent.

Ens faltará Emili Teixidor. El recordaré per la sistemàtica immersió en allò que no volem tenir present, la misèria persistent de la postguerra. I per la no menys sistemàtica decisió de ser lliure, en la vida com en la literatura, podant les pròpies indefensions, pouant en les ànsies i els desigs d'infància i joventut. Amb criteris ben definits davant i contra allò que un no pot ni vol tolerar. Des de la plana osonenca tan mediada pel catolicisme, nacionalcatolicisme o no, Teixidor va ser taxatiu: ni un bri de comprensió, ni una gota de perdó, ell va ser una criatura obligada a cremar llibres a escola, llibres que els frares

Pau, lucidesa, cordialitat, llibertat

feien llençar al foc als alumnes seguint els criteris del règim franquista.

Escriptor, pedagog, crític literari, editor, home de teatre. La seua vida i la seua obra es fonen en un diapasó: la responsabilitat personal respecte de l'educació rebuda. En l'obligació personal de no oblidar-la i de confegir en conseqüència el pas pel món com el més decidit espai de llibertat, de pau, de lucidesa, de cordialitat. A voltes intempestiu, sempre coherent, impacient i pacient alhora. Per a mi, és una lliçó importantíssima. Era gairebé vint anys més gran, però el sentia a prop. Ben sovint, en aquests temps complicats, penso en l'educació que vaig

rebre. No vaig cremar llibres, per sort me'n vaig lliurar. Però vaig créixer en una austeritat econòmica pareguda, que depassa la frontera entre economies familiars —diria que bastant distintes, però tant és— per conformar una manera de viure i d'escriure la part d'història que ens toca, el present canvi fonamental de civilització. Emili em diria ara mateix que m'estic posant transcendent i que exagero. En part tindria raó, cada generació veu canvis radicals que semblen allunyar-la de les anteriors. Però no sé fins a quin punt el benestar i la llibertat que la seua generació i la meua van arribar finalment a conèixer els sabrem mantenir. Ho haurem d'escriure, això sí.

La seua poètica de la crueltat, immarcescible, està sostinguda així. Esmolant l'eina de l'escriptura en tants registres, respectant les criatures, confiant en la pedagogia, llegint i llegint, escrivint cada dia, pouant i pouant.

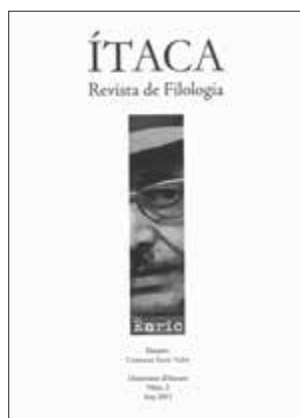
Mercè Ibarz

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA

UNIVERSITAT D'ALACANT

Actes del I Simposi «Ensenyament de la llengua: Currículum, metodologia i planificació lingüística»
Edició a cura de Vicent Beltran, M. Isabel Guardiola, Josep Martines, Sandra Montserrat i Carles Segura

Ítaca. Revista de Filologia (2011)
Dossier: «Centenari Enric Valor».

El cançoner popular de Tàrbena.
Recopilació i estudi lingüístic
Joan Lluís Monjo i Mascaró

COMANDES

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA • UNIVERSITAT D'ALACANT. APARTAT DE CORREUS 99 • 03080 ALACANT
TEL. + 34 965 903 410 • FAX + 34 965 909 330 CORREU: dfcat@ua.es

Enfilall d'un amatent

Lluís Calvo
Baules i llenguatges
Tres i Quatre, València, 2011
296 pàgs.

Baules i llenguatges, una obra publicada per l'editorial Tres i Quatre, és un text —assaig— amb les principals característiques de l'assaig —gènere. És humaníssimament provisorí —com adverteix Joan Fuster del gènere—, fragmentari, asistemàtic, politemàtic, subjectiu i enderiat. Com la vida mateixa, vaja, que avisa a cada tombant del camí.

Lluís Calvo (Saragossa, 1963) travessa un gual d'una profunditat igual a la seva alçada, i així, alternant l'aforisme amb l'article extens, atzarosament i a les palpentes passa per llibres —i escriptors—, quadres —i pintors—, edificis —i arquitectes—, peces musicals —i músics— i pel·lícules —i directors— que l'han impressionat, en l'ànim i en la ment. Tresca, així mateix, per paisatges i països que li han deixat petja. En el seu funambular, en els seus exercicis a certa distància *sobre* el fil tens de la vida, especial interès tenen les embastes sobre *elements* —i corrents— filosòfics i lingüístics. Reescrivint un enunciat de la pàgina 72 del llibre: tot allò que trobem en *Baules i llenguatges* és la vivacitat que interroga Lluís Calvo cada dia.

El que s'esdevé fa pensar. I convé que es faça, que es pense. Açò confirma que el pensament no es redueix a una simple funció mental que acata el que hi ha, ni allò que s'esdevé es limita a allò que ocorre.

El que anomenem *esdeveniment* és quelcom ja pensat, i en el cas de Lluís Calvo, també escrit. A Calvo se li'n fot la *cosa*, *què és una cosa*, perquè el que li importa és què pot fer-ne i quin impacte li produeix. D'això, podem dir-ne interès pel *fet*, interès per allò ja

estat, *interès de fer* —vegem, per exemple, l'entrada XIII de la pàgina 23. «El fet és una actitud»: l'amatença: la disposició a fer; a pensar *sobre*, a escriure *de*, «aquest esperit que resta a l'aguait, que obre i tanca la mà per sorprendre una corrua d'instants voladissos». «Rau», el fet, «sobirà, entre milions d'altres» —no és imprescindible que es tracte d'un episodi definitiu o d'un succés de gran abast, per tal que l'assagista es veja en el destret d'actuar— «i defuig de fer-se cosa», fòssil, fòtil. «Passa, flueix, s'esdevé. I així, com a fet, arriba a ser *qui és* —la cursiva és nostra; cosa, sí, però *personificada*—».

Molt sovint es confon el pensar, l'assajar, amb el simple vagareig pel record, una mena de repàs que repeteix el que ha passat. I pot arribar a ser profitosa la reiteració, no diem que no, però manta vegades donem per descomptat que estem *seqüenciant*, quan en veritat ens limitem a *escenificar*. El veritable pensament, pensament *fecund* —que dóna fruits, que fa fets; pensament *facund*—, toca allò que es realitza i ho altera, es *vincula* —i ací el verb no és gratuït— amb altre pensament i amb el pensament de l'altri, i procura aliances i connexions, inclassificables per a l'afany cosificador, dominador.

El pensament fecund configura fets. És el regrés de la memòria en l'acumulació dels records de Lluís Calvo. És la recuperació de l'activitat —*enèrgeia*— posada per l'autor de *Baules i llenguatges* en accions —*érgona*— passades. Aquest pensament constitueix el retorn del fet, el *re-fer*, i la vera possibilitat de concatenar fets i lligar-nos amb el proïsme, a fi d'emprendre, per tal de —tornar a— fer. Perquè l'assaig —obra i gènere— no pot ser el glaçador, el vol de l'ocell capturat en un puny, en un(a) cub(eta) d'aigua; l'instant en la instantània. Perquè contra el pres en la presa hi ha el viu en el riu. Perquè contra la mà closa està l'amatença. Perquè el pensament cal realçar-lo sempre des dels propis passos i els trajectes individuals s'han de comunicar en el lloc públic, en la *publicació*.

Per tot açò, veniu a la plaça a seguir la cadena de Lluís Calvo?

Francesc Bononad

Internacionalització

Montserrat Bacardí i Pilar Godayol (dir.)
Diccionari de la Traducció Catalana
Eumo Editorial, Vic, 2011
700 pàgs.

La cultura és (in)formada per molts sistemes d'idees. A més de la seva matriu pròpia, que li atorga identitat i (autore-) coneixement, una cultura que es vulgui nacional ha de caracteritzar-se per la recepció de la producció literària, assagística i científica d'altres corrents de pensament. Es tracta, doncs, de construir una cultura oberta —no pas en el sentit neoliberal i de mercat—, desacomplexada, lliure de qualsevol provincianisme, lliure de la «mediació» imposada pels estats i interpelladora de propostes intel·lectuals que afermin l'intercanvi de conceptes i de plantejaments socials. El model dels dos volums coordinats per Arnau Pons i Simona Škrabec: *Carrers de frontera. Passatges de la cultura alemanya a la cultura catalana* (Institut Ramon Llull, 2007 i 2008) és un exemple prou rellevant d'aquesta relació internacional entre llengües, codis i països.

En aquest sentit, la traducció —els traductors, no sempre valorats— és una baula estratègica que possibilita la visualització d'una llengua —en el nostre cas minoritzada— i li dóna abast universal. També constitueix un exemple de cohesió en el debat intern establert a propòsit del que Carles Riba definia com a «estrangerització» i «anostrament» en l'activitat del torsimany, i que oportunament han explicat les directores del volum. En conseqüència, cal un criteri per a construir intel·lectualment una traducció que no traeixi el significat original del text.

El *Diccionari de la traducció catalana* ofereix, per primera vegada, un plantejament global sobre la dinàmica de la traducció d'obres considerades de referència en els diversos àmbits metodològics i estilístics. Així, els vuitanta-quatre col·laboradors que hi han intervingut han elaborat un panorama d'o-

bres vessades al català —sense obviar d'altres modalitats lingüístiques quan s'ha escaigut— des de l'època medieval fins a la contemporaneïtat. Cal destacar en l'obra la introducció dels clàssics grecs i llatins de les etapes tardomedieval i moderna —vegeu l'entrada 'Historiografia medieval'—; la voluntat de traducció dels autors modernistes; l'arc de temàtiques traduïdes en els anys vint i trenta —entrades de Carner Ribalta, Granier Barrera, Maseras Galtés, Nin Pérez i Payarols Casas— i la significativa desclosa del coneixement de nous autors, en especial russos i soviètics; la represa entre els anys cinquanya i setanta, amb la incorporació d'assaigs bàsics sobre el materialisme històric, l'existencialisme, l'estructuralisme, el realisme nord-americà —J. Lluís Blasco, R. Folch i Camarasa, J. Moners i Sinyol, M. de Pedrolo, Llorenç Planes— i la introducció a la cultura d'altres nacions, com l'amaziga, a través dels seus diccionaris —Carles Castellanos. L'obra permet d'avaluar l'esforç per a situar la nostra cultura al lloc que li pertoca en l'àmbit humanístic internacional, alhora que possibilita el fet de resseguir els cicles de major i menor traducció d'originals.

En el decurs del volum es desclou un seguit d'especialitzacions arran de les diverses conjuntures ideològiques i polítiques. El lector, doncs, podrà confegir el seu mapa conceptual —a mode de sociologia de la cultura literària— de la modernitat cultural a partir de la importació de determinants corrents sociopolítics, sovint portadors de concepcions del món. Cal destacar que la disposició de les entrades i els apèndixs sobre autors, obres traduïdes i traductors permet una visió actualitzada de l'estat de les recerques sobre traduccions i biografies de traductors. Aquesta aportació facilita també la detecció de les mancances que cal resoldre a l'hora de bastir la trajectòria d'autors doblats de traductors.

Aquest volum ha de servir a partir d'ara de punt de partença per a recerques posteriors i, també, per a una possible incorporació d'autors traduïts que encara no consten en aquesta edició. És el cas, a tall d'exemple, de l'economista J. A. Schumpeter, traduït per Jaume Casajoana i Antoni Montserrat el 1966 a Edicions 62. Tanmateix, aquesta observació menor no minva en cap cas la remarcable i sistematitzada aportació d'aquesta obra coral.

Montserrat Corretger

Josep Maria Castellet o la raó literària

Josep Maria Castellet
Memòries confidencials d'un editor. Tres escriptors amics
Edicions 62, Barcelona, 2012
208 pàgs.

Edicions 62 publica aquest llibre de memòries de l'escriptor Josep Maria Castellet amb motiu del mig segle de vida d'un projecte editorial pioner en l'edició en català en plena dictadura. Castellet en fou el director literari durant més de trenta anys: des del 1964, data en què Max Cahner li va proposar de fer-se càrrec de la direcció literària de la jove editorial, fundada dos anys abans amb Ramon Bastardes, fins al 1997. Lector incombustible, crític perspicaç i assagista remarcable, Castellet és sens dubte un dels protagonistes indefugibles de l'escena literària catalana dels darrers cinquanta anys. No només li devem unes col·leccions amb què molts de nosaltres hem pogut accedir als clàssics universals en la nostra llengua —com ara *El balancí* o *Les millors obres de la literatura universal*—, sinó tota la perseverança imprescindible per a superar els entrebancs inexorables d'una iniciativa condemnada d'antuvi al localisme més obscur i humiliat.

Dividit en dos grans blocs, al volum trobem, d'una banda, les memòries a què fa referència el títol. Responen a una revisió de les «Memòries informals d'un director literari», les quals foren escrites a Sitges, el Nadal del 1986, a tall de pròleg d'un catàleg gràfic que s'adreçaria exclusivament als llibreters amb motiu dels vint-i-cinc anys del projecte editorial. Castellet ha revisat els tres capítols d'aquell pròleg inèdit, els quals corresponen a les tres etapes que, fins aleshores, havia viscut al capdavant de l'editorial —els inicis (1962-1969), el redreçament (1970-1975) i la consolidació (1975-1986)—, i n'ha afegit un de nou —«Cap al futur (1987-1997)». Tot plegat constitueix un dels

retrats més reeixits de la trajectòria i les vicissituds d'una aposta per la normalització de la nostra llengua, en un moment en què aquesta ni tan sols no era present a l'escola. L'equilibri fràgil del panorama lingüístic d'avui, tot i les agressions i el qüestionament constants d'un model d'immersió integrador, no és certament més que una bassa d'oli si el comparem amb l'efecte anorreador de la censura franquista, la qual pretenia reduir a l'àmbit col·loquial qualsevol aguait d'expressió pública en llengua vernacla. El paper del director literari d'una editorial en català el 1964 era, precisament, el d'aspirar a una normalització que, tot i que ara ens pugui semblar natural, no deixava de representar aleshores un anhel inabastable. Amb una producció total de no més de tres-cents títols l'any i una presió censora extenuant, les perspectives de l'edició en llengua catalana no permetien de fer-se llavors grans auguris. És per això que gran part d'aquesta empresa menada a bon port es deu al bon olfacte i la insistència obstinada de les raons d'un home que va saber en tot moment donar les passes escaients per tal de construir sobre les runes sense destruir-ne els sediments.

D'altra banda, el segon gran bloc del llibre ens ofereix, tal com ja ho feia el 2009 de manera semblant a *Seductors, il·lustrats i visionaris*, una visió personal de tres escriptors —aquí els protagonistes són Salvador Espriu, Baltasar Porcel i Montserrat Roig—, als quals va tractar des de la proximitat afable i la distància respectuosa. Castellet connecta el seu relat descriptiu amb la retentiva d'unes vivències tan intenses com ininterrompudes. La narració és viva, evocadora, com un fil d'Ariadna que ens permet de recórrer de manera lineal la història d'una vida, tot lligant els temes i els esdeveniments més inesperats amb una franquesa penetrant i fidel. La lectura d'aquestes pàgines, per les quals desfilen prop d'una cinquantena de figures destacades de la vida cultural catalana recent, ens permet de preguntar-nos si un cop atesa la normalització a què aspiràvem de manera tan legítima, no s'hauran assecat les fonts que abeuraven la vitalitat soberga d'un panorama cultural que, ara com ara, s'assembla més a un aparador de premis, medalles i guardons diversos.

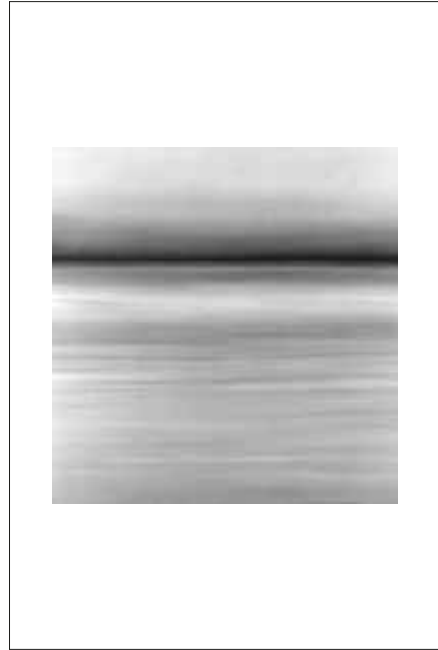
Vicent Minguet

Jo Nesbo o l'agonia de la socialdemocràcia

Jo Nesbo, un escriptor noruec, els llibres del qual ocupen un lloc preferent als aparadors i prestatgeries de la majoria de les llibreries i biblioteques europees, va nàixer a Oslo l'any 1959. Primer fou guitarrista i lletrista d'un grup de rock important a Noruega, i després, o abans, va ser militar voluntari de l'exèrcit del seu país. Des de 1996 es va ficar al cap ser escriptor, i qui pot dir, ara, que no ho ha aconseguit? Com no podia ser d'una altra manera, les novel·les que escriu Nesbo formen part d'eixa moda d'èxit mundialment recorregut anomenada «Novel·la negra escandinava», fenomen literari de masses al qual han contribuït altres escriptors importants: Mankel, Larsson, Maj Sjöwall, Per Waloo, etc.

La proposta de Nesbo és la següent: inspector de la Policia Noruega, alcohòlic, separat de la seua parella, fumador incansable, que tracta de sobreviure en una vida caòtica treballant nit i dia intentant resoldre crims esgarri-fosos. Harry Hole, nom del personatge cabdal en l'obra de Nesbo, arrisca contínuament la seua vida, no pel fet de servir la justícia —en la qual no creu— ni per lluitar contra el mal i afavorir els dèbils, no, ho fa perquè no sap fer una altra cosa en la vida. No sap estimar ni estimar-se, però, quan descobreix una pista, per petita que siga, reacciona com un gos de cacera i la segueix fins a les seves darreres conseqüències, sense importar-li res més del seu entorn. Aquest personatge de la novel·la negra escandinava potser siga parent de Sam Spade o Philip Marlow, no obstant ser ell policia i els altres detectius privats. El que està clar, des del meu punt de vista, és que Jo Nesbo beu, més que cap altre escriptor escandinau, de les fonts clàssiques americanes de la novel·la detectivesca, sense perdre els orígens: una societat avançada des del segle XIX, on socialdemocràcia primer i nazisme, pur i dur, després, competeixen per dirigir un poble que tenia massa privacions des de feia molts anys. Soltadament, amb el descobriment de les bosses de petroli del mar del Nord, el poble noruec es converteix en un poble ric que passa d'emigrar massivament a Amèrica, a ser receptor d'emigrants dels antics països comunistes de l'Europa de l'Est i d'islàmics de mig món.

Noruega, un país especialment preocupat per la pau entre els pobles, que promou el Premi Nobel de la Pau des de la seua fundació, terreny neutral on

palestins i israelians van firmar els seus primers acords de pau després de molts anys de guerra, és el marc on se succeeixen crims, atemptats, i vides desballestades per culpa de la droga, les màfies, l'afany d'enriquir-se i les crisis de parella... Oslo, la capital, té, aproximadament, una població similar a la de València, però eixa potser siga l'única coincidència entre les dues ciutats. Encara que de tant en tant es descriuen primaveres en les novel·les protagonitzades per Harry Hole, són la neu i el fred extrem els escenaris preferits per Jo Nesbo. Per a ell també són les guerres les mares de l'odi i el fanatisme, sentiments que poden gelar les ànimes a temperatures més fredes que les que es donen al Pol Nord, tan a prop i tan lluny del poble noruec. El suïcidi com una constant en una població minsa dintre d'un hàbitat immens i inclement. Assassins en sèrie, exnazis o més nazis que mai, abans patriotes víkings i ara escòria de la societat. Tots aquests elements creuen l'espai de les novel·les de Nesbo, a més a més d'altres qüestions com, per exemple, la soledat, l'amor, l'enyorança dels parents majors que encara viuen solitaris en remotes

residències col·lectives, rodejades per rius, llacs i neu.

La prosa correcta de Jo Nesbo, moltes vegades bella, la seua capacitat per ordinar històries complicades i creïbles alhora, que donen forma a uns personatges europeus que qualsevol dels seus lectors podria reconèixer com a persones conegudes, una mica de cinisme que sap manejar... són alguns dels motius que em fan considerar Nesbo com un bon escriptor que, a més a més, ens entreté.

Un dels últims llibres de l'escriptor té com a títol *El redemptor*. En aquesta novel·la, la font de la maldat són les guerres, exactament com ho foren en els seus llibres més primerencs. En *El pit roig* fou la segona guerra mundial, la guerra dels traïdors noruecs que estaven dividits entre donar suport a les Waffen SS del poble invasor o admetre la fugida del seu rei a Anglaterra, perdonant-li la seua minsa eficàcia en representar un país en lluita per defensar la democràcia i les seues llibertats nacionals, enfrontat a un gran escriptor, premi Nobel amb raó literària, que no de pau, personatge molt estimat primer, i arraconat després per conveniències polítiques: Knut Hamsun, l'autor de *Pa, Fam i Res*, que simpatitzava amb Hitler.

Amb *El redemptor* és la guerra entre serbis i croats a les acaballes del segle XX, el rerefons de la maldat. Una maldat que no coneix limitacions i s'apodera també d'algun membre directiu de l'Exèrcit de Salvació noruec. Per entendre'ns, una organització social i religiosa semblant o cosina germana de Càritas.

Jo Nesbo crea un món entre romàntic i cínic completat amb grans dosis de violència. Un món convincent: les paraules que utilitza l'escriptor descriuen a la perfecció una societat cada vegada més insegura i desballestada, uns personatges complexos amb els quals ens podem identificar. Anders Behring Breivik, l'assassí d'Utoya, és un monstre que menja a part o és diferent al poble noruec. Sí, Nesbo escriu paraules ben escrites una darrere l'altra, fresques i suggerents.

Editorial Proa n'ha traduït els llibres: *El pit-roig* (2008), *Nèmesi* (2009), *L'estrella del diable* (2010), *El redemptor* (2012) i *Headhunters* (2012), base de la pel·lícula del mateix títol recentment estrenada, amb traduccions de Laia Font i Mateu.

Josep Bertomeu Moll

Sota el binomi *viatgeres i escriptores*, Pilar Godayol agrupa una desena de dones «inquietes, coratjoses, inconformistes, de vegades turmentades» que, a través de textos memorialístics, han deixat constància de la seua visió del món i, en especial, del seu descobriment de cultures llunyanes o dolorosos esdeveniments històrics. La mirada de les autores, incisiva, analítica, carregada de prejudicis que, a poc a poc, es dilueixen en la coneixença real i sovint íntima de l'altre/a, és filtrada per una altra mirada, la de Godayol, que en la mena de retrats que dibuixa en realitat ens mostra la seua visió d'aquestes dones extraordinàries. Subjectes i objectes del discurs, doncs, les deu narradores que coneixem a través del llibre ofereixen una altra versió dels fets, una mirada en femení, que sovint contradiu les cròniques oficials i ens descobreix facetes inèdites dels llocs que descriuen, de les experiències que expliquen. La intenció de Godayol és explícita: «donar veu i valor a totes elles ens compromet, ens vigoritza, fa menys òrfena l'òrfenesa de la història de la literatura de viatges femenina».

L'estructura de cada capítol és semblant: tots s'obren amb una citació procedent de les fonts memorialístiques publicades per les autores, continuen amb una presentació biobibliogràfica de la seua trajectòria vital i professional, s'aturen en la descripció del viatge que hi dóna títol i arriben a una mena de conclusió sobre qui fou la viatgera estudiada. L'ordre de presentació és cronològic: parteix del segle XVIII de Lady Montagu i acaba en el XX de Montserrat Roig.

Dos són, doncs, els centres d'interès sobre els quals es construeix el llibre: el primer, comprendre, a partir dels pedaços esparsos pels textos autobiogràfics, el caràcter i la visió del món d'aquestes dones extraordinàries; el segon, descriure els escenaris remots o excepcionals que visitaren des d'un punt de vista alternatiu a l'oficial. Pel que fa al primer, la majoria de les autores comparteixen diversos trets que Godayol usa per a definir a Lady Mary Wortley Montagu. Per començar, una certa rebel·lia contra un món que relegava les dones a la part interior de les cases, a la vida domèstica: «Des de ben petita sempre la fascinà la inconveniència i la novetat». I, per acabar, l'ambició de córrer món, d'anar «més lluny que qualsevol altra persona

Un viatge a la mirada de l'altra

Pilar Godayol
Viatgeres i escriptores. Deu perfils
Eumo, Vic, 2011
238 pàgs.

humana». Algunes de les protagonistes del llibre —Montagu, Dashkova, Bell, Sackville-West— són dones de classe alta, burgeses, aristòcrates i/o polítiques, que habiten els centres dels països més poderosos del món; d'altres són professionals, escriptores o intel·lectuals, que pretenen donar testimoni de cultures pràcticament desconegudes o de fets històrics —Wollstonecraft, Nightingale, Kingsley, Wharton, Bertrana i Roig—. Els ulls de totes, condicionats per una visió occidental o colonial del món, es desfan a poc a poc dels prejudicis i miren d'esbrinar, sota la identitat imposada als països colonitzats o llunyans, la veritat que hi subjau, o almenys conèixer de primera mà definicions alternatives d'aquesta *veritat*. En el viatge real envers indrets des-

coneguts i sovint perillosos, Godayol troba la metàfora per a descriure la peripècia vital d'aquestes dones: «La imatge d'una viatgera solitària navegant perillosament entre aigües mogudes i roques amagades sembla simbolitzar l'odissea que fou la trajectòria vital de Wollstonecraft».

Totes, d'alguna manera, busquen o redefeixen la identitat pròpia. Unes vegades, aquesta es dilueix en la grandesa d'espais mítics com el Nil de Nightingale: «Es perd el sentit de les distàncies. També sembla perdre's el de la identitat, i tot es torna sobrenatural». D'altres, es resisteix a una categorització clara. El caràcter excepcional de les protagonistes condueix la gent que les coneix —i a nosaltres, lectors/es— a preguntar-se qui són, d'on vénen, què pretenen, com encaixen en escenaris remots i del tot inadequats per a la seua condició. Els viatgers del vaixell Lagos, que el 1893 transportava l'exploradora Mary Kingsley a l'Àfrica, especulaven sobre ella: «no podia ser una turista, anava sola, sense marit; era l'esposa d'un missioner, una missionera [...], o era tal vegada l'esposa d'un funcionari del govern?».

Un tercer eix que destaca i uneix algunes de les protagonistes són la passió i el compromís amb causes solidàries, justes, que miren de retre comptes amb la història, amb present i passat. Wharton, per exemple, corresponsal de guerra en el front francès de la Primera Guerra Mundial, va ser etiquetada com «l'àngel devastador», per la passió i l'energia amb què expressava la seua visió del conflicte. La mateixa determinació caracteritza Roig, de qui Godayol destaca el compromís sòlid amb la defensa dels drets de les dones i dels humiliats pel feixisme. Però potser el tret que millor defineix les dones del llibre és el que M. Aurèlia Capmany comenta a propòsit d'Aurora Bertrana: «allò que la diferenciava, que la feia sorprenent, que la feia sempre inesperada, era el seu profund sentit de la llibertat i, en conseqüència, d'autenticitat».

El llibre ens ofereix, doncs, un repertori ric i variat de dones lliures i autèntiques, a la recerca d'una identitat pròpia i testimonis d'una versió alternativa del món, hàbilment narrades per Godayol.

Un dels nostres

Tony Judt i Timothy Snyder
Pensar el segle XX
Traducció de Miquel Izquierdo
i Núria Parés
La Magrana, Barcelona, 2012
448 pàgs.

Per què els relats relacionats amb el món de la màfia exerceixen tanta fascinació? Més enllà de l'atractiu d'una realitat que la majoria no vivim —més crua, però també més arrauxada— potser és possible fer-ne també una lectura al·legòrica. La màfia representa un cercle tancat en el qual els no iniciats no hi tenen cap mena d'accés. I aquesta exclusió arbitrària, basada en uns criteris inexpugnables, és un dels temes més importants del segle XX. Estem parlant, evidentment, de la recerca de la puresa, d'aquelles lleis no escrites, però tàcites, que mantenen l'espai reservat només per a «nosaltres».

El 1990, Martin Scorsese firmava *Goodfellas*, amb Robert de Niro i Ray Liota, acompanyats d'un sanguinari Joe Pesci —que matava gent a base de bé. El problema dels dos primers era que tenien sang irlandesa i mai podrien, fessin el que fessin, ingressar a la Família. El personatge encarnat per Pesci, en canvi, sí que podia aspirar-hi perquè era italià i per això mai li tremolava la mà per demostrar la seva eficàcia i fidelitat. El dia, però, que havia de ser investit com a part d'aquell cercle exclusiu que mai no ha de donar comptes a ningú, en lloc de la cerimònia solemne, va rebre un tret al clatell. Per als forasters, la paret, encara que sigui invisible, resulta impenetrable.

D'entrada donem per suposat que una biografia com la que revela l'entrevista feta per Timothy Snyder en els últims mesos de vida de Tony Judt és excepcional. És cert que no pas gaires persones poden lluir un currículum familiar d'aquesta complexitat, amb arrels que es perden en algun llogaret de les «llunyanes» planúries de l'Est. Però quan Snyder reivindica la figura de Judt reivindica molt més que la posició d'un jueu assimilat i alhora innegablement conscient dels seus orígens. Judt és molt més que una mirada excepcional. Perquè la seva capacitat d'integrar-se en una comunitat i alhora voler ser conscient que no en forma part del tot —no és una excepció, sinó més aviat una regla.

Per això Judt connecta de seguida amb un ampli cercle de lectors. La seva capacitat de descriure un món real, un món viscut, desarma. L'historiador

és capaç d'assumir les contradiccions d'una realitat massa vasta per ser resumida. Judt és, especialment en aquest llibre, un pensador excessivament honest, un home fràgil que es mostra amb totes les seves febleses i incertituds. La força de les seves reflexions no és només allò que puguin descobrir o afegir de nou, sinó la seva capacitat de dubte, de rebuig de tot dogma. Judt ensenya com pensar, quina relació tenir envers els fets crucials de la pròpia identitat. No busca pas un passat amb el qual ell mateix es pugui identificar còmodament, no és un constructor de cap història nacional, sinó a l'inrevés, és un pensador que s'atreveix a sospesar precisament els fonaments dels relats fundacionals. Podríem

dir que la seva anàlisi històrica té la visió penetrant d'un Scorsese, perquè és capaç de fer palès la trama oculta, les parets invisibles, que condicionen les preses de decisions.

Amb això Judt resulta corrosiu per a les estructures establertes: l'acadèmia vol professors venerables que proclamïn veritats fermes, la política necessita intel·lectuals que justifiquin el rumb en una sola direcció, la gent sempre i arreu vol respostes clares per evitar tota confusió. Judt no només nega la veritat única, sinó que a més es dedica a estudiar qüestions allunyades de les grans arenes. Aprenre txec als trenta anys, quina utilitat podia tenir? O bé intentar comprendre les eternes disputes entre els intel·lectuals de l'esquerra francesa? Eric Hobsbawm li retreu en un amable —però no pas poc contundent— obituari a la *London Review of Books* que tots aquests poetes i pensadors francesos són «negligibles» en la balança política. I no només això, Hobsbawm constata que Tony Judt també era un historiador ben poc rellevant fins que no va anar a viure a Manhattan i va començar a escriure per als grans diaris americans sobre qüestions del Pròxim Orient.

Judt és efectivament un pensador de «després de la Guerra Freda», com el descriu Hobsbawm. La seva lluita és una lluita contra els eslògans i contra la pressió de reduir la complexitat de la realitat en unes frases simples i efectives. Hobsbawm diu en la mateixa necrològica que els veritables herois de l'Europa democràtica són Suárez a Espanya i Jaruzelski a Polònia perquè van «assegurar una transició pacífica, encara que després foren igualment esbroncats des d'ambdós costats». Aquests dos polítics són, de debò, els herois? La transició tan i tan pacífica, que ha conegut Espanya, ens ha assegurat un futur infinitament pròsper? En contrast amb aquestes conclusions categòriques, Judt ofereix el matís, però també la polèmica. Tots els seus escrits, també aquest últim testimoniatge, susciten ganes de rèplica i la necessitat de sospesar els arguments que donàvem per bons —aquest és, crec, el seu mèrit més gran.

Simona Škrabec

A la brevíssima *Presentació del Catàleg General 1962-2011* publicat amb motiu del cinquantè aniversari d'Edicions 62 —un volum contundent i molt útil de més de 500 pàgines— es fa palesa la consciència dels editors, compartida per qualsevol observador atent, que han «assolit una fita excepcional en el món de l'edició en llengua catalana». Amb més de cinc mil títols, el fons editorial acull obres literàries, de pensament o d'història «dels escriptors catalans més importants» i una bona tria de la millor literatura clàssica i universal.

I és ben cert. Fullejar aquest catàleg és endinsar-se en la concreció d'un projecte d'una ambició immensa iniciat en un moment en què res podia donar-se per descomptat. Amb l'esforç i la persistència dels fundadors de l'editorial i dels equips successius d'editors i assessors, la idea era culminar en el camp de l'edició el projecte de modernització cultural esbossat al primer terç del segle XX i estroncat brutalment per la Guerra Civil i el llarguíssim règim de Franco, que fou —cal no oblidar-ho— una dictadura al servei del nacionalisme espanyol.

Culminar un projecte, certament, però ampliant-ne extraordinàriament els objectius, amb un ventall vertaderament impressionant de col·leccions i d'iniciatives, d'obres i autors, amb una política d'obertura vers tots els horitzons. Una editorial com aquesta seria normal en un país amb estat propi, hi seria la cosa més natural del món. Però no ho és, ni de bon tros, entre nosaltres, atesos els antecedents i el context, el punt de partida i els condicionants de tota mena fins al dia d'avui, adreçats a devaluar, ofegar i arraconar l'àmbit cultural del català.

El Catàleg permet constatar de manera feaent i documentada la magnitud de la feina feta, la multitud d'autors i col·laboradors editorials, la diversitat d'enfocaments del quefer editorial que s'hi han posat en joc al llarg dels anys. És un registre inesgotable on conviuen els clàssics i els moderns, el gran format i el llibre de butxaca, els diccionaris i l'assaig, les biografies i el llibre pràctic, la poesia i la novel·la, els autors nostrats de totes les èpoques i les traduccions. Sí, les traduccions. La voluntat d'obertura i connexió amb els corrents internacionals, el contacte amb altres cultures, l'ambició de sortir de l'atzucac de la curiositat ètnica o de

Un far de l'edició catalana moderna. A propòsit dels cinquanta anys d'Edicions 62

la literatura provincial. La voluntat decidida de bastir una cultura moderna, de definir el marc d'una literatura entre literatures, de dibuixar una proposta ambiciosa i atractiva, que desmunta d'un sol traç tanta deformació interessada, tant de càlcul malèvol.

Ens trobem ara en un moment de dubtes i replantejament al món editorial. A tot arreu. Els problemes són de moltes menes. Hi ha els derivats de les dinàmiques empresarials, per exemple, de la concentració, de la integració en grans grups, que difuminen els projectes editorials més originals, nascuts a redós d'empreses petites o mitjanes, les quals, si tot sovint ofereixen catàlegs plens d'interès i audàcia, de seguida ensopeguen amb les limitacions comercials ben conegudes, que en redueixen les possibilitats de projecció o simplement de supervivència. Els grans grups, per la seua banda, ofereixen avantatges però imposen dinàmiques comercials estrictes, que generen una altra mena de limitacions. Siga com

vulga, ara els problemes s'agreugen amb la davallada dels índexs de lectura, la reducció de la capacitat adquisitiva d'una població castigada per la crisi i les polítiques irracionals d'austeritat, les retallades educatives, la minva de les ajudes públiques a l'edició, l'auge de la cultura audiovisual, les incògnites del llibre electrònic, la digitalització o el canvi en els canals de distribució i la crisi de les llibreries. La conseqüència de tot plegat és la reducció de les vendes, que posa en risc els comptes de resultats i, al capdavall, la continuïtat de l'activitat editorial tal com l'hem conegut fins fa quatre dies. I encara hauríem d'afegir les qüestions estructurals de fons com la limitació del mercat en llengua catalana, que sense estat propi —o no hostil, si més no—, mitjans de comunicació potents, àmbit cultural ben definit i articulat, i sense una acció pública enèrgica de projecció, ben dotada de mitjans, ho té realment magre davant les tendències de simplificació cultural i el panorama demogràfic. Tot fa pensar que ens acostem, a mesura que ens endinsem en el nou segle, a una mena d'hora de la veritat.

La commemoració dels cinquanta anys d'Edicions 62 és, per tant, una bona ocasió per a reflexionar sobre el camí fet i sobre les dificultats innegables del present i del futur immediat. Res de cofoïsmes, doncs. Però una mica d'orgull i de satisfacció per un assoliment tan impressionant, això sí.

La reflexió, d'altra banda, hauria de derivar en algun moment cap a aspectes interns de la mateixa trajectòria editorial. Cap a la realitat d'ara, la capacitat actual d'incidència, l'estat actual de «la qüestió». Són sovint comentats alguns punts més febles, com ara la pèrdua de gas en el terreny sobretot de l'assaig o, una mica menys, de la narrativa més consistent. O com el ritme d'edició tan espars dels volums de l'obra completa d'alguns «Clàssics Catalans» —de 10 anys en el cas de Joan Fuster, si fa no fa. O, més reulat en el temps, l'estrany cas dels «Clàssics del pensament modern», o de les «Millors Obres de la Literatura Catalana», projectes magnífics però en part fallits i malauradament sense continuïtat. Entre altres ombres que mai, però, enfosquiran la llum intensa d'aquest far de l'edició catalana moderna que ha estat i és Edicions 62.

«Sequeres s'han succeït minvant-lo fins que s'ha fet cua de cometa.» Quan el poeta valencià al-Ruṣāfī dedicà aquest esplèndid vers a un rierol que es marcava sota el sol estiuenc, no podria haver imaginat que, amb el pas del temps, constituiria una colpidora metàfora d'allò que esdevindria el seu país arran de la desfeta cultural i socioeconòmica que significà l'expulsió dels àrabs l'any 1609.

Avui, però, la seua veu, junt amb la d'altres poetes àrabs valencians, roman viva gràcies als estudis d'aquests imprescindibles *rarae aves* que són els arabistes. *València àrab en prosa i vers*, n'és un magnífic exemple. Al llarg de l'obra, les autores ens presenten una selecció de textos pertanyents a escriptors andalusins que, o bé habitaren el territori que actualment coneixem com a País Valencià, o bé hi mantingueren una estreta relació tot i haver conreat la seua obra en altres zones. Uns textos, majoritàriament poètics, que han estat traduïts directament de la llengua àrab, tant clàssica com dialectal, a través d'un minuciós procés on s'ha donat prioritat al contingut textual amb la intenció de mantenir-se el més fidel possible al missatge original. En aquest sentit, cal destacar l'incommensurable esforç que implica la tasca de traduir manuscrits medievals d'una llengua com l'àrab, que en moltes ocasions són autèntics galimaties. El lector hi trobarà, a més a més, un estudi introductor concís i ben estructurat, que aporta les dades necessàries sobre les formes, les etapes i els temes de la literatura àrab medieval, i un panorama de l'evolució històrica que aquesta experimentà a

Càlams valencians

Ana Labarta, Carme Barceló,
Josefina Veglison
(estudi, selecció i traducció)
València àrab en prosa i vers
PUV, València, 2011
354 pàgs.

casa nostra, de manera que pugua adquirir les claus bàsiques per interpretar correctament una producció literària que dista moltíssim dels cànons occidentals. La descripció paisatgística, la glòria i misèria del poder o l'amor i l'amistat, sovint de marcat caràcter homoeròtic, són alguns dels temes tractats pels nostres grans, com Ibn Ḥafāja, Ibn al-Zaqqāq o al-Ruṣāfī, però també per part d'autors, i autores, pràcticament desconeguts, com Ibn Marj al-Kuḥl, o fins i tot que mai no havien aparegut en cap antologia occidental.

Capbussar-se en aquestes pàgines representa un exercici de delectació estètica, una perfecta simbiosi de talent passat i present que per primera vegada veu la llum en llengua catalana. L'obra no constitueix tan sols un testimoni històric dels canvis sociopolítics esdevinguts en terres valencianes d'al-Ànda-

lus, sinó també un llenç on observar els tòpics literaris que marcaren tendència a l'època, així com una oportunitat única que ens permet de reconfigurar la imatge d'un període i d'una cultura sobre els quals s'ha publicat, no debades, moltíssima ficció. És, també, una cadena de transmissió cultural per tal com connecta amb el vast llegat oriental forjat durant el segle IX —època de major esplendor de la cultura àrab i islàmica— que tant influí en els homes de lletres andalusins. Els amants de la llengua àrab s'haurien estimat, potser, una edició bilingüe, fet de moment inabastable si tenim en compte l'esforç editorial que avui dia suposa publicar una obra d'aquestes característiques. Temps al temps.

Obra d'obligada referència per als qui s'inicien en estudis àrabs o vulguen accedir al passat aràbic del País Valencià, *València àrab en prosa i vers*, dignifica la memòria, tantes vegades falsejada, d'un poble que fou estendard d'avenços científics, filosòfics i literaris, i marcà la diferència respecte d'una Europa obscurantista i decadent. I ho fa a través del rigor, la professionalitat i l'esperit crític —tan necessari en aquests temps— que caracteritzen les seues autores. Merescudes felicitacions a elles i a la Universitat de València per dur endavant aquest projecte, que, utilitzant una de les més antigues imatges de la literatura àrab, representa una perla a enfilars en el collar de les precedents i successives publicacions sobre el nostre patrimoni cultural.

Ferran López Abad

L'AVENÇ, La teua revista, els teus llibres

Sèrie Literatures

Sèrie Història

I la festa va continuar d'Alan Riding, guardonat amb el II Premi Internacional d'Assaig Palau i Fabre i l'Spear's Book Award for Social History, no suposa només una història cultural del París envaït pels nazis, com indica el subtítol, sinó també, als primers i darrers capítols, un repàs exhaustiu de l'episodi de l'ocupació francesa durant la Segona Guerra Mundial i el rol que hi jugà la Resistència. En canvi, la part central del volum es dedica, respectivament, a la música, la pintura, el cinema, el teatre o la literatura d'expressió francesa sota el domini dels nazis i esdevindran potser per al lector corrent els més feixucs quant a lectura perquè entren en el detallisme i la minuciositat d'unes xifres que els fan més atractius per a l'investigador que a partir d'ara les consulti.

Durant l'època d'entreguerres, mentre Europa assistia a la pèrdua de llibertats artístiques i culturals, a la capital francesa aquestes s'havien conservat dempeus.

Pintors, escriptors, músics o ballarins d'arreu del món s'hi anaren instal·lant guiats per la llibertat, fugint de les dictadures i a la recerca de la inspiració o l'anhelat reconeixement que allà els artistes ostentaven. Mentre Mussolini havia esdevingut cap de govern a Itàlia, Stalin, a l'URSS, i Hitler, a Alemanya, entre 1918 i 1940, els francesos havien vist desfilars un total de 34 governs distints. Afectats per l'ona expansiva del crac del 1929, els gals retallaren en armament alhora que els nazis es rearmaven. La immigració que el país patia i l'antisemitisme que s'hi venia covant de temps enrere el convertirien en terreny adobat per al feixisme. En aquesta tessitura, els comunistes establiren una aliança amb socialistes, radicals i moderats que generà un Front Popular vagament esquerranós i permeté que Léon Blum fos el primer intel·lectual de l'esquerra no comunista d'origen jueu que s'imposés com a primer ministre l'any 1936. Però el pacifisme endèmic de l'esquerra i la debilitat de la bigarrada coalició evità que el país es rearmés tampoc llavors. Després de només un any, acusat sobretot de semita, Blum dimití. França conti-

L'ocupació francesa durant la Segona Guerra Mundial

nuava impàvida davant l'expansionisme germànic, baldament el 1939 acabés declarant-los la guerra.

París es va anar buidant progressivament davant l'avanç de l'exèrcit alemany. El president Albert Lebrun o el primer ministre Paul Reynaud abandonaren la ciutat —a l'auto d'aquest, hi muntaria també el general De Gaulle. Reynaud animà els parisencs a fugir com fos cap al sud. L'any 1940, en 35 dies, la Wehrmacht marxà sobre París sense que això significués encara que

França s'hagués rendit. Davant la negativa de l'exèrcit a desplaçar-se als territoris africans juntament amb el govern, Reynaud dimitiria i seria reemplaçat pel mariscal Philippe Pétain, que negocià amb els nazis i aconseguí l'alto al foc. De Gaulle, tanmateix, s'hi rebel·là i fugí cap a Londres per emetre l'endemà, des de la BBC, un missatge en què declarava que no donava la derrota per definitiva; mentrestant, se signava un armistici que esberlava França en dues meitats: l'ocupada i la no ocupada. Aquesta darrera, amb capital a Vichy, s'estenia per tot el sud tret de la costa atlàntica i seria la que mantindria la responsabilitat sobre l'àrea de cultura amb un govern deficiós per demostrar que culturalment la nació no s'havia ensulsiat, per bé que ara les arts i les lletres controlaven els col·laboracionistes de Vichy i els nazis en darrer terme.

Aviat correu la brama que havien sorgit petits grups de resistents espontanis per tot el territori que informaven a britànics i nord-americans dels moviments alemanys i, en el diari clandestí *Résistance*, inclogueren la crida de De Gaulle a la BBC. Amb motiu de la invasió a l'URSS, el Partit Comunista se sumà a la Resistència, però tot plegat només suposava una petita molèstia per als ocupants.

Amb el desembarcament de les tropes nord-americanes el 1942 al nord d'Àfrica, Hitler ordenà l'entrada dels seus efectius a la part no ocupada mentre, simultàniament, Mussolini es feia amb la Savoia, la meitat de la Costa Blava i Còrsega. Pétain es negà a traslladar-se a Argèlia per mantenir la ficció d'un govern francès encara independent i trencà, a més, relacions diplomàtiques amb els Estats Units. L'inici del final tindria lloc, no obstant això, després de la batalla de Stalingrad, quan els aliats escometeren el Tercer Reich amb l'alliberament de França i l'arrest de Mussolini, que permeté l'armistici amb els italians. S'obria una nova època.

Alan Riding

I la festa va continuar. La vida cultural al París ocupat pels nazis
Galàxia Gutenberg /Círculo de Lectores, Barcelona, 2011
496 pàgs.

Carles Cabrera

Inclou un esplèndid monogràfic en què Vicenç M. Rosselló (coordinador), Francesca Segura, Guillem Frontera, Joan J. Fornós, Francesca Gràcia, Damià Pons, Climent Picornell i Martí Domínguez expliquen la geomorfologia i condicionaments físics del món singular, calcari, que són les cales mediterrànies, especialment de Mallorca, i el seu ressò en l'art i la literatura. S'hi afegeix una entrevista amb l'historiador i crític Francesc Miralles sobre Joaquim Mir, pintor del quadre «La cala encantada» (1902) del qual pren nom aquest dossier. A més, articles sobre la vida i malifetes del «morrut roig», temible coleòpter que ha esdevingut el terminator de les nostres palmeres (J. V. Bernabeu), el binomi imaginació i ciència al llarg de la història amb atenció als fenòmens indetectables del cosmos (V. J. Martínez i V. Trimble), l'univers divertit i alhora revelador de les caricatures de Charles Darwin (M. Domínguez i A. Mateu), el 140 aniversari del Parc Yellowstone (A. Masó), Marie Curie i el seu temps (P. Goya i M. L. Jimeno), i les seccions habituals de llibres, informacions, divulgació científica i col·laboracions de Ramon Folch i Jorge Wagensberg. (Núm. 74, estiu 2012, Universitat de València, Quart 80, 46008 València, Marti.Dominguez@uv.es).

Recerques

Una revista d'història de factura acadèmica que publica tot sovint articles d'interès més enllà de l'àmbit estricte dels especialistes. Aportacions de Ferran Esquilache sobre l'evolució del paisatge agrari a l'Horta de València (Quart i Al-

Revista de revistes

daia) entre els segles VIII i XIII-XIV aplicant mètodes d'arqueologia hidràulica, d'Antoni Virgili sobre els aragonesos en la Conquesta del Baix Ebre, de Carmel Ferragud sobre els metges en la cort del justícia criminal a la València del segle XIV, d'Antoni Dalmau sobre la pugna anarquistes-lerrouxistes a Barcelona en 1905-1911, d'Eloy Martínez sobre Prat de la Riba i la posició favorable al colonialisme al Marroc, de Giaime Pala sobre el PCE, l'eurocomunisme i el PSUC entre 1968 i 1978. Notes sobre fonts originals i ressenyes bibliogràfiques aprofundides. (Núm. 62, Associació Recerques, Ap. Correus 602, 08080 Barcelona / Publicacions de la Universitat de València, Arts Gràfiques 13, 46010 València, revista.recerques@upf.edu).

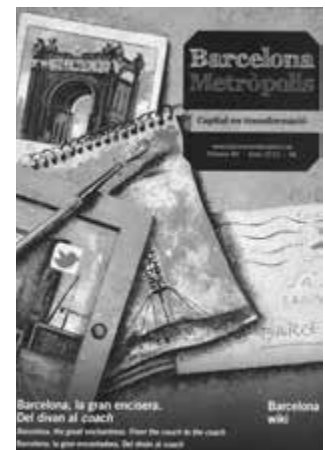
Via

L'any 1942 el filòsof Benedetto Croce publicava a la seua revista, *La Critica*, l'article «Per què no ens podem no dir 'cristians'». Text clau, lligat al moment àlgid de triomf del nazi-feixisme, que subratlla la importància dels valors cristians per a la identitat europea, però que va més enllà, i admet interpretacions. Què tenia enfront Croce? El neopaganisme, el laïcisme, el secularisme, el materialisme? El totalitarisme feixista com a religió civil? Partint d'aquest text, traduït

ací al català, la revista aplega aportacions de Daniel Gamper, Emma Giammattei, Gianluca Genovese, Josep Maria Carandell, Carmelo Dotolo, Jean-Luc Nancy, Victòria Camps i Mercè Rius que interpreten l'escrit, el situen, el discuteixen i, més enllà, plantegen el tema del cristianisme avui, entre el procés de secularització i la revifalla religiosa que ha fet parlar d'un món post-secular. Un debat ben interessant. A més, articles de Xavier Pla sobre Joan Sales, Salvador Giner sobre capitalisme i Daniel Innerarity sobre governança, entre altres. (Núm. 18, abril 2012, Centre d'Estudis Jordi Pujol, Passeig de Gràcia 88, 1r, 2a, 08008 Barcelona, via@jordipujol.cat).

Barcelona Metròpolis

Revista de gran format, en català, castellà i anglès, de l'Ajuntament de Barcelona, que tracta de la realitat actual i les transformacions de *la gran encisera* des de diversos punts de vista, singularment des d'una perspectiva literària, amb una entrevista a Jaume Cabré, que explica aspectes de la seua obra i relació amb Barcelona. Articles de Xavier Theros, Enric Vila, Anna Punsoda, Jaume Radigales, Àlex Gutiérrez i Bernat Puigtobella. Barcelona dona molt de si, i és tractada ací i allà com si fos un subjecte humà, un individu, amb les seues neurosis, pors i necessitats de reconeixement. Un enfocament original. També columnes, col·laboracions com ara la d'Ada Castells, un article sobre el Dr. Robert, ressenyes i una visió de Barcelona des de Nova Delhi, per Jordi Joan Baños. (Núm. 85, Ajuntament de Barcelona, Passeig de la Zona Franca 66, 08038 Barcelona, redaccio@barcelonametropolis.cat).

Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València:

EDITORIAL AFERS

Archilés i Cardona, Ferran: *Una singularitat amarga. Joan Fuster i el relat de la identitat valenciana*, «Recerca i pensament/65», 432 pàgs.

Arnabat, Ramon i Gavaldà, Antoni (eds.): *Història local. Recorreguts pel liberalisme i el carlisme*, homenatge a Pere Anguera (I), «Actes i congressos/6», 506 pàgs.

Arnabat, Ramon i Gavaldà, Antoni (eds.): *Projectes nacionals, identitats, i relacions Catalunya-Espanya*, homenatge a Pere Anguera (II), «Actes i congressos/7», 552 pàgs.

Gagnon, Alain-G.: *Temps d'incertituds. Assajos sobre el federalisme i la diversitat nacional*, «El món de les nacions/16», 210 pàgs.

Jané, Òscar i Forcada, Eric (eds.): *L'afrontera. De la dominació a l'art de transgredir*, «Mirmanda/1», 224 pàgs.

Jané, Òscar i Queralt Solé (eds.): *Observar les fronteres, veure el món*, «Mirmanda/2», 352 pàgs.

Martin i Berbois, Josep Lluís: *El Sindicat de Metges de Catalunya. Un exemple de perseverança en la defensa de la medicina i el país*, «Recerca i pensament/66», 146 pàgs.

Olmos i Tamarit, Vicent S. (coord.): «*Nosaltres, els valencians*», 50 anys després (1962-2012), «Afers. Fulls de recerca i pensament / 71-72», 452 pàgs.

Serra, Xavier: *La tertúlia de Joan Fuster*, 60 pàgs.

Serra, Xavier i Vera, Francesc: *A peu de foto*, 142 pàgs.

ARA LLIBRES

Cooper, Glenn: *La clau del destí*, 424 pàgs.

Manna, Matías: *Paradigma Guardiola*, 192 pàgs.

Martín, Andreu: *Com escric*, 232 pàgs.

Ventura Marquié, David: *Algú parla de mi*, 170 pàgs.

Vila, Eloi: *Cartes des del front*, 228 pàgs.

COLUMNA

Chandler, Elizabeth: *Ànimes trobades*, 256 pàgs.

Garcia Morera, Auri: *Amb tu, Tito*, 96 pàgs.

Gideon, Melanie: *Les dones casades no parlen d'amor*, 488 pàgs.

Jeans, Blue: *Bon dia, princesa*, 536 pàgs.

Sheene, Lynn: *L'últim cop que vaig veure París*, 408 pàgs.

EDICIONS 62

Auster, Paul: *Diari d'hivern*, «El Balanci», núm. 669, 192 pàgs.

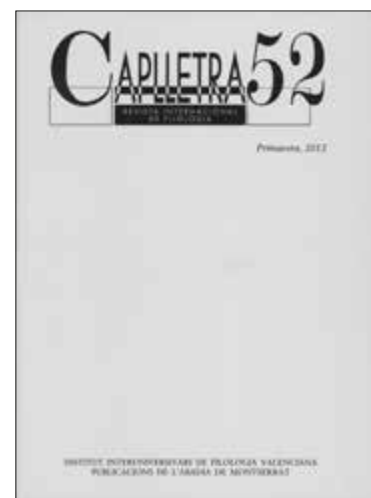
INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA

La cohesió lèxica en seqüències narratives
Josep Ribera i Condomina

Aracne. Traslats i Ordits d'alguns textos del quatre-cents
Carles Miralles

Caplletra, 52.
Primavera 2012

Avallone, Sílvia: *D'acer*, «El Balanci», núm. 658, 344 pàgs.

Broggi, Moisès: *Reflexions d'un vell centenari*, «Biografies i memòries», núm. 85, 112 pàgs.

Diffenbaugh, Vanessa: *El llenguatge secret de les flors*, «El Balanci», núm. 673, 416 pàgs.

Grossman, David: *Caigut fora del temps*, «El Balanci», núm. 676, 288 pàgs.

Martí, David: *La metgessa de Barcelona*, «Èxits», núm. 107, 272 pàgs.

Perejaume: *Pagèsiques*, «Poesia», núm. 141, 560 pàgs.

Saladrigas, Robert: *L'estiu de la pluja*, «El Balanci», núm. 674, 224 pàgs.

Solana, Teresa: *L'Hora Zen*, «El Balanci», núm. 659, 288 pàgs.

Subirana, Jaume: *Una pedra sura*, «Poesia», núm. 142, 64 pàgs.

Uriach, Joan: *Memòries del doctor Biodramina*, «Biografies i Memòries», núm. 84, 416 pàgs.

EDICIONS DE 1984

Alcàntara, Sílvia: *Olor de Colònia*, «Butxaca 1984», 444 pàgs.

Cather, Willa: *El meu enemic mortal*, «Mirmanda», 124 pàgs.

Egan, Jennifer: *El temps és un cabró*, «Mirmanda», 376 pàgs.

Lugli, Massimo: *L'instint del llop*, «Mirmanda», 314 pàgs.

Subirats i Costa, Manel: *Aquelles nits de maig*, «Mirmanda», 126 pàgs.

EDICIONS BROMERA

Black, Benjamin: *A la recerca de l'April*, «L'Eclèctica», núm. 205, 296 pàgs.

Castellano, Pep: *Raons de sang i foc*, «L'Eclèctica», núm. 204, 216 pàgs.

Li, Yiyun: *Noi d'or, noia maragda*, «L'Eclèctica», núm. 214, 248 pàgs.

Lozano, Urbà: *La trampa del desig*, «L'Eclèctica», núm. 212, 384 pàgs.

Minguez, Xavier: *La flor de Hanako*, «L'Eclèctica», núm. 213, 216 pàgs.

EMPÚRIES

Bentow, Max: *El rastre de l'ocell*, «Narrativa», núm. 413, 296 pàgs.

Montanyà, Xavier: *L'or negre de la mort*, «Biblioteca Universal Empúries», núm. 243, 284 pàgs.

Murakami, Haruki: *Balla, balla, balla*, trad. de Núria Parés i Alexandre Gombau, «Narrativa», núm. 416, 384 pàgs.

Pennac, Daniel: *Diari d'un cos*, «Narrativa», 472 pàgs.

EDITORIAL MOLL

Camps, Esperança: *Col·lecció particular*, «Biblioteca Les Illes d'Or», núm. 163, 140 pàgs.

De Cara, Hilari: *Nunc*, «Balenguera de Poesia», núm. 165, 80 pàgs.

Morey Servera, Pere: *Els casos més espantosos de l'inspector Tellini Alpesito*, «Tomir», núm. 69, 164 pàgs.

LABUTXACA

Ferrater, Gabriel: *Les dones i els dies*, 228 pàgs.

George: *Homenatge a Catalunya*, traducció de Ramón Folch i Camarasa, 336 pàgs.

Gombrich, Ernest H: *Breu història del món*, traducció de Judith Vilar, 396 pàgs.

Moreno Olaria. Eloy: *El bolígraf de tinta verda*, 394 pàgs.

Ortega, Simone: *1080 receptes de cuina*, traducció de Maria Llopis, 708 pàgs.

Safier, David: *Jesús m'estima*, traducció de Josep Maria Bernal, 296 pàgs.

PROA

Alzamora, Sebastià: *Crim de sang*, «A tot vent-rústica», núm. 569, 280 pàgs.

Bosch Sancho, Xavier: *Homes d'honor, es (III). De la bonança a un repte nou (1993-2011)*, 340 pàgs.

Macip, Salvador: *Hipnofòbia*, «Beta», núm. 222, 224 pàgs.

Puig, Valentí: *Barcelona cau*, «A tot vent», núm. 565, 224 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Alonso, Vicent: *A manera de tascó*, «Assaig», 390 pàgs.

Autors Diversos: *Bosc i muntanyes. La naturalesa de Rosa Torres*, 170 pàgs.

Bernabeu Alberola, José: *Les fronteres del coneixement*, 40 pàgs.

Blanco, Alda: *Cultura y conciencia imperial en la España del siglo XX*, «Història», 170 pàgs.

Comas i Güell, Montserrat: *La impremta catalana i els seus protagonistes*, «Oberta», 370 pàgs.

Corell i Vicent, Josep: *Inscripcions romanes País Valencià 6*, «Fonts Històriques Valencianes», 408 pàgs.

Duby, Georges: *Guillem el Mariscal*, «Història», 166 pàgs.

Espinosa Maestre, Francisco: *Guerra y represión en el sur de España*, «Història», 266 pàgs.

Galdón Casanoves, Edelmir: *La batalla por Valencia* (2a edició), 288 pàgs.

Giuliana di Febo: *Ritos de guerra y de victoria en la España franquista*, «Història i Memòria del Franquisme», 188 pàgs.

Guixé Coromines, Jordi: *La República perseguida*, «Història», 500 pàgs.

Judit Àgnes Kádár: *Going Indian*, «Biblioteca Javier Coy d'Estudis Nord-americans», 262 pàgs.

Mattalia, Sonia: *Onetti: una ética de la angustia*, «Prismas», 198 pàgs.

Ramon Margalef: *La nostra biosfera*, «Pensament científic», 220 pàgs.

Rodríguez Ferrándiz, Raúl: *La polémica sobre la cultura de masas en el periodo de entreguerras*, «Estètica & Crítica», 272 pàgs.

Romero, Joan; Azagra, Joaquín: *Desde la margen izquierda*, «Prismas», 264 pàgs.

Simbor, Vicent: *Joan Fuster: el projecte de normalització del circuit literari*, «Càtedra Joan Fuster», 312 pàgs.

Sòria, Enric: *Incitaciones*, «Assaig», 304 pàgs.

Tackels, Bruno: *Walter Benjamin*, «Biografías», 672 pàgs.

Torró, Josep i Guinot, Enric: *Hidráulica agraria y sociedad feudal*, «Història», 286 pàgs.

Viciano, Pau: *Els peus que calciguen la terra*, «Oberta», 266 pàgs.

TRES I QUATRE

De Sagarra, Josep Maria: *Teatre 5. La filla del Carmesí, Gardènia, el cas del senyor Palau*, «Obra completa de Josep Maria de Sagarra», 540 pàgs.

Duran Grau, Eulàlia i Toldrà, Maria: *Itineraris. Nou estudis sobre cultura al Renaixement*, «Unitat», 302 pàgs.

García, José Lluís: *La Soledad*, «Poesia», 64 pàgs.

Llavina Murgadas, Jordi: *Vetlla*, «Poesia», 96 pàgs.

Olaso, Vicent: *El soroll de la pedra*, «Poesia», 64 pàgs.

Salvador, Vicent: *Ull despert. L'anàlisi crítica dels discursos d'avui*, «Quaderns», 368 pàgs.

Emili Teixidor: paraules de la frontera

«Els grans parlaven davant dels infants amb total llibertat», escriu Emili Teixidor a *Pa negre* (2004) perquè davant dels oients immadurs desapareixia la precaució de respectar la frontera entre les coses visibles —les que podia saber qualsevol— i els secrets que s’havien d’ocultar. «Pescàvem aquestes paraules de frontera», confessa el narrador, fins a poder-les fer servir, fins que les informacions casuals comencessin a encaixar en alguna mena de dibuix i adquirissin alguna mena de sentit. Els infants que amunteguen, segueix Teixidor, ous gargots i bales de vidre i baldufes per contemplar-los de tant en tant. Com les paraules aïllades, un tresor infantil no serveix per res. I tanmateix, aquests objectes inútils ofereixen l’accés a una estranya transcendència. No es tracta pas d’aspirar a la revelació de cap veritat divina, en els llibres de Teixidor ha de ser desxifrada la mateixa realitat viscuda. Fins que les paraules soltes no troben el seu context resulten inexpugnables i el món és un indret hostil que es regeix per unes decisions arbitràries que —això sí— sempre assoten els més febles.

Teixidor busca la clau per explicar la mateixa lògica de la realitat. Però la seva pretensió no és trobar l’explicació definitiva, sinó a l’inrevés: mostra com aquesta raó última sempre se’ns escapa. Els arbres d’aquell gran bosc que era com «un rebost immens i ple de recambrons que guardaven totes les ventures i malastrugances del món» no són arbres fotografiats per un cronista. Llegir-lo com un document del passat és deixar-se perdre el seu afany màxim de desvetllar la consciència, de fer pensar. L’autor de les novel·les com *Retrat d’un assassí d’ocells* (1988), *El llibre de les mosques* (2000), *Pa negre* (2003), *Laura Sants* (2006) i *Els convidats* (2010) torça les experiències que ell mateix ha viscut i les espren fins a convertir-les en unes imatges que poden ser vàlides ara i

sempre, aquí i arreu. Tot sovint no necessita ni anomenar les ciutats ni els pobles. Retrata un espai clos on es reproduïxen els conflictes, errors i dilemes de sempre.

Si improviso ràpidament una petita trilogia, llavors podria posar Teixidor al costat de *Pedra de tartera* (1985) de Barbal i *Camí de sirga* (1988) de Moncada. No hi ha cap accés a aquest univers, ens diuen. Aquesta conclusió és una denúncia —el món que veieu aquí ha estat destruït amb violència— però alhora expressen que la vida se’ns escola entre els dits. Com Barbal i Moncada, també Teixidor ha estat titllat d’un autor ruralista, desvinculat de tota actualitat. Implícitament, a més, la «ruralitat» significa una condemna a ser considerat retrògrad i conservador. L’absurditat d’aquesta lògica és ben visible si la comparem amb un dels èxits recents, *Pell freda* (2002) d’Albert Sánchez Piñol. L’obra va ser celebrada com el tall definitiu amb la feixuga herència del camp. L’ambientació «externa» al Pacífic era llegida com un signe inequívoc de modernitat. Aquesta etiqueta cosmopolita oblida, d’entrada, que l’èxit de l’autor es deu al fet que es mou dins de les estretes fronteres del gènere fantàstic i repeteix la lliçó de bons i dolents dels westerns i les invasions marcianes. En canvi, el valor al·legòric d’aquesta mateixa obra fa estremir. *Pell freda* no deixa d’estar escrita per un autor que viu com tots nosaltres immers en el conflicte constant entre dues identitats. Seria estremidor haver de llegir la *realitat* a Catalunya com una lluita entre salamandres marines i guardians d’un únic far. Si no podem ser herois, conservem si més no la glòria dels perdedors que lluiten sense esperances?

El món en blanc i negre de Teixidor, en canvi, acaba sent desmantellat en una gama de grisos, que creen la profunditat i el matís. Descriu amb atenció un hort de fruiters, la manera de florir

de les pruneres i pomeres, l’olor, la frondositat de la copa —sí, l’inici del seu *Pa negre* és una reelaboració de *L’hort dels cirerers*, d’aquella vella, incontestable veritat de com nosaltres mateixos participem en la destrucció dels espais que ens han fet més feliços.

En la versió cinematogràfica d’Agustí Villaronga (2010), les novel·les de Teixidor publicades al llarg de trenta anys, quallen en un sol relat, desvinculat de cap indret concret. La literatura esdevé així una fotografia en color sèpia. M’atreviré a dir que la gran acceptació d’aquesta pel·lícula sobre la duríssima postguerra és aquesta atmosfera atemporal d’un relat de totes les guerres i de tots els vençuts.

El «pa negre» del títol és una bona manera d’entendre la lògica de la polarització sobre la qual Teixidor ens vol fer reflexionar. En tots els seus llibres trobem les parelles antagòniques: la vida i la mort, els nens i els adults, el camp i la ciutat... Una d’aquestes figures és també l’oposició rígida entre el pa negre i el pa blanc. «Els rics mengen pa de xeixa», cantava Guillem d’Efk a «Sa cançó de Son Coletes». Això mateix, abans hi havia el pa de xeixa, de sègol, de civada. El pa negre existeix, doncs, com una oposició simbòlica del pa blanc. El pa blanc, tovet i tan bo, és el signe d’un temps millor. Ho és realment? O bé aquesta oposició indica la forçosa divisió entre només dues castes, els obedients i els rebels, els que s’adapten i els que s’entossudeixen a seguir la seva pròpia consciència. Els molins moderns de farina refinada coincideixen amb la retòrica del progrés que ha canviat les «incòmodes» masies per pisos minúsculs i la llibertat d’horaris i moviments del món rural per la rutina històrica de la ciutat. I el «pa negre» va ser dissenyat per fer mal, per ser indigest i insípid, per inculcar la sensació de derrota. No ho oblidem.

En Tísner també novel·la

La força d'en Tísner emanava de la seva actitud literalment insubornable. És per això que en els darrers anys de la seva vida va connectar amb un públic ampli com a protagonista dels relats que sorgien de les seves extraordinàries vivències. És un gran Tísner, l'autor dels quatre volums de *Viure i veure*, l'enginyós crucigramista i el loquaç conta-rondalles històricament verificables. Però no només. També hi ha el Tísner novel·lista. L'autor de ficcions que l'allunyen de la seva novel·lable biografia. L'escriptor que, més enllà de les pàgines viscudes, va saber crear pàgines vivibles que veurem, beurem i rebeurem amb delectança els lectors de tots els temps.

No és fins a l'escriptura de *Les dues funcions del circ* —apareguda en 1966— que l'Avel·lí Artís-Gener pren consciència de fer novel·la. La gestació d'aquesta magnífica obra també arrenca d'un episodi autobiogràfic, viscut quan el seu germà Arcadi agonitzava en un vaixell a la Martinica, però a partir d'aquí el cronista decideix novel·lar un conflicte racial i s'enlaira cap al cel de la ficció. *Les dues funcions del circ* representa el naixement d'un novel·lista que venç a contracor el reporter que no vol allunyar-se de l'escriptura fefaent, fins al punt que sovint encapçalà les seves posteriors novel·les amb un advertiment al lector sobre la no veracitat de tot el que s'hi exposa. A *Les dues funcions del circ* topa de ple amb el tema del doble. El desdoblament del personatge dual que componen en Jaume i en Gabriel Borrell li permet endinsar-se en el món oníric d'un malalt agònic, inscrit amb habilitat en l'exòtic entorn del circ. En una hipotètica crestomatia de finals de novel·la inoblidables, l'embarcament dels heteròclits components del circ al vaixell Capesterre que abandona la Martinica hi hauria de figurar amb tots els honors. Sobta que l'única crítica que en el seu moment va rebre *Les dues funcions del circ* en fes una valoració demolidora que es podria resumir amb una frase tan lapidària com impertinent: «con una hubiera bastado». Probablement el contrapunt oníric que dota l'obra d'un gruix admirable no va ser gaire comprès. El mateix

Tísner deia que calia interpretar correctament el títol per fer-ne una bona lectura: «No són dues *performances* de cap circ, sinó les dues funcions del circ, de funcionament: l'una, que el circ té la missió de donar coherència a la invenció del germà, tot creant la contrafigura, un ambient i uns personatges. L'altra gran funció del circ en la novel·la és la de ruptura. Molt poca gent es va adonar que els personatges de circ que hi surten representen la vida quotidiana. Sé que potser és molta pretensió per part meua que la gent ho endevini, però el circ suposa un retorn a la realitat des del món de la ficció. La pauta de ruptura que em permetrà arribar al final de la novel·la, quan el circ s'embarca i se'n va. A l'hora d'escriure l'escena final, amb l'embarcament del circ al vaixell, vaig tenir molt present el cinema de Chaplin amb aquells finals tan particulars.»

Dos anys després (1968) apareix la que serà la seva novel·la més valorada: *Paraules d'Opton el Vell*. Aquí en Tísner inverteix els termes geogràfics de la Conquesta. Prenent de model la prosa directa amb què Bernal Díaz del Castillo narra les gestes d'Hernán Cortés a *Historia verdadera de la Conquista de la Nueva España*, un narrador també ancià ens fa la crònica del descobriment d'Europa per part d'una expedició asteca. La veu d'Opton s'assembla molt a la que, dècades després, narrarà les seves divulgades memòries: modesta, trapella, irònica i gens solemne. L'arribada de l'expedició asteca a Galícia permet anar desenvolupant una crítica solapada a l'imperialisme espanyol que passarà desapercebuda a la censura franquista. En Tísner em va assegurar que havia rebut una carta amb el segell oficial de la censura, però el renyaven per haver donat el presumpte manuscrit trobat al Museu de Cultures Pre-hispàniques Mexicà —que és un museu inexistent que s'inventa al pròleg de la novel·la— i no pas al Archivo General de Indias de Sevilla!! L'ús intel·ligent dels paratextos i un notabilíssim treball estilístic fan de la versemblança un dels grans quès d'aquesta espectacular novel·la d'histò-

ria-ficció, fruit d'una planificació calculada al mil·límetre per no caure mai en el pamflet. *Paraules d'Opton el vell* s'inscriu en el gènere especulatiu de l'apòcrif amb una escriptura poderosa i una gran capacitat de resolució. Dues traduccions al castellà —la primera, poc apreciada per l'autor, d'Angelina Gatell (Ediciones 29, 1977), i la segona feta per ell mateix al «mexicà» en 1967 (Siglo XXI, 1992)— han permès que alguns lectors iberoamericans coneguin una de les millors novel·les catalanes del segle XX.

L'estil es va depurant en la direcció d'una clara retòrica de l'oralitat. Sovint aconsegueix tanta naturalitat en la narració com en els diàlegs, de manera que la seva loquacitat es trasllada al paper. El fet s'accentua quan, per culpa d'una operació oftalmològica, es veu obligat a dictar gairebé tota la novel·la *L'enquesta del canal 4* (1972) i el relat *L'arriscada expedició dels pitecantrops del Montgrony* —que no es publicarà fins al 1985. L'última novel·la —*Els gossos d'Acteó* (1983)— apareix mutilada per l'editor i reapareix deu anys després en versió íntegra. En l'última dècada de la seva vida l'oralitat dominarà d'una manera aclaparadora. L'èxit popular dels quatre volums de les memòries —apareguts en 1989, 1990, 1991 i 1996— el transformaran en conferenciant inescotable, rondallaire conspicu i col·laborador habitual de ràdio i TV. D'aquí sortiran els dos reculls de *Ciris trencats* (1997, 1998), anècdotes radiofòniques que clouen la seva bibliografia juntament amb un recull de les millors definicions dels seus populars mots encreuats (1994). A hores d'ara la voluntat de la família Artís i un conveni amb la UOC està permetent que l'obra completa es vagi posant, de mica en mica, a disposició de tots els lectors en edició electrònica. Així les novel·les, que mereixen una difusió major de la que han tingut, podran treure el nas sota la ingent fullaraca anecdòtica del riquíssim bosc tisnerià.

Màrius Serra

És un honor presentar una obra l'envergadura de la qual no solament s'evidencia per les quasi mil pàgines que la conformen, sinó, encara més, pel seu títol, tres paraules on es concentra la immensitat d'una tasca que se submergeix en les profunditats del passat a la recerca del pensament perdut. El pensament a què l'abandonament, l'oblit, la fragilitat material dels suports de fixació, la precarietat de les institucions de conservació i transmissió del saber, l'arna, el foc, la pluja, van confinar a una existència fragmentària, mutilada, incompleta i truncada.

Es tracta d'una recopilació dels fragments d'aquells pensadors en els quals la cultura occidental —gràcies a una amalgama entre l'afany historicista hegeliana i l'anhel romàntic per l'aurora del saber, gràcies a una estranya aliança entre la ciència històrica de Zeller i Diels i la crítica nietzscheana del mètode històric— ha cregut reconèixer les seves arrels primordials i els seus mífics avantpassats filosòfics: els «presocràtics», denominació que, tanmateix, no és utilitzada pels autors, perquè porta en si mateixa una sèrie de pressupòsits que fixen una concepció de la història del pensament abstracta, evolucionista i anti-històrica. Pòrtulas i Grau han construït un volum que no només ofereix una traducció rigorosa, precisa i fiable d'una quantitat considerable de textos antics que, fins el dia d'avui, no es podien llegir en català, sinó que, a més a més, han aconseguit configurar un nou model intel·ligent i eficaç per a l'edició d'uns materials les dificultats i problemes dels quals es multipliquen amb insistència. Els autors no es van limitar a reproduir l'esquema més o menys imperant en les edicions dels fragments presocràtics, esquema que no ha pogut més que tenir com a paradigma els *Vorsokratiker* de Diels, sinó que han ideat una nova manera d'organitzar els textos fins i tot superant algunes de les deficiències de l'edició de Diels —entre elles, per exemple, la distinció entre testimonis, fragments i imitacions o l'obsessió per rescatar les *ipsissima verba*— i posant al dia allò on s'ha quedat obsoleta. Així, basant-se en les edi-

Un nou model d'edició dels «presocràtics»

Jaume Pòrtulas i Sergi Grau (eds.)
Saviesa grega arcaica
Adesiara, Barcelona, 2011
930 pàgs.

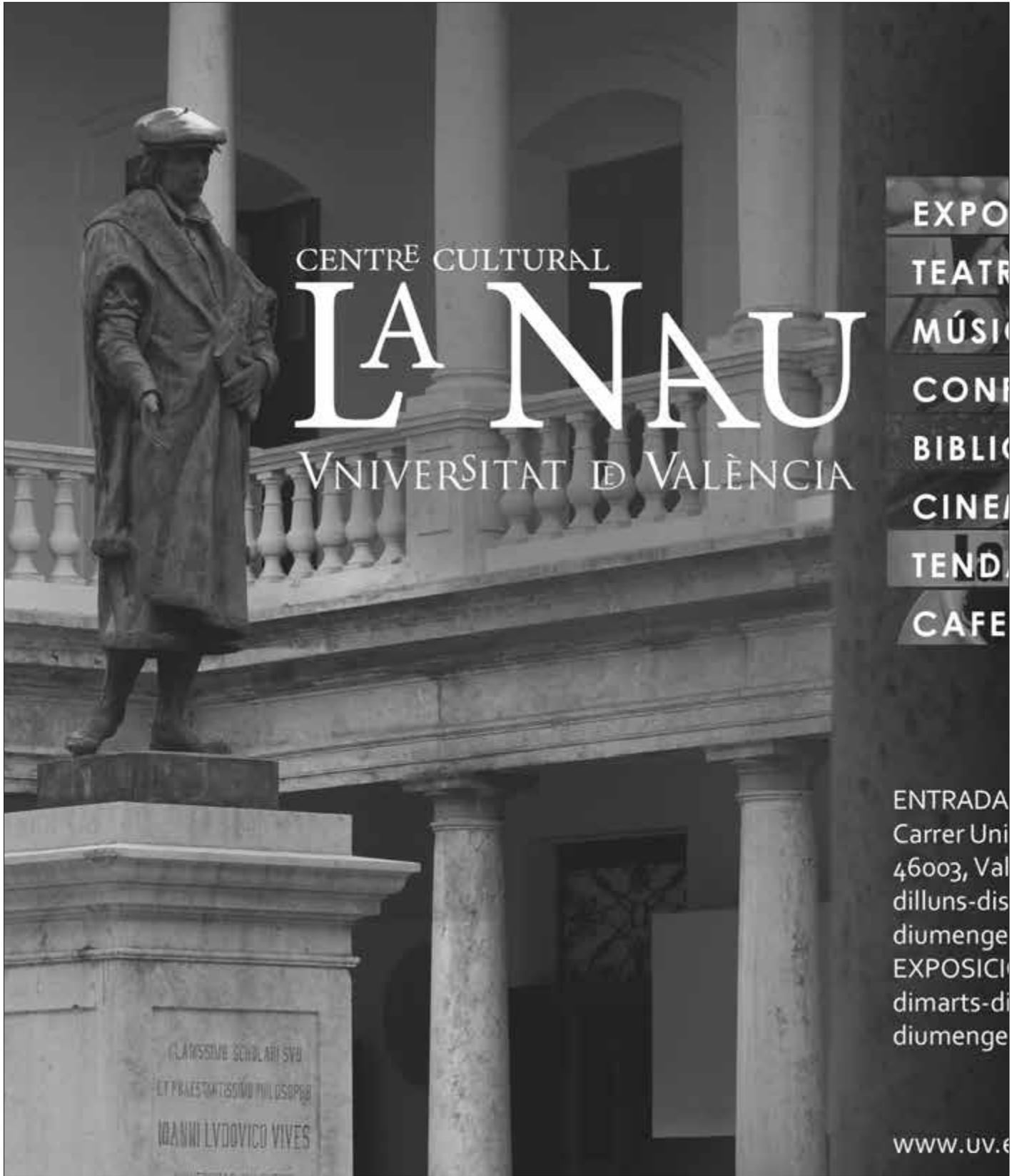
cions més autoritzades i recents de cada un dels autors, *Saviesa grega arcaica* constitueix un dels reculls més actualitzats i moderns de la primera part del «període presocràtic». Pòrtulas i Grau han privilegiat l'exposició de les fonts a partir de les quals s'extreuen els fragments, de tal manera que al lector li és possible fer-se una idea força clara dels diferents contextos en què les paraules dels savis arcaics emergeixen i de les seves possibilitats de reconstrucció. Síntoma d'això és que la numeració —que arriba a les 1462 unitats textuales— no s'ha fet prenent com a base els fragments, sinó els textos dels autors que els citen. Un dels fils conductors que travessa tàcitament tot el volum és

l'oposició a la construcció ideològica segons la qual el desenvolupament de la saviesa grega es pot descriure com el pas del mite al logos; *Saviesa grega arcaica* evidencia les formes d'articulació i interacció de tots dos erigint així una imatge dels savis grecs profundament ancorada al món religiós que els va precedir. El límit cronològic que s'hi ha fixat ha estat les Guerres Mèdiques i l'atenció està focalitzada sobretot al segle VI a.C. En aquest sentit, autors com, per exemple, Empèdocles, Anaxàgores, Zenó o Demòcrit hi han quedat fora. El llibre està compost per una introducció on s'expliciten les premisses de les quals van partir els autors, es fa una petita història sobre els estudis presocràtics fins Diels, es parla sobre els intents infructuosos de traducció dels presocràtics al català i s'explica el sistema de referències que serà emprat. Després d'un apartat bibliogràfic on figuren algunes de les publicacions més rellevants en aquest camp d'estudis, es troben els textos, organitzats en tres capítols (cosmogonies mítiques, savis arcaics i cosmogonies arcaïtzants) on estan inserits els diferents autors introduïts per una presentació. En la gran majoria dels textos, Pòrtulas i Grau introdueixen notes on proven el rigor filològic i acadèmic del seu treball. Les notes expliquen qüestions textuales, aclareixen problemes d'intel·lecció, descriuen les posicions dels estudiosos i remetent a altres passatges antics pertinents així com a estudis moderns. Cap al final, el lector trobarà un catàleg dels autors antics on es dona una breu notícia de cada un d'ells, seguit d'una taula de concordances amb les equivalències entre la numeració d'aquest volum i les d'altres edicions.

Estudiosos d'història de la filosofia, especialistes de literatura i religió gregues i aficionats a la cultura grega en general trobaran en aquesta obra un vademècum indispensable i acadèmicament impecable amb l'ajuda del qual podran, potser, apropiarse de les paraules del vell Heràclit:

«Escoltant-me no pas a mi, sinó a la raó, / és savi estar d'acord que tot és u.»

CENTRE CULTURAL

LA NAU

VNIVERSITAT ID VALÈNCIA

EXPO

TEATR

MÚSIC

CONF

BIBLIC

CINEA

TEND

CAFE

ENTRADA

Carrer Uni

46003, Val

dilluns-dis

diumenge

EXPOSICI

dimarts-di

diumenge

[WWW.UV.ES](http://www.uv.es)

CLARISSIMA SCHOLARII SVB
ET PRAESTANTISSIMO PHILOSOPHO
IOHANNI LYDOVICO VIVES

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

PALAU DE

EXPO

CONF

BIBLIC

Vicent Alonso tria Louise Glück

THE UNTRUSTWORTHY SPEAKER

Don't listen to me; my heart's been broken.
I don't see anything objectively.

I know myself; I've learned to hear like a psychiatrist.
When I speak passionately,
that's when I'm least to be trusted.

It's very sad, really: all my life, I've been praised
for my intelligence, my powers of language, of insight.
In the end, they're wasted-

I never see myself,
standing on the front steps, holding my sister's hand.
That's why I can't account
for the bruises on her arm, where the sleeve ends.

In my own mind, I'm invisible: that's why I'm dangerous.
People like me, who seem selfless,
we're the cripples, the liars:
we're the ones who should be factored out
in the interest of truth.

When I'm quiet, that's when the truth emerges.
A clear sky, the clouds like white fibers.
Underneath, a little gray house, the azaleas
red and bright pink.

If you want the truth, you have to close yourself
to the older daughter, block her out:
when a living thing is hurt like that,
in its deepest workings,
all function is altered.

That's why I'm not to be trusted.
Because a wound to the heart
is also a wound to the mind.

Perquè sempre he cregut que la veritat —la de la literatura si més no— té més a veure amb el combat que amb la contemplació plàcida del món, vaig escriure el poema «Azalees roges» induït per uns versos del llibre *Ararat*, de Louise Glück. Ara que *Caràcters* m'ha convidat a triar poeta he pensat que té sentit presentar-los en una mateixa pàgina, convençut que els versos són un instrument únic per parlar de poesia.

AZALEES ROGES

Sempre has vist la llum a prop del combat;
mai quieta, ni deixant-se engronsar
per cap brisa petita.

Ara, tanmateix,
immers en la quietud infinita
que et procura la vesprada, sospites
que una certa raó tindrien aquells versos
en què la veritat emergia voltada
d'un cel clar amb núvols com fibres blanques
i una caseta grisa amb azalees
roges.

El món, a vegades, s'assembla
a una estança ben endreçada, sense
ni un bri de pols ni andròmines que desvirtuen
l'ordre amb què el conceben els pensaments
més pulcres.

Però, tot i això, et preguntes
on trobaràs la línia divisòria
entre el silenci del bosc i el desori
dels homes, si no disfressen els versos
la veritable raó de les coses.

LA PARLANT INDIGNA DE CONFIANÇA

No em faces cas, m'han trencat el cor.
No veig res amb objectivitat.

Em conec, he après a escoltar com un psiquiatra.
Quan parle amb passió
és quan menys s'ha de confiar en mi.

En realitat és molt trist: tota la vida m'han lloat
per la intel·ligència, pel poder del llenguatge, per les meues intuïcions.
Al capdavant, malbaratats.

Mai no em veig,
davant els graons de l'entrada, agafant a la meua germana de la mà.
Per aquest motiu no puc explicar
els blaus que porta al braç, on acaba la màniga.

Em pense invisible, per aquest motiu sóc perillosa.
La gent com jo, en aparença abnegada,
som els esguerrats, els mentiders,
som els que haurien de ser descartats
per respecte a la veritat.

Quan estic tranquil·la, sorgeix la veritat.
un cel clar, núvols desfilagarsats.
De sota, una caseta grisa, azalees
roges i rosa viu.

Si vols la veritat, has de tancar-te
a la germana gran, deixar-la fora:
quan es fa aquest mal a una criatura vivent,
dins els seus més profunds mecanismes,
s'alteren totes les seues funcions.

Aquest és el motiu per què no sóc digna de confiança.
Perquè una ferida al cor
és també una ferida a la ment.

ANDY WARHOL

CENTRE CULTURAL BANCAIXA

SUPERSTAR

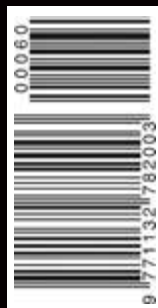
28 | 09 | 2012

05 | 01 | 2013

www.bancaja.es/obrasocial

Plaça Tetuan, 23 | València

De dilluns a dissabte, de 10 a 14 i de 17 a 21 h.

Organitza:

The Andy Warhol Museum

One of the four Carnegie Museums of Pittsburgh

compromís social .

Bancaixa